

MASTEROPPGAVE

Emnekode: EN310E

Navn på kandidat: Aleksander Svendsgård

Hva er verdipotensialet i Lofoten, og er det motsetningsforhold mellom aktørene?

Dato: 12. Juni 2017

Totalt antall sider: 101

Abstract

In this master thesis, I have researched the potential value in Lofoten for three key actors, petroleum, fisheries and tourism, and whether there is antagonism between the actors or not. My research shows that there is a high possibility for a substantial value for all three actors, although the exact monetary value is hard to pin down. The estimated petroleum resources in the area are only uncertain estimates, the fish-market is volatile, and the number of tourists in the area is heavily affected by macro-economic effects. In addition, I found a strong resistance towards the entering of the petroleum-business in the area. The fishery-sector believe that their presence would severely harm their business, and the tourism-sector fears that Lofotens image as pure and natural would change. The petroleum-sector on the other hand believes that there are great possibilities for co-existence in the area through dialogue, but the firm resistance from especially the fishery-sector is hard to push through. The potential value in the area would be greatly affected by the entrance of the petroleum-business, but without cooperation and dialogue, this proposition has no merit.

Forord

Våren 2017, etter nesten 5 år med universitetsstudier, startet arbeidet med den avsluttende masteroppgaven du nå leser. Denne masteroppgaven er utarbeidet som en del av mastergraden Master of Science in Energy Management, et siviløkonom-studie ved Handelshøgskolen Nord i Bodø. Oppgaven omhandler et kjent diskusjonstema blant nordmenn: Skal det utvinnes olje og gass i Lofoten, Vesterålen og Senja? Denne diskusjonen har pågått i mange år, og er stadig aktuell. Jeg har selv tatt del i denne diskusjonen, og denne masteroppgaven har vært en gylden mulighet for meg til å tilegne meg enda mer kunnskap om temaet.

Oppgaven tar for seg vurderinger av fremtidig verdipotensial og meningsytringer fra petroleumsnæringen, fiskerinæringen og reiselivsnæringen. Dette har medført at jeg har fått en gylden mulighet til å snakke med flere nøkkelpersoner i denne diskusjonen. Jeg har fått hørt fra de involverte hva de selv mener, uten at meningene har blitt bearbeidet av media, politikere eller andre. Å få snakke med disse personene, etter å over lengre tid opparbeidet meg teoretisk kunnskap om situasjonen, satt jeg stor pris på.

Min veileder, Frode Mellempvik, har hele veien vært der for meg, og hjulpet til på alle mulige måter. Han har fungert som pådriver, diskusjonspartner og gledesspreder fra dag en. På tross av en travel arbeidshverdag fant han stadig tid til å møte meg for å diskutere og å veilede. Uten den uvurderlige hjelpen jeg har fått fra Frode hadde arbeidet med denne masteroppgaven vært mange ganger tyngre. Jeg vil derfor rette en stor takk til Frode, og si at det har vært en ære og et herlig slit å få arbeide med et stort forbilde som han.

Sammendrag

Lofoten-regionen og dens popularitet har alltid fascinert meg, og den økende debatten om hvorvidt petroleumsutvikling skal skje i området gjorde at jeg ville forske mer på situasjonen. I forsøket på å besvare forskningsspørsmålet ”Hva synes å være det reelle potensialet i Lofoten sett ut fra ulike næringsinteresser, og er det motsetningsforhold mellom disse næringene?” tok jeg for meg flere sentrale teorier og forskningsdesign. De to strategiske rammeverkene SWOT og PESTEL, Stakeholder Theory og Corporate Social Responsibility ble i samarbeid med en dokumentundersøkelse og tre kvalitative dybdeintervju tatt i bruk. Jeg samlet inn data i form av historiske tall og prognoser for fiskeri-, petroleums- og reiselivsnæringen, samt meninger og synspunkter fra en nøkkelperson fra hver av næringene. Det jeg kom frem til var at det for alle disse næringene er et betraktelig verdipotensiale i fremtiden. De estimerte petroleumsressursene er store, men usikre. Til i dag er det ikke gjort nok undersøkelser til å kunne fastslå nøyaktig hvor mye som befinner seg i Lofoten, og det må en fullverdig konsekvensutredning til for å se på lønnsomheten. Fiskerinæringen opplever stabilitet og vekst, men denne trenden kan snu hvis enten valutamarkedet endrer seg eller at den raske prisveksten gjør at etterspørselen stagnerer. Reiselivet har også hatt flere gode år nå, med stor vekst og økt popularitet. Likevel er de utsatt for makroøkonomiske endringer, og det større antallet turister må kunne håndteres slik at man ikke får et overforbruk av naturen i Lofoten. De tre næringene var heller ikke enige i sitt syn om petroleumsutvikling i Lofoten, der spesielt fiskerinæringen var veldig klar på at dette ikke vil være gjennomførbart. Bekymringene som fiskerinæringen presenterte ble ikke motkjempet av petroleumsnæringen, men det ble heller oppfordret til god kommunikasjon slik at gjensidig gode løsninger kan bli utformet. Reiselivsnæringen uttrykte ikke noen bastant mening, men presiserte heller at de vil møte enhver situasjon med fattethet og forsøke å være løsningsorienterte uansett hva. For å kunne realisere det verdipotensialet som er i Lofoten for petroleumsnæringen må aktørene komme til enighet raskt. Fremtiden for fossilt brennstoff er usikker, og hvis ressursene ikke blir utvunnet innen relativt kort tid risikerer man å at det ikke vil være profitabelt å utvinne disse. Slik som situasjonen er nå derimot, med en tilbaketrukken fiskerinæring med sterk makt og legitimitet, og en petroleumsnæring med svak makt og legitimitet i regionen, vil det være vanskelig å komme frem til en enighet.

Innholdsfortegnelse

Abstract.....	i
Forord	ii
Sammendrag.....	iii
Innholdsfortegnelse.....	iv
Oversikt over tabeller	vi
Oversikt over figurer.....	vii
Oversikt over appendiks	viii
1.0 Innledning.....	1
1.1 Motivasjon.....	1
1.1.1 Aktualisering	1
1.1.2 Forskningsspørsmål, formål og oppbygging	2
2.0 Referanseramme	5
2.1 Stakeholder Theory	5
2.1.1 NGOs – Interessegrupper på profesjonelt og frivillig grunnlag.....	9
2.2 Strategi	11
2.3 CSR – Corporate Social Responsibility	15
3.0 Metode	19
3.1 Metodelære	19
3.1.1 Utvikling av problemstilling	21
3.1.2 Intern gyldighet.....	22
3.2 Kvalitativ metode mot kvantitativ metode	23
3.3 Forskningsprosessen	23
3.3.1 Dokumentundersøkelse.....	25
3.3.2 Kvalitativ datainnsamling	26
3.3.3 Narrativ analyse.....	29
3.3.4 Pålitelighet og gyldighet	30
3.4 utfordringer i forskningsprosessen	31
4.0 Empiri.....	32
4.1 Dokumentundersøkelse	32

4.1.1 Konjunkturbarometer for Nord-Norge	32
4.1.2 Business Index North.....	34
4.1.3 Index Nordland.....	35
4.1.4 Konsekvensutredning Aasta Hansteen.....	40
4.1.5 Regjeringens Nordområdestrategi.....	50
4.2 Intervjuer.....	53
4.2.1 Informant i ledende stilling i interesseorganisasjon for fiskere.....	53
4.2.2 Informant i ledende stilling i interesseorganisasjon for reiselivsnæringen i Lofoten	58
4.2.3 Informant i ledende stilling i næringsorganisasjon for petroleumsnæringen	62
5.0 Analyse.....	66
5.1 Dokumentene.....	66
5.1.1 Stakeholder Theory – Adresserer ikke vanskeligheter og konflikter.....	67
5.1.2 Strategi – Det store potensialet	68
5.1.3 CSR – Bare klima og miljø?.....	70
5.2 Intervjuene	71
5.2.1 Stakeholder Theory – Ulike interesser, lite dialog	72
5.2.2 Strategi – Ulik grad av åpenhet ovenfor de andre aktørene.....	74
5.2.3 CSR – klima i fokus	76
5.3 Likheter og forskjeller mellom dokumentene og intervjuene - det store bildet	78
5.4 Forslag til videre forskning	82
6.0 Konklusjoner	84
Bibliografi	87
Appendiks	90
Appendiks 1: Intervjuguide til intervju med informant fra fiskerinæringen	90
Appendiks 2: Intervjuguide til intervju med informant fra reiselivsnæringen	90
Appendiks 3: Intervjuguide til intervju med informant fra petroleumsnæringen.....	91

Oversikt over tabeller

Tabell 1: ”SWOT-Matrisen”

Tabell 2: ”TOWS-Matrisen”

Tabell 3: ”Oppsett av de forskjellige hovedpunktene for analysen”

Oversikt over figurer

Figur 1: ” 8 forskjellige stakeholdere”

Figur 2: ”Norsk fangst, antall fiskere og fangst per fisker

Figur 3: ”Utviklingen i eksport fra Nordland 2007-2017 og Eksportverdi i milliarder”

Oversikt over appendiks

Appendiks 1: Intervjuguide til intervju med informant fra fiskerinæringen

Appendiks 2: Intervjuguide til intervju med informant fra reiselivsnæringen

Appendiks 3: Intervjuguide til intervju med informant fra petroleumsnæringen

1.0 Innledning

I dette innledningskapittelet vil jeg gjøre rede for hvordan denne masteroppgaven er satt opp, min motivasjon til å skrive den og hvorfor jeg mener den er relevant i dag. Det vil være et kort sammendrag av hva jeg skal ta for meg, hvilke tanker jeg gjorde meg på forhånd og til slutt litt om hva som skjer i dag i forhold til petroleumsaktivitet i Lofoten.

1.1 Motivasjon

Alle som har vokst opp eller bodd i Norge de siste tiårene kjenner til Lofoten. Regionen er verdenskjent og tiltrekker seg mengder av oppmerksomhet for både sin flotte natur, historie og muligheter. Mange turister besøker området, og det er stor interesse rundt området internasjonalt. Som nordmann er det ikke uvanlig å bli spurt om Lofoten under samtaler med personer fra andre land. Det er en plass mange higer etter å oppleve, og som i noen sammenhenger oppnår en nesten mytisk tilstand, et ekstraordinært sted.

Regionen har også satt seg på kartet som fiskernes tilholdssted, noe uttrykk som ”lofottorsken” beviser. Hvert år eksporteres det fisk for flerfoldige milliarder kroner fra Norge, og denne fisken når alle kanter av verden på sin ferd. Det er en av våre absolutt viktigste eksportnæringer, og i samarbeid med oljen er det dette vi lever av i dag. Store fisketrålere drar inn tonnevis av fisk, mens oppdrettsanlegg både i nord og sør sørger for mat både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Fiske er også noe som har vært en tradisjon i Norge i lang tid, noe vi som nordmenn kan se tilbake på og være stolte av.

1.1.1 Aktualisering

Lofoten er et område som stadig vekk diskuteres både i media og innbyggere seg mellom. Det skjer mye i området, og det hersker liten tvil om hvilke muligheter det finnes for regionen. Lofoten-regionen er også den eneste regionen i Norge som i lang tid har vært sperret for all petroleumsaktivitet, selv om det har vært beviser for ikke-ubetydelige mengder ressurser i området. Oljedirektoratet har gjennomført innledende studier i området for å forsøke å kartlegge eventuelle ressurser, og i sin rapport fra 2010 estimerer de at det kan være så mye som 202 millioner standard kubikkmeter oljeekvivalenter (Sm^3 O.E.) i de områdene de har studert. De sier selv at dette er et usikkert estimat, men at de med 95% sikkerhet kan si at det er minst 76 millioner Sm^3 O.E. og rundt 5% sjanse for at ressursene overstiger 371 millioner Sm^3 O.E. På grunn av disse estimatene, som tilsvarer et tusenvis antall millioner fat, kan vi

fastslå at det absolutt er muligheter for arbeid i området (Oljedirektoratet, 2010).

Selv om det er bevist betydelige mengder ressurser i området ser man at opposisjonen stormer frem, og det er stadig diskusjon om utvikling av Lofoten-området er den rette veien å gå. Det er klart at det ikke er uten grunn at området har vært utelukket fra oljekartet i lang tid, men den pågående diskusjonen har tilsynelatende tatt fart den siste tiden. De siste månedene har vi sett flere aksjoner, både fysiske og muntlige, mot installasjoner innenfor petroleumsindustrien. Flere grønne organisasjoner har den siste tiden gått hardt ut mot stat og regjering i kampen for et oljefritt Lofoten. I Oktober 2016 gikk Natur og Ungdom sammen med Greenpeace og saksøkte den norske stat på grunnlag av at staten i sin 23. konsesjonsrunde åpnet for oljeboring i tidligere utilgjengelige områder i Barents. Dette mener de bryter med grunnlovens paragraf 112, også kjent som ”Miljøparagrafen”, hvor det står at staten står for ansvaret om å verne natur og miljø for etterkommende generasjoner. Saken bunner også i den nylig utbedrede Paris-avtalen, hvor Norge sammen med en rekke andre land gikk inn for å begrense den globale oppvarmingen gjennom reduserte klimautslipp innen 2030. For å kunne nå dette målet om maksimalt 2 grader oppvarming globalt de neste 15 årene har Norge forpliktet seg til å kutte 40 prosent av klimagassutslippene innen 2030, noe saksøkerne mener ikke kan gjennomføres hvis ekspanderingen av oljeområdene fortsetter i samme tempo som før (Eiterjord, 2016).

Allerede i dag er vi godt i gang med utvikling og utvinning av petroleumsressurser i sør og i nord, og vi beveger oss stadig mot midten. Så sent som 2. Mars 2017 gav petroleumstilsynet sitt samtykke til Repsol Norge AS om boring av letebrønn vest for Bodø. Dette er bare ett av mange bevis på at det er interesse for aktivitet her nord, og at det er utsikter for profitabel drift (Petroleumstilsynet, 2017). I dette prosjektet skal det brukes en halvt nedsenkbar boreinnretning, en kjent og utprøvd form for borerigg, en sikkerhet som er nyttig når man opererer i ukjente farvann.

1.1.2 Forskningsspørsmål, formål og oppbygging

Forskingsspørsmålet jeg har satt meg for denne oppgaven lyder som følger: ”Hva synes å være det reelle potensialet i Lofoten sett ut fra ulike næringsinteresser, og er det motsetningsforhold mellom disse næringene?” Jeg vil derfor i denne masteroppgaven primært ta for meg de to største interessentene i Lofoten-området per dags dato, mot en ny spiller i

feltet; fiskeri og reiseliv mot petroleum. Alle disse tre er store innenfor sine felt og i områdene de opererer i allerede. Det blir dermed naturlig at det er hos disse vi vil kunne møte de største motsetningene når det kommer til ekspansjon av det norske oljefeltet. For å gi et best mulig bilde av motsetningsforholdene og de forskjellige perspektivene for disse interessentene vil jeg beskrive hver enkelt industri og deres egeninteresse i området, for så å sette meningene fra hver kant inn i system. Gnisningene i området er veldig interessante siden det er to relativt små parter mot en gigant, men som på hver sine sider har vidt forskjellige støttespillere og argumentasjonsrekker. Både reiselivs- og fiskerinæringen omsetter (og eksporterer) for store beløp årlig, og har vært levebrødet til veldig mange i en årrekke. Fiskeri spesielt er et veldig tradisjonsrikt yrke i Norge, og mange vil si at dette er en av grunnpilarene i det norske samfunnet. Norsk petroleumsindustri på sin side overgår begge disse når det kommer til eksportverdi i kroner og øre, og er i tillegg en global storspiller. Når slaget nå står om et tidligere totalfredet område, og det i tillegg er en klassisk David mot Goliat-kamp, vil det være veldig interessant å følge med på utviklingen fremover.

Denne masteroppgaven har som formål å utvikle kunnskap og å få frem forskjellige perspektiver rundt verdipotensialet i Lofoten for tre aktuelle næringer; fiskeri, reiseliv og olje- og gass. Samtidig vil jeg forsøke med denne oppgaven å gjøre rede for, beskrive og analysere disse tre næringene og om det er noen klare motsetningsforhold mellom disse når det kommer til fremtidig utnyttelse av Lofoten-regionen. For å svare til dette formålet har jeg valgt å innhente refleksjoner, historier og meninger fra representanter i disse næringene, samt se på flere relevante dokumenter som både kilder til informasjon og støttelitteratur for å se trender i regionen.

Masteroppgaven er bygd opp slik at det vil først være en redegjørelse for relevante teorier som jeg har valgt å ta for meg. Disse teoriene ble valgt ut etter deres relevans i bruk for analysering av det empiriske grunnlaget, og blir her presentert først for å vise hvilket grunnlag resten av bygges på. Videre kommer det et kapittel som omhandler temaet samfunnsvitenskapelig metode, og en redegjørelse for de forskningsdesign og –metoder jeg har tatt i bruk for innhenting av data. Dette kapittelet gir innblikk i hvilke refleksjoner jeg har gjort og begrunnelser for hvorfor det empiriske datasettet har blitt som det har. Etter metodekapittelet vil mitt empiriske datasett bli presentert, hvor jeg først tar for meg de utvalgte dokumentene for så å presentere intervjuene jeg hadde med mine informanter. Disse dataene vil videre bli analysert i et eget analysekapittel. Dette kapittelet er delt inn i analyse

av dokumentene, analyse av dokumentene og så en sammenstilling av disse to datasettene. I tillegg finner man her et underkapittel med forslag til videre forskning med grunnlag i forskningsarbeidet som har blitt utført i denne masteroppgaven. Til sist konkluderes oppgaven i et kort konklusjonskapittel. Her vil de forskjellige funnene bli oppsummert og jeg vil trekke noen konklusjoner ut fra den analysen jeg gjorde i det foregående kapittelet.

2.0 Referanseramme

I dette kapittel 2 av masteroppgaven vil jeg ta for meg tre relevante teorier innenfor temaet for oppgaven og prøve å forklare disse best mulig. Her følger en grunnleggende innføring i de to strategiske rammeverkene SWOT og PESTEL, stakeholder theory (interessentteori) og CSR (Corporate Social Responsibility). Det vil også bli en mer dyptgående forklaring av de mest relevante underkategoriene til disse teoriene. Det vil bli fokus på utførelsen av SWOT- og PESTEL-analyse, beskrivelse, inndeling og behandling av forskjellige grupper stakeholdere og forskjellige former og insentiver for bruk av CSR i bedrifter. Formålet med dette kapittelet er å gi et innblikk i hvordan disse teoriene fungerer, og å gi både meg selv og leseren et sett med ”briller” slik at analysedelen av oppgaven kan forstås på en mest mulig korrekt og lettfattelig måte.

2.1 Stakeholder Theory

Når man tenker på større bedrifter og organisasjoner er det fort gjort å tro at inntjening og aksjeeiernes interesser står i høysetet. Dette stemmer imidlertid ikke alltid like godt, noe som reflekteres godt i fremtredelsen av stakeholder theory. Stakeholder theory kan trekkes frem som en av de mest innflytelsesrike teoriene med utspring fra firmaetikk. Ordet stakeholder ble først tatt i bruk på 60-tallet, men teorien ble utviklet og definert først på 80-tallet av Edward Freeman. I motsetning til CSR, hvor man for det meste ser på hvilket ansvar en bedrift har ovenfor verden rundt seg, velger man her å se på hvem man har ansvar ovenfor. Hovedtanken er at man som bedrift ikke kun skal svare til aksjeeiere, men også til enhver gruppering av befolkningen som bedriften påvirker i varierende grad. Det finnes flere definisjoner på hva en stakeholder er, men grunnpilaren er at enhver gruppe eller ethvert individ som har innflytelse på, eller kan bli påvirket av bedriftens operasjoner er en stakeholder (Crane & Matten, 2010).

”Can affect or is affected by the achievement of the organization’s objectives”

Edward Freeman 1984 (Crane & Matten, 2010) s. 61

”Have, or claim, ownership, rights, or interests in a corporation and its activities”

Clarkson 1995 (Crane & Matten, 2010) s.61

I 1993 kom Evan og Freeman opp med en dypere definisjon på hvordan man kan identifisere de spesifikke stakeholderne for forskjellige situasjoner, og kategoriserte disse etter to prinsipper; Principle of corporate rights og Principle of corporate effect. Principle of corporate rights, fritt oversatt til prinsippet om bedriftsrettigheter, krever at bedriften tar

hensyn til sitt ansvar om å ikke krenke andres rettigheter gjennom sine handlinger. Principle of corporate effect, prinsippet om bedrifters effekt, henviser til det at bedrifter er ansvarlige for den effekten dens handlinger har på andre (Crane & Matten, 2010). Ut fra dette kom Evan og Freeman frem til enda en definisjon på hva en stakeholder er:

”A stakeholder of a corporation is an individual or a group which either: is harmed by, or benefits from, the corporation; or whose rights can be violated, or have to be respected, by the corporation.”

(Crane & Matten, 2010), s. 62.

Denne definisjonen er klart mer utfyllende enn mange andre, og ved bruk av denne vil man kunne identifisere de mer perifere stakeholderne til en bedrift. Her kommer det også frem at mengden, sammensetningen og variantene av stakeholdere en bedrift har vil kunne variere kraftig fra bedrift til bedrift, men også innad i en bedrift der det jobbes med forskjellige prosjekter, eller på forskjellige steder. Kanskje den viktigste konklusjonen man kan trekke ut av dette er det at man ikke kan ha et definert ”sett” med stakeholdere, et utvalg som alltid vil være det samme, men at dette må kartlegges kontinuerlig for hvert enkelt prosjekt (Crane & Matten, 2010).

Stakeholder Management: Saliency Model

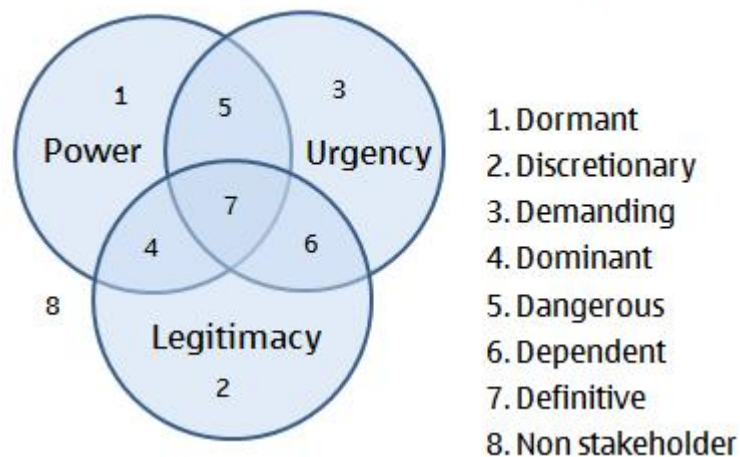

Fig. 1 ”8 forskjellige stakeholdere” (Expert Program Management, u.d.)

Grunnene til at denne tanken om stakeholdere så dagens lys er mange, men vi kan legge to spesifikke til grunne for å vise viktigheten av en slik tankegang. Først, hvis vi ser på det store bildet og tar for oss alle de grupperingene en bedrift har kontrakter og obligasjoner ovenfor så kan man ganske lett se at dette ikke kun er aksjeeierne. Når man da tar lovverket med i

beregningen ser man at det ikke lengre kun er de man har formelle kontrakter med som trengs å tas hensyn til. Lovverket blir stadig mer utfyllende og omfattende, og dette bringer med seg enda flere grupperinger som har en legitim begrunnelse for å bry seg om det en bedrift foretar seg. Disse grupperingene viser seg i forskjellige deler av systemet, og et eksempel på at lovverket kommer med føringer og innspill er EUs direktiv som omhandler arbeidsforhold. Her sikres arbeidere visse minimumsvilkår i form av arbeidsmiljø og lønn, dette for å kunne forsikre at bedrifter ikke driver rovdrift av deres ansatte, selv om det allerede ligger uskrevne etiske regler i de fleste samfunn at slikt ikke skal gjøres (Crane & Matten, 2010).

Ikke alt innenfor stakeholder theory er lov-festet og beskyttet, men flere av aspektene som faller utenfor lovverket viser hvor stor effekt en bedrift kan ha på et lokalsamfunn. Når en bedrift legger ned virksomheten i et område vil dette selvfølgelig ha en effekt på deres ansatte og deres nærmeste igjen, mennesker de har kontraktfestede obligasjoner ovenfor. Men i mindre samfunn kan dette gi store utslag på flere andre felt, hvor for eksempel butikker mister kundebasen og må legge ned, eller at skatteinntektene synker som igjen fører til dårligere velferd lokalt. Slike eksterne virkninger tas det ikke hensyn til i tradisjonell økonomisk teori ettersom det ikke finnes noe kontrakt- eller lovfestet ansvar ovenfor dette. Stakeholder theory argumenterer derfor mot det tradisjonelle synet hvor du jobber for aksjeeierne og deres profitt (Crane & Matten, 2010).

Skiftet mot tenking i retning stakeholder theory de senere årene er noe vi ser skjer globalt. I deler av verden, som Europa, Korea eller Japan, har det ikke vært like stort fokus på aksjeeiere og deres viktighet som det har vært i England eller USA, noe som tilsier at dette skiftet ikke har vært spesielt grunnrøkkende her til lands. I tillegg har vi land som Frankrike, Tyskland og Kina hvor staten er majoritetseier av nøkkelbedrifter. Dette har gjort at staten har, i prinsippet, fått en dobbeltrolle hvor de representerer behovene til både aksjeeiere og stakeholders ettersom de jobber for folket, en mengde forskjellige stakeholders. Ergo ser vi at selv om begrepet stakeholder er relativt nytt i Europa, har tankegangen lenge vært en vital del av det å drive forretninger (Crane & Matten, 2010).

Bedriftens egne ansatte vil også fungere som en gruppering av stakeholders for bedriften, en rolle hvor de ansatte er både veldig tett integrert i firmaet, men også en del av bedriftens ansikt utad. Bedriften selv eier alt av innsatsfaktorer, men det er de ansatte som gjerne forvalter disse og har kontakten med de andre stakeholderne (Crane & Matten, 2010).

Store deler av litteraturen som omhandler stakeholder theory fokuserer på de forskjellige strategiske aspektene av det å identifisere og rangere sine stakeholdere etter hvor viktige de er for organisasjonen i deres søken etter å oppnå sine mål. Det å ta hensyn til, og å balansere behovene til de forskjellige stakeholderne på lang sikt vil være særs nyttig for en bedrift. For noen bedrifter vil det være en stor mengde stakeholdere å skulle ta hensyn til, noe som gjør at det må analyseres og prioriteres. Bedriften har kanskje ikke ressurser til å bruke like mye tid, penger og innsats på alle de forskjellige stakeholderne, og da må de se til at de viktigste blir tatt hånd om, og at bedriften jobber opp mot strategier som møter disse stakeholdernes krav. En måte å kategorisere sine stakeholdere på er å se på de forskjellige etiske problemstillingene, men det er tidvis mer interessant å se på hvilken gruppe stakeholdere som har størst innflytelse på ens bedrift, hvem som kan ha størst innvirkning. Å heller prioritere stakeholdere som for eksempel har muligheten til å kneble driften enn de som har legitime krav uten at noe særlig innflytelse vil i noen tilfeller være mer prekært. På grunn av dette er det vanlig å dele inn stakeholdere i tre forskjellige grupper; mektige, legitime og umiddelbare stakeholdere. Disse tre gruppene har forskjellige kjennetegn, hvor de mektige har mulighet til direkte innvirkning på bedriften, de legitime blir ansett av firmaet og andre som korrekte og viktige i sin sak, og de umiddelbare er de som trenger tilsyn og å bli tatt hånd om innen kort tid. Hvis en identifisert stakeholder innehar kun en av disse egenskapene vil den gjerne bli nedprioritert og sett på som en latent stakeholder. Dersom stakeholderen kan identifiseres med to av egenskapene vil den bli holdt bedre øye med, men heller ansett som en potensielt fremtidig viktig stakeholder. Har en stakeholder alle disse tre egenskapene derimot er dette en stakeholder bedriften burde ta tak i umiddelbart, og påse at det opprettes et gjensidig godt samarbeid mellom bedriften og stakeholderen (Crane & Matten, 2010).

Tidligere ble det gjerne antatt at et forhold mellom en bedrift og en stakeholder var antagonistisk og tilnærmet konfronterende av natur. Forholdet kunne sees på som en terrorbalanse hvor bedriftene kunne legge press på sine stakeholdere ved å for eksempel si opp ansatte eller å utnytte kundene sine, mens stakeholderne kunne for eksempel boikotte varene som ble solgt, eller gå til direkte aksjoner mot bedriften. I nyere tid derimot har man sett at det er innpass for samarbeid mellom bedrifter og stakeholdere, hvor de kan jobbe sammen mot et felles mål, og kanskje møtes på midten i kampsaker. Det hele startet med at man på 1990-tallet så et økende antall samarbeidsprosjekter bedrifter seg imellom, og mengden joint venture, konsolidering av leverandører og strategiske samarbeid steg. Videre

begynte bedriftene å samarbeide med andre stakeholdere som NGOs, fagforeninger og regjeringer. Flere av samarbeidene mellom bedrifter og NGOs kom til som et forsøk på å ta tak i forskjellige miljømessige problemer innenfor for eksempel skogbruk, gruvedrift og fiskeri. Flere av verdens største bedrifter og organisasjoner har siden 90-tallet vært involvert i slike samarbeidsprosjekter, hvor navn som McDonalds, AEG Hausgeräte og Greenpeace kan nevnes. Det har også vært innslag av samarbeid mellom bedrifter og offentlige instanser for å prøve å løse forskjellige velferds-problemer, eller å forbedre arbeidsmiljøene hos bedriftene. Disse samarbeidene er naturlig nok av forskjellig art, hvor deltakelse og oppførsel er forskjellig fra gruppe til gruppe. Tre grupperinger av samarbeid som ofte blir brukt er utfordrende, sparringspartnere og prosjektdialog. Med utfordrende menes det at begge parter er sin partners motstykke, og det er en gjensidig konflikt. Sparringspartnere baserer samarbeidet sitt på positiv og givende konflikt mellom partene hvor begge drar nytte av konfliktene. Gjennom en prosjektdialog hører begge parter på hva den andre har å si om et prosjekt, og det jobbes mot enighet i måten et prosjekt fullføres. Slike samarbeid mellom bedrifter og stakeholdere kan derimot by på noen problemer av varierende grad. For det første vil et fullendt samarbeid være veldig ressurskrevende, og det er ikke alltid den ekstra tiden og pengene dette involverer kontra tradisjonell beslutningstaking er verdt det, eller mulig, for bedriften. Samarbeidet kan for eksempel gå på bekostning av måloppnåelse ovenfor aksjeeiere. Noen samarbeid opplever betydelige forskjeller når det kommer til kulturer og ideologier, og vil potensielt møte større problemer på veien mot et felles mål. Det oppleves også fra tid til annen at partene er opptatt med mer enn ett prosjekt til samme tid, og at den ene parten da forholder seg annerledes til motparten ut fra hvilket prosjekt som diskuteres. Presset kan også komme utenfra, hvor andre organisasjoner, mennesker internt i de gjeldende partene, eller privatpersoner prøver å hindre at samarbeidet gjennomføres. Til tross for disse problemene vil det i den store sammenhengen være positivt både for bedrifter, organisasjoner og privatpersoner at muligheten for samarbeid er der, og at det får lov til å utfolde seg såfremt det er mulig (Crane & Matten, 2010).

2.1.1 NGOs – Interessegrupper på profesjonelt og frivillig grunnlag

Når man snakker om forskjellige typer industriell aktivitet, også petroleum, kommer man ofte over begrepet Non-Governmental Organizations eller ikke-statlige organisasjoner. Dette er en fellesbetegnelse på organisasjoner som jobber på frivillig basis, og som er utenfor statlig styre. Latin-Amerika og Afrika er områder der vi ser at NGOs har stor påvirkningskraft og

fremtreden. I flere utviklingsland er det statlige organet gjerne dårlig finansiert eller korrump, noe som gjør det lett for diverse NGOs å trå frem og vise vei. Hvis staten ikke klarer eller vil gi ut formelle, og til dels strenge, vilkår og regler rundt det med etisk beslutningstaking må noen andre gjøre jobben. Nevnte Latin-Amerika har flere NGOs som støttespillere i nøkkelposisjon når det kommer til organisering av alt fra å gi insentiver, til koordinering av beslutningstaking for bedrifter. De har også gjennom partnerskap med enten bedrifter eller staten hjulpet til med andre viktige saker som arbeid mot fattigdom, sykdommer og mangel på adekvate utdanningsmuligheter (Crane & Matten, 2010).

Ulrich Beck, en tysk sosiolog, ga i 1986 ut boka "Risk Society", hvor han skrev om det faktum at forskjellige trusler mot menneskeheten og naturen rundt oss blir stadig mer relevant og dagsaktuelt. I denne boka setter han også lys på det at politiske gjøremål ikke lengre er ene og alene utført av politikere, men også NGOs. Han mener NGOs har en stadig større politisk rolle, og at organisasjoner som Greenpeace og lignende trer inn i denne rollen som utenfor-politiske spillere. Beck kaller denne nye politiske arenaen for "subpolitics", ettersom vi her ser at politiske beslutninger blir tatt av organisasjoner under det vi kjenner som det tradisjonelle politiske nivået i hierarkiet. Staten har med årene mistet noe av sin tidligere handlekraft når det kommer til å løse større konflikter og problemer i dagens moderne, industrielle samfunn, og at det å ta hensyn til NGOs blir viktigere og viktigere med tiden (Crane & Matten, 2010)

I Norge ser vi også stadig mer av disse NGOs, og de er fremtredende i flere fora rundt om i landet. Organisasjoner som Greenpeace, Bellona og Natur & Ungdom er ikke ukjente navn i Norge, uavhengig om man har nevneverdig interesse for miljø eller ikke. Spesielt hvis man følger med på debatter om petroleumsaktivitet på norsk sokkel generelt, eller diskusjonen om oljeboring i Lofoten spesielt vil disse tre navnene dukke opp. Disse organisasjonene har i lang tid kjempet for at Lofoten skal forbli et verneverdig område, avsperrert for all aktivitet i regi av petroleumsindustrien. På samme tid har flere norske politiske parti vært aktive i den samme debatten, men uten å ta noe tilsynelatende konkret standpunkt til saken.

I skrivende stund er det planlagt en historisk rettssak i Norge; Greenpeace saksøkte i 2016 den norske stat med grunnlag i det de mener er grunnlovsstridig oppførsel fra Solberg-regjeringens side. Greenpeace skriver på sine egne nettsider at åpningen av det arktiske

området i Norge for oljeboring strider mot den såkalte miljøparagrafen, og vil få prøvd dette for retten for å skaffe presedens for fremtiden (Skjoldvær & Gulowsen, 2016).

Grunnlovens § 114

Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.

Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger.

(Lovdata, 2017)

En slik sak viser virkelig hvilken iboende politisk kraft som verdens NGOs innehar. Det å kunne ta et slikt, i manges øyne, drastisk steg inn i statens virke, og faktisk saksøke de etter et lands grunnlov viser også hvor høyt disse organisasjonene verdsetter sine verdier og verdenssyn. Etter sakens rettsgang er det meget mulig både Norge og resten av verden vil ha et drastisk annerledes syn på petroleumsaktivitet i Arktis, inkludert Lofoten.

2.2 Strategi

En viktig støttepilar når man skal utrede prosjekter er en SWOT-analyse, en analyseteknikk hvor man ser på Strengths, Weaknesses, Opportunities og Threats utarbeidet fra et spesifikt sett av interne og eksterne drivkrefter. En slik SWOT-analyse kan være et uvurderlig verktøy når det kommer til strategisk planlegging av prosjekter i forskjellig størrelsesorden. Et prosjekt kan virke både uoverkommelig og komplisert når en først tar tak i det, og det er her SWOT kommer inn i bildet. Alle prosjekt er bygd opp av interne og eksterne styrker, svakheter, muligheter og trusler; krefter som har påvirkning på prosjektet. Å kunne identifisere og bruke disse kreftene til sin fordel er en vital del av planleggingen av et prosjekt.

Prosjekter krever en plan, en plan for hvordan man skal på beste måte gjennomføre de forskjellige stegene på veien mot en vellykket fullføring. Ethvert prosjekt vil også inneha flere elementer av risiko og usikkerhet, aspekter som kan føre til både stillstand og regelrett ødeleggelse av prosjektet. Fra midten av 1900-tallet var dette så åpenbart at mange firmaer

ansatte egne personer eller team for å ta seg av dette, og i løpet av 60-årene ble det utført en studie ved Stanford Research Institute om temaet. Marion Doshier, Dr. Otis Benepe, Albert Humphrey, Robert Stewart og Birger Lie jobbet alle ut fra det allerede eksisterende rammeverket SOFT (Satisfactory, Opportunity, Fault og Threat) og det faktum at det er nødvendig for bedrifter å forstå hvorfor deres strategiske planlegging ikke fungerer. Dette resulterte da, etter et årelangt arbeid, i det spissede rammeverket SWOT (Pahl & Richter, 2007).

<p>Styrker</p> <p>Hvilke spesifikke aspekter som klart hjelper gruppen nå målet er inkludert? Hva kan gjøres for å styrke planen og sikre suksess? Eksempelvis: Finnes det en tydelig formulert kommunikasjonsstrategi? Har det blitt utformet en plan for risikostyring, og kjenner alle stakeholders til denne?</p>	<p>Svakheter</p> <p>Hvilke svakheter ved planen har man identifisert? Eksempelvis: Språket er uklart og ikke spesifisert. Ikke all informasjon er inkludert i tilfredsstillende grad. Planen omfatter ikke alle aspektene ved prosjektet.</p>
<p>Muligheter</p> <p>Hvilke muligheter for prosjektet har blitt identifisert gjennom utarbeidelse av planen? Eksempelvis: Strømlinjeformet utarbeidelse av planen som følge av tidligere erfaringer. Mulig å nå flere med planen, og å oppnå større grad av tilfredsstillelse hos målgruppen.</p>	<p>Trusler</p> <p>Hvilke trusler finnes det, trusler som enten må minimeres eller fjernes. Eksempelvis: Eksternt press som fører til dårlig utførelse av prosjektet. Mangelfull tilbakemelding fra stakeholders som kan og burde ha innvirkning på prosjektet.</p>

Tabell 1: ”SWOT-Matrisen” (Kerzner & Saladis, 2009)

Tabellen over viser et eksempel på hvordan en kan bruke SWOT-analyse ved utformingen av en prosjektplan. Denne fremgangsmåten kan være til god hjelp når en skal sette planen sin under press og sjekke om det er muligheter for forbedring, en måte å sikre suksess på. Man får da muligheten til å forbedre sine styrker, ta tak i svakhetene, gripe mulighetene og å møte bedre rustet til å takle truslene. (Kerzner & Saladis, 2009)

Når man gjennomfører en SWOT-analyse vil man kunne ende opp med en særdeles lang liste

med styrker, svakheter, muligheter og trusler, og det er derfor viktig å holde fokus på det som er viktig for bedriften. Å sette seg et klart skille mellom hva som er viktig, og hva som er mindre viktig for bedriften gjør det enklere for bedriften å prioritere disse aspektene mer korrekt. Angwin et. al. (2015) har satt opp tre korte, men enkle regler som fungerer som en rettesnor i dette arbeidet. For det første er det viktig å fokusere på de identifiserte styrker og svakheter som skiller seg ut sett relativt mot konkurrerende bedrifter, og å se bort fra områder der man holder tritt med konkurrentene. Deretter burde man fokusere på de muligheter og trusler som er direkte relevante for bedriften og som vil ha direkte innvirkning, og ikke fokusere for mye på de generelle og mer brede faktorene. Til sist må man oppsummere resultatene fra analysen og trekke relevante konklusjoner om veien videre (Angwin, Johnson, Regner, Scholes, & Whittington, 2015).

Et annet nyttig verktøy man kan bruke i sammenheng med en SWOT-analyse er TOWS-matrisen. Denne matrisen er satt opp slik at man bruker informasjon direkte fra SWOT-analysen og setter opp forskjellige kombinasjoner av de interne (styrker og svakheter) og eksterne (muligheter og trusler) faktorene (Angwin, Johnson, Regner, Scholes, & Whittington, 2015).

	Styrker (ST)	Svakheter (SV)
Muligheter (M)	STM Strategiske faktorer Faktorer hvor styrker blir brukt til å muliggjøre muligheter	SVM Strategiske faktorer Faktorer hvor man muliggjør muligheter ved å overkomme svakheter
Trusler (T)	STT Strategiske faktorer. Faktorer hvor styrker blir brukt til å unngå trusler	SVT Strategiske faktorer Faktorer som minimerer svakheter og unngår trusler.

Tabell 2: "TOWS-matrisen" (Angwin, Johnson, Regner, Scholes, & Whittington, 2015)

Som vist i tabellen kan man bruke denne matrisen til å finne ut hvordan de forskjellige faktorene kan brukes opp mot hverandre, og hvilket forhold de har. Ta STM-boksen som eksempel, hvor målet er å finne frem til hvordan styrkene kan brukes til å muliggjøre de forskjellige mulighetene man har identifisert. Har man en styrke i form av omstillings-dyktige ansatte kan dette brukes til å ta fatt på muligheten for å entre et nytt marked for eksempel. TOWS-matrisen kan derfor være veldig nyttig i bruk, og det vil bli enklere å se hvordan man

kan ikke bare vite om sin SWOT, men også hvordan skal gripe den an (Angwin, Johnson, Regner, Scholes, & Whittington, 2015).

Selv om SWOT betegnes som det mest utstrakte strategi-verktøyet har studier vist at bruken blant både sjefer og konsulenter i praksis ikke alltid er slik teorien tilsier. Et typisk feilgrep er å ikke klare å avgrense analysen tilstrekkelig, og det man heller ender opp med er en uoverkommelig liste med faktorer som gjerne strekker seg til over 50 punkter. Å skulle gyve løs på en slik mengde faktorer kan fort vise seg å være vanskelig, og man risikerer at disse aldri blir videre undersøkt og spisset. I tillegg er det her en sjanse for at flere av disse faktorene ikke blir systematisk fulgt opp videre i strategi-diskusjonen. Det er også særs viktig å huske på at en slik SWOT-analyse ikke er en absolutt analyse, men at den er relativ i forhold til konkurrenter. Analysen har mest nytte for seg når den blir brukt som en komparativ studie om sine styrker, svakheter, muligheter og trusler sett opp mot konkurrentene sine. SWOT-analysen fungerer også som et sammendrag, og ikke en substitutt, for tidligere utførte strategiske analyser. Hvis SWOT brukes uten at det faktisk er gjort et grunnarbeid tidligere er det fare for å kun gå etter faktorer som har kommet frem på feil grunnlag, eller at man mister viktige detaljer på grunn av ikke-spesifikke faktorer (Johnson, Scholes, & Whittington, 2011).

Et annet rammeverk som brukes til å analysere det makroøkonomiske miljøet rundt en bedrift er det velkjente PESTEL-rammeverket. Her grupperer man forskjellige miljømessige innflytelseskilder inn i seks grupper; politiske, økonomiske, sosiale, teknologiske, miljømessige og juridiske. Gjennom PESTEL vil man kunne identifisere og samle sammen en liste faktorer som vil kunne påvirke en strategis suksess. De forskjellige grupperingene innenfor PESTEL omhandler som følger:

- Politiske: Fokuserer på hvilken rolle staten har i forhold til bedriftens anliggende.
- Økonomiske: Ser på de makroøkonomiske forholdene rundt bedriften som for eksempel valutakurser eller forskjellene mellom økonomisk vekst rundt om i verden.
- Sosiale: Tar for seg endringer i både kultur og demografi hos folket, som for eksempel det at vi lever stadig lengre i vesten.
- Teknologiske: Innovasjoner innenfor teknologien som kan påvirke bedriften, hvor internett, nye materialer og nano-teknologi er gode eksempler
- Miljømessige: En samlegruppe for alle rent miljømessige faktorer som inngår i bedriftens strategi, eksempelvis minimering av utslipp og avfall

- Juridiske: Det juridiske rammeverket bedriften til enhver tid må underrette seg, være seg Helse, Miljø og Sikkerhet eller konkurranselover

For enhver bedrift vil det være både viktig og av betydelig nytteverdi å hele tiden holde seg oppdatert på dette rammeverket sett opp mot deres aktivitet, og å se spesielt på hvordan disse endrer seg over tid og hvilke utfordringer dette bringer med seg. Flere av disse faktorene er også koblet sammen, hvor endringer i den ene grupperingen vil kunne medføre justeringer i en av de andre. Et eksempel her er teknologiske fremskritt som endrer på våre økonomiske forhold gjennom overflødige arbeidsyrker, noe vi hører stadig mer om i dag. Her ser man og at man via arbeid med PESTEL vil kunne identifisere svakheter og muligheter til bruk i en SWOT-analyse. På samme viset som ved en SWOT-analyse vil man også her kunne oppleve at man kommer frem til lange lister med faktorer, og at dette kan virke overveldende ved første øyekast. Johnson et. al. (2011) poengterer her at det er da viktig å ta et steg tilbake og prøve å finne nøkkeldriverne, de faktorene som har særs høy sannsynlighet for å ha innvirkning på bedriftens suksess. Disse faktorene varierer naturlig nok fra bedrift til bedrift, og fra industri til industri. En klesbutikk vil ikke nødvendigvis ha de samme nøkkeldriverne som et bilverksted, selv om noen vil være overførbare. Der hvor en næring vil bli sterkt påvirket av økningen i nettshopping vil det for den andre være mer prekært å følge med på endringer i reguleringer og lovverk rundt arbeidsoppgaver som periodisk kjøretøy-kontroll. Å identifisere disse nøkkeldriverne vil være til stor hjelp for lederne i bedriften i jobben mot å holde fokuset på det som er viktig innenfor rammeverket og å prioritere deretter. Uten identifiserte nøkkeldrivere vil det være en fare for at man legger for mye tid og penger i de mindre effektive faktorene (Johnson, Scholes, & Whittington, 2011).

2.3 CSR – Corporate Social Responsibility

Uansett om bedriften er stor eller liten, vidstrakt eller lokal, så er aspektene rundt Corporate Social Responsibility viktige. CSR er ikke et nytt konsept, verken i definisjon eller tankemåte, ettersom det ble definert på 60-tallet, men det er først nå de siste 20-30 årene det har blitt mer og mer relevant. I dag har de aller fleste bedrifter og institusjoner sin egen, fullt utarbeidede CSR-strategi som kan hjelpe dem sikre sin posisjon og rettlede sine beslutninger til å ta hensyn til sosiale og miljørettede aspekter (Florensa, Mullerat, & Thomas, 2011). Gjennom tidene har det versert mang en definisjon på CSR, og til dags dato opereres det med forskjellige syn på nettopp dette. Den Europeiske Union har definert CSR som ”et konsept hvor bedrifter integrerer samfunns- og miljømessige anliggender i deres næringsvirksomhet

og i deres interaksjon med interessenter på frivillig basis, da de er i økende grad oppmerksom på at ansvarlig atferd leder til bærekraftig forretningssuksess” (Amaeshi, Nnodim, & Osuji, 2013).

Selv om definisjonene er mange og varierte, kan man konkludere med at CSR i bunn og grunn handler om det å ta alle deler av det å drive forretninger med i bildet. Det å være en god samfunnsborger overført til bedrifter, å ikke gå over lik for å nå sitt mål, er viktigere nå enn noen gang før. Kloden står ovenfor et enormt press fra økende folketall og liknende økninger i forbruk av ressurser, utslipp og arealer, og selv om noen aspekter ved dette er omdiskuterte, ser man at dette ikke kan fortsette i samme tempo. Dette er noe av det CSR-tenking kan hjelpe med, at det kan brukes som et verktøy for ikke bare bærekraftig vekst hos et firma, men også bærekraftig utnyttelse av klodens ressurser.

De siste tiårene har vi også sett et voldsomt press fra NGOs, Non-Governmental Organizations, rettet mot store bedrifter som ikke nødvendigvis har praktisert god CSR. Argumentene og bekymringene til disse organisasjonene viser en urolighet for mengden innflytelse flere av de største kommersielle organisasjonene i verden har, både ovenfor politiske figurer og etablissementer gjennom lobbyvirksomhet, finansiering av valgkamper og lignende (Florensa, Mullerat, & Thomas, 2011). Et eksempel på hvor en mektig aktør bruker sin makt til å endre oppfatninger og meninger ser man hos den store petroleumsaktøren Exxon. De har i en årrekke, ifølge Greenpeace, blant annet finansiert forskning som stiller spørsmål ved virkningen av petroleumsaktivitet på det globale miljøet. Substansielle summer ble brukt på å utfordre det globale konsensus, men etter stadig større press fra Greenpeace og andre NGOs minket Exxon denne aktiviteten betraktelig på slutten av 2000-tallet. De satt også opp en nettside i 2004 hvor de viste frem hvilke tilknytninger Exxons penger hadde med flere store klimaendrings-undertrykkere (Greenpeace, u.d.) Andre store kampsaker har vært tilfeller hvor hensyn til miljø, arbeidsforhold, bruk av barnearbeid og utnyttelse av mennesker i u-land har blitt tatt opp. Forholdet mellom NGOs og bedrifter har i senere tid utviklet seg til å ikke kun dreie seg om kamp og uenighet, men gjerne om samarbeid mot en bedre verden.

Også konsumentene har i de senere årene blitt mer og mer oppmerksom og oppvakt på deres rolle. Forbrukere tar i dag mer bevisste valg, og prøver gjerne å etterspørre konsumentvarer som har mindre innvirkning på verden enn andre produkter. Produkter fremstilt gjennom for eksempel dyremishandling, utnyttning av barnearbeid eller rovdrift av naturen blir mindre og

mindre interessante i forbrukernes øyne. Økningen av produkter under merkelappene ”Fair Trade”, organisk, kortreist eller resirkulert og slike produkters stigende popularitet er bevis på dette. Gjennom bruk av slike merkelapper blir det enklere for konsumentene å være med på å støtte bedrifter og produsenter som følger gode etiske retningslinjer. Såkalt ”etisk konsumering” har tvunget flere større firmaer til å være langt mer oppmerksom på sin CSR enn tidligere ettersom forbrukerne viser sine etiske standpunkt i form av slike gjennomtenkte innkjøp (Crane & Matten, 2010).

På samme vis som forbrukerne viser makt ved bruk av selektivt forbruk har også flere investorer begynt å legge press på bedrifter. Det kan være lett å tenke at profittmaksimering står i fokus hos store investorer, men man kan se en trend hvor investorer velger å sette pengene sine i firmaer som klarer å gi profitt samtidig som forretningene foregår på et bærekraftig vis. Med dette beveger vi oss inn på det som kalles ”Socially Responsible Investment”, som igjen består av flere underpunkter. Forskjellige investorer kan ha forskjellige verdier, være seg at de velger å ikke investere i produkter som skader konsumentene som tobakksindustrien, eller bedrifter hvis deres forretninger kan kompromittere verdensfreden. Denne tankegangen har bragt frem et system hvor man finner ut hvilke bedrifter som er ledende i sin industri når det kommer til å drive bærekraftig og etter sunne etiske verdier. Herunder prøver man å identifisere og kvantifisere risikoer og muligheter for verdiskaping som ellers ville blitt utelatt, som for eksempel sosiale eller miljøfordeler ved driften. Tall fra 2008 viser at USA leder an denne trenden, hvor rundt 2 700 milliarder dollar kan knyttes opp mot investorer som legger sine midler i etiske investeringer. Her i Europa derimot viser tall fra den samme perioden at mengden etisk investert, målt i kroner og øre, ikke kan måle seg med den vi ser i USA (Storbritannia leder an med 6,8 milliarder pund), men til gjengjeld peker statistikken mot vekst i feltet. Også i markeder under utvikling ser vi tegn til økt interesse, men av andre grunner enn ellers i verden. Mange land opererer med underutviklede styresett, hvor stat og regjering ikke legger like godt grunnlag for god operasjonell drift. Derfor er det gjerne investeringer som gir insentiver til et mer stabilt sett med retningslinjer og føringer i det daglige som motiverer investorer til slike sosialt ansvarlige investeringer. SRI kategoriseres gjerne under tre kriterier, at man enten investerer med hensyn på miljømessige, sosiale eller styringsrelaterte mål, hvor det forrige eksempelet viser klare forskjeller på hvem som investerer for hva, hvor (Crane & Matten, 2010).

CSR strekker seg lengre enn det etiske og miljømessige mange gjerne tenker på, en bedrifts CSR består av det helhetlige sosiale ansvaret de har. Et annet interessant aspekt å ta stilling til er derfor en bedrifts CSR for maksimering av total verdiskaping for samfunnet. Hvis vi i et tenkt tilfelle har en monopolist i et marked, vil denne kunne maksimere den totale verdiskapingen for et samfunn, både monetært og ellers? Mikroøkonomien forteller oss at dette ikke er tilfelle ved rent monopol, og at monopolisttilpasningen er hvor marginalinntekt er lik marginalkostnad (Moen & Riis, 2017). Med denne tankegangen kan vi spørre oss om det nivået av monopolisme fiskeri har i Lofoten har en innvirkning på verdiskapingen; er den maksimert, eller er det muligheter for å øke denne ved å slippe andre industrier til? På samme tid er det viktig å spørre seg hvorfor det er slik at fiskerinæringen er så opptatt av at Lofoten skal være uten noen form for petroleumsindustri, er det av bevarings- og miljøhensyn, eller for å bevare sine egne interesser.

Fiskerinæringen har kontroll på en signifikant andel av landmassene og ressursene i området, og har hatt det i lang tid. Reiselivsnæringen har i de senere år vokst i størrelse, og årlig setter rundt 350 000 turister Lofoten som årets reisemål, et tall som stadig øker. Verdiskapingen for opplevelsesbransjen har siden 2005 blitt tredoblet, og i 2014 omsatte reiselivet i Nord-Norge for drøye 16,5 millioner, et tall Lofoten kan ta mye av æren for. Lofoten og Nord-Norge generelt opplever at turister reiser fra alle verdenshjørner for å oppleve nordnorsk natur og klima, og for å oppleve lokalspesifikke ting som for eksempel nordlyset. I 2015 intervjuet NRK (Norsk Rikskringkasting) direktør Christopher Doyle i Adventure Travel Trade Association, hvor han uttalte at turismen i Lofoten trenger regulering. Doyle, en ekspert på opplevelsesturisme, mener her at det må innføres kvoter og begrensninger for turistene slik at området ikke risikerer å miste sin egenart og sjarm. Han legger vekt på at det har vært en drastisk økning i antall turister som inntar regionen årlig, og at med lignende vekst vil løsningene som benyttes i dag være inadekvate for å betjene en slik enorm turisme. Kristin Krohn Devold, leder i NHO reiseliv, gikk i samme artikkelen til motmæle, og tok reiselivsnæringen i nord i forsvar. Her anerkjenner hun at det tid- og stedvis er mange turister i regionen, og at det må gjøres tiltak for å spre inntoget både geografisk og over tid. Det at Lofoten har store arealer som ikke blir utnyttet, og det faktum at det gjerne er sommerhalvåret som opplever størst trykk gjør at høysesongen må tas tak i og forsøkt fordelt. Dette viser uten tvil at regionen har internasjonal appell, og at det diskuteres på tvers av fagområder om hva som må gjøres for å sikre bærekraftig vekst. (Johansen, Forland, & Yildiz, 2015)

3.0 Metode

I dette kapittelet vil jeg ta for meg den vitenskapelige metoden jeg har brukt i utformingen av denne masteroppgaven. Det vil bli en innføring i de forskjellige fremgangsmåtene jeg har tatt i bruk for innsamling og behandling av både primær- og sekundærdata. Jeg vil også gå dypere inn på de spesifikke metodene og beskrive disse mer i detalj.

3.1 Metodelære

Som mennesker er vi alle naturlige forskere, vi søker fra dag en av våre liv etter ny kunnskap for å gjøre oss kjent med, og for å forstå verden rundt oss så bra som mulig. Vi ser oss rundt, hører etter nye lyder, etteraper andre som snakker for å lære oss språk og vi trekker slutninger. Disse slutningene er ofte baserte på våre erfaringer og vår historie, og selv om det er en verdifull måte for oss å tilegne kunnskap på, så vil disse alltid være subjektive. Våre egne erfaringer er nettopp det, våre egne; personlige tankemåter som gjør at vi alltid vurderer situasjoner subjektivt. Dette gjør at det er en overhengende fare for å trekke for generelle slutninger ut av det vi observerer, og at vi ikke legger ned nok arbeid i disse slutningene (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

Når vi mennesker går rundt i våre daglige liv forholder vi oss gjerne til to forskjellige ”verdener”; den store, og den lille verden. Vi er alle midtpunktet i vårt eget liv, vi spiller hovedrollen i filmen om vårt liv, og det er her vi gjør våre hverdagserfaringer og observasjoner. Samtidig er vi en del av den store verden, den større sammenhengen av den globale verden. Her begynner vi da å snakke om kollektive erfaringer, den samlede kunnskapen hele verden besitter. På individnivå er en slik kunnskap noe vi kun kan forestille oss, det er langt forbi noe vi kan ta og føle på, og det vil aldri være et individ som vil kunne sitte på all denne kunnskapen alene. I det daglige skaffer vi oss en viss forståelse for noe av dette i form av at vi ser på TV, hører på radio, leser i aviser eller tråler ut av diverse fora på internett, men dette er kun en aldri så liten brøkdel av den totale kunnskapen som finnes. På grunn av dette har vi lett for å bruke våre hverdagserfaringer til å forstå den store verden, uten å innse at vi og våre ofte sterke meninger om den store verden ikke er helt på plass. En kjent overgeneralisering mange har hørt om er at man bagatelliserer helseskadene ved røyking fordi man kjenner til en storrøyker som levde lykkelig til passerte 90 år. Her trekkes det en konklusjon ut av ett eller veldig få tilfeller, noe som sjelden gir et korrekt bilde av situasjonen (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

Mye av det vi baserer våre hverdagsgeneraliseringer på har vi trukket ut av selektive inntrykk, ettersom det ligger i vår natur å bite oss merke i det særegne og spesielle. Spesielt mediene er med på å skape slike selektive inntrykk i form av at de viser oss de sakene som gir inntrykk (og i dagens samfunn genererer klikk), uten at mottakeren av denne informasjonen klarer å skape et helhetlig bilde. Et eksempel på dette er mediedekningen av dårlig eller direkte feilbehandlede pasienter i helsesektoren, hvor mediehusene presenterer historier om pasienter som må sove i gangene eller har blitt grovt skadde etter rutineinngrep. Dette tegner et bilde av en helsesektor med tynnslitte ressurser både økonomisk og ellers, og det kan være med på å gi sektoren et ufortjent negativt rykte. Går man dypere inn i materien viser det seg at det slett ikke står så ille til med helsesektoren som mediene forteller oss, og at vi har over-generalisert situasjonen ut fra våre selektive inntrykk. På samme tid vil personlig opplevde inntrykk veie tyngre enn statistikker i måten vi opplever ting. Kjenner du to som kjører Volkswagen, og bilene deres bryter sammen tilsynelatende konstant så vil det være enklere for deg å tro at det er dårlige biler, selv om statistikken kanskje viser at de ikke er nevneverdig dårligere biler enn andre merker (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

Alt dette bringer oss inn på temaet samfunnsvitenskap og samfunnsvitenskapelig metode, en vitenskap med hensikten å bidra til kunnskap om hvordan både den lille og den store verden faktisk fungerer og henger sammen. Korrekt bruk av slik samfunnsvitenskapelig metode er nøkkelen til å etablere korrekt og verdig forskningsbasert kunnskap, basert på større grundighet og systematikk. Samfunnsvitenskapelig metode forteller oss hvordan vi skal følge veien mot målet; hvordan man skal samle inn informasjon og data om vår sosiale virkelighet, og hvordan denne skal analyseres. Den gir føringer til hvor man skal hente data på hvilken måte, og være en rettesnor slik at man unngår situasjoner der man kun leter etter de svarene man tror man skal få. Man skal gå i det lengste for å prøve å få svar på om de hypotesene som er satt er i samsvar med den virkelige verden eller ikke, og for å kvalitetssikre dette sitter forskere på en større bevisbyrde enn det vi gjør i det daglige liv. Man sier gjerne at man her må ta i bruk hodet mer enn hjertet, at fornuften skal komme i første rekke, men man skal likevel ikke legge hjertet igjen i skapet idet man tar på seg forskerhatten. Kunnskap om samfunnsvitenskapelig metode vil være til stor hjelp både når egen forskning skal utføres, og når informasjonen man innhenter på privaten skal tolkes med et kritisk blikk (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

Samfunnsvitenskapen skiller seg fra naturvitenskapen på noen fundamentale punkter. Der vi i naturvitenskapen står på utsiden av fenomenet, og observerer gjenstander som ikke har evne til å kommunisere, går man som forsker i samfunnsvitenskapen mer personlig til verks og samler inn meninger og fakta gjennom spørsmål og diskusjoner. Her snakker man mer om mangfoldet av meninger og oppfatninger hos de forskjellige personene man innhenter data fra. Dette settet med realiteter er ikke konstant på noen annen måte enn at det er konstant i endring, og vi som forskere tar del i disse realitetene; vi er ikke bare nøytrale tilskuere. Man er i kontakt med respondenter, enten direkte i form av intervjuer eller indirekte via spørreskjemaer, samtidig som man selv gjerne lever i det samfunnet man forsker på. De resultatene og konklusjonene man kommer frem til vil også bli kommunisert tilbake til samfunnet gjennom publikasjoner, noe som igjen kan være med på å påvirke meninger. Dette kan i noen tilfeller virke selvrealiserende, da det er naturlig at samfunnet etter for eksempel varsling om økonomiske nedgangsperioder begynner å spare pengene sine istedenfor å bruke dem, og dermed være med på å skape disse nedgangsperiodene, eller å forsterke dem. På grunn av alle disse fallgruvene og vanskelige situasjonene generelt er det viktig å jobbe etter et fastsatt sett med metoder (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

3.1.1 Utvikling av problemstilling

All forskning baserer seg på å besvare et spørsmål, å utvide kunnskapshorisonen innenfor et tema. Man er interessert i å finne ut av noe, å lære mer om et spesifikt tema, og vi stiller oss selv spørsmål vi vil ha svar på. Bakt inn i disse spørsmålene har man gjerne spekulasjoner, at noe skjer på grunn av noe annet, og innenfor samfunnsvitenskapen går disse spekulasjonene under navnet hypoteser. En slik hypotese blir her definert som en påstand om hvordan et forhold faktisk er. Det ultimate målet ved forskning er her å gjøre empiriske undersøkelser som hjelper oss ta valget om hypotesen skal forkastes eller ei. På grunn av dette er det svært viktig at det forskningsspørsmålet man tar for seg er formulert på et slikt vis at det kan undersøkes og besvares gjennom empiri. Dette burde være det første steget i ethvert forskningsarbeid, og det er ikke uvanlig at det samtidig blir den første fallgraven forskeren møter på. Problemet her er at det er fort gjort å ikke ha konkretisert problemstillingen nok før man setter i gang med arbeidet med å utforme spørreskjemaer og intervjuguide, og at man dermed ikke er helt sikker på hva man egentlig prøver å finne ut av.

Gjennom å konkretisere problemstillingen avgrenser man samtidig forskningen og legger

fokus på det spesifikke. Man velger noe, gjerne ved å velge bort noe annet; hvis man har et tema som skal undersøkes er det ikke sjelden at man ender opp med noe konkret ved å velge bort de uinteressante aspektene ved temaet. Med denne masteroppgaven startet det hele med temaet ”utvikling av petroleumsindustri i Lofoten, Vesterålen og Senja”, men etter flere runder med både bevisst og ubevisst innsnevring ble områdene Vesterålen og Senja delvis eller helt utelukket, og formålet med spisset mot kunnskapsutvikling rundt verdipotensialet og motsetningsforholdene i regionen. Konseptet utvikling av industri har fulgt med videre, men ettersom dette området har vært omdiskutert over lengre tid vil det være mer interessant og hensiktsmessig å se på hva de forskjellige interessentene tenker om saken, og hvorfor vi står der vi står i dag.

3.1.2 Intern gyldighet

Et av de viktigste aspektene ved vurdering av innsamlede data er den interne gyldigheten, om dataene faktisk representerer virkeligheten slik den er. I prinsippet skal man her vurdere om virkeligheten og forskerens beskrivelse av virkeligheten samsvarer, og denne prosessen kjennes som validering. For å kunne validere dataene stiller man seg tre spørsmål: har studieobjektene gitt en faktisk og sann beskrivelse av virkeligheten, har forskeren gjengitt og tolket dataen riktig, og er de konklusjonene som har blitt satt ut fra analysen i samsvar med virkeligheten (Jacobsen, 2015).

Forskere kan i mange tilfeller være offer for sin egen naivitet når det kommer til kvalitativ datainnsamling. Det er veldig lett å automatisk gå ut fra at det respondentene forteller er sant, og man ender opp med å ikke stille nok spørsmål til rett tid. På grunn av dette er det viktig for forskeren å være klar på, og reflektert rundt valget av kilder til dataene sine; undersøkelsen vil aldri bli bedre enn kvaliteten på dataene. En problemstilling man sjelden har kontroll på, og som kan ødelegge stort, er det faktum at man ikke alltid får tak i de kildene man trenger, at de viktigste og mest korrekte dataene ikke er tilgjengelige. Her kan man spørre seg selv om de kildene man da gikk glipp av virkelig er de viktigste kildene, eller om de er på siden av det man forsker på. Uansett grunn er det viktig for forskeren å være klar over disse kildene, og forklare disse samtidig som den forklarer hvorfor disse ble utelatt. Dette for å klargjøre for seg selv og leseren hvilken informasjon som kan ha blitt utelukket (Jacobsen, 2015).

En av måtene en kan utøve kildekritikk i slike tilfeller er å klassifisere kildene som enten

førstehåndskilder, kilder som personlig har opplevd har enten vært med på eller opplevd, eller som sekundærkilder, kilder som refererer til hendelser opplevd av andre. Som regel vil man kunne stole mer på en kilde jo nærmere denne er hendelsen eller fenomenet som undersøkes, dette siden jo lengre unna kjernen en kilde er, jo mer må denne basere sin forklaring på andres erfaringer og gjenfortellinger (Jacobsen, 2015).

3.2 Kvalitativ metode mot kvantitativ metode

Innenfor samfunnsvitenskapen er det vanlig å skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode, hvor den kvalitative primært fokuserer på samtaler og direkte observasjon, mens den kvantitative legger vekt på mangfold. Når man utfører en kvantitativ undersøkelse sender man gjerne ut en spørreundersøkelse og forsøker å nå et representativt utvalg av gruppen du vil studere. I spørreundersøkelsen spør man gjerne om kjønn, alder og bosted for å prøve å gruppere respondentene for å se etter forskjellige syn fra forskjellige segmenter av befolkningen. En slik kvantitativ tilnærming fungerer veldig bra når en prøver å kartlegge hvor utbredt et fenomen er, være seg en mening, vane eller tankegang. Skal du for eksempel finne ut hvor mange som bruker Lofoten som feriested på sommeren vil en spørreundersøkelse være naturlig å bruke. Da vil du også kunne finne ut av nasjonalitet, sosial status og lignende, og se om dette korrelerer med sjansen for at du velger Lofoten over andre steder. Denne tilnærmingen har mer til felles med naturvitenskapen ettersom man kategoriserer og observerer mer enn man interagerer, men med den viktige forskjellen at det er levende, tenkende respondenter man behandler. Hvis man i motsetning til dette går for å heller høre en større del av historien hos et færre antall personer går man over på kvalitativ forskningsmetode. Vanlige fremgangsmåter her er dybdeintervju eller dagbok, hvor man velger ut spesielle respondenter, noen ganger håndplukket med hensyn på spisskompetanse på feltet. En kvalitativ tilnærming passer ofte bedre enn en kvantitativ når en skal forske på tidligere ukjente eller lite kjente fenomener, eller man prøver å komme frem til nye sider av en sak. Her kommer man frem til flere av de spesielle karakteristikkene ved fenomenet, og går mer grundig inn i temaet (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

3.3 Forskningsprosessen

Utførelsen av et forskningsprosjekt følger som regel fire forskjellige steg: Forberedelse, datainnsamling, dataanalyse og rapportering. Man tar utgangspunkt i noe man ønsker å forske på, et spørsmål en vil besvare, og lager ut av dette et forskningsspørsmål man jobber ut fra. Et

slikt spørsmål skiller seg fra de man spør i dagligtalen i den form av at de er gjerne mer gjennomtenkte, og forsøker å spørre etter større, mer konkrete ting. Det man skal forske på må ha et formål, det må bidra til noe, men samtidig kan det være alt fra forklarende til dyptgående, beskrivende tilnærming. Her kan en og begynne å kategorisere hvilken type forskning man vil utføre, hvor det da kommer til forskjellige forskningsdesign som for eksempel de typiske kvalitative designene fenomenologi, grounded theory og caseundersøkelser.

Med utgangspunkt i relevante teorier innenfor fagfeltet kan man så gå over i datainnsamlingsfasen. For kvalitative forskningsdesign går man gjerne da til eksperter innenfor feltet og utfører dybdeintervju med disse med et mål om å samle inn de data som vil reflektere virkeligheten man forsker på. På grunn av dette er det også viktig at man tenker gjennom hvem man velger å intervju, hvor mange og hvordan man skal gå frem for å kontakte de respondentene man har sett seg ut. Dataene som samles inn skal være så relevante og pålitelige for problemstillingen og forskningsspørsmålet som mulig. Alle data må kunne dokumenteres, være seg tekstnotater, lyd- eller videoopptak eller bilder, og lyd/videoopptak skal transkriberes til ren tekst. Dataene man har samlet inn skal deretter analyseres og settes i perspektiv, og også her skiller man mellom kvalitative og kvantitative data. Mens man med kvalitative data jobber mer med tolking og bearbeiding av tekst vil man ved kvantitative datasett holde på mer med opptelling og katalogisering av svarene man har fått inn. De dataene man så ender opp med føres da inn i en form for rapport, hvor de også følger visse formkrav (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

Som en del av forskningsprosessen har jeg valgt å dele datainnsamlingen inn i to deler; dokumentundersøkelser og kvalitative dybdeintervju. Dette har jeg gjort bevisst i et forsøk på å skaffe et mest mulig bredt og fullendt bilde av situasjonen i Lofoten. Forskningsprosessen startet som en dokumentundersøkelse, hvor jeg samlet inn flere relevante dokumenter som omhandlet situasjonen i Nord-Norge, eller prosjekter som enten pågår eller er planlagt i regionen. Disse dokumentene representerer ferske studier rundt økonomipotensialet i nord, og er med på å gi oss det fulle og hele bildet av den økonomiske situasjonen i regionen. Per i dag finnes det ingen konsekvensutredning for Lofoten og Vesterålen, og på grunn av dette har jeg valgt å ta for meg konsekvensutredningen for feltet Aasta Hansteen. Feltet, som er plassert ca. 300 km vest for Bodø, deler mange trekk med eventuelle felt i Lofoten og Vesterålen, blant annet geografi og sammensetting. Den store forskjellen vil derimot være at det foregår i

praksis ingen fiskeri i området Aasta Hansteen er, sett opp mot Lofoten og Vesterålen. Likevel inneholder denne konsekvensutredningen mye informasjon om utslipp og problematikker man kan knytte opp mot felt lenger nord.

3.3.1 Dokumentundersøkelse

I flere tilfeller av forskning er ikke kvantitative eller kvalitative innsamlingsmetoder nyttige i bruk, eller tilstrekkelig for å samle inn et komplett datasett. I slike tilfeller vil en dokumentundersøkelse ofte være til hjelp for å fylle ut hull i dataene dine. Når man utfører en slik undersøkelse tar man gjerne utgangspunkt i offentlige dokumenter, årsrapporter, politiske biografier, aviser og andre lignende dokumenter. Det kan være flere grunner til at en dokumentundersøkelse kan være enten til hjelp eller eneste utvei i et forskningsprosjekt. Respondentene kan for eksempel være lagt under taushetsplikt enten i form av sin posisjon eller etter pålegg fra ledere, være høytstående i en bedrift med lite tid eller at de ikke er med oss lenger. Å skulle forske på store fenomener, gjerne hvor store bedrifter eller regjering er med i bildet, gjør at det fort kan bli vanskelig å innhente primærdata i form av intervjuer eller observasjoner. I slike tilfeller kan det være hensiktsmessig å ta for seg TV- og avis-intervjuer eller biografier i et forsøk på å gripe fatt i meninger og utsagn fra relevante informanter (Jacobsen, 2015).

Intervjuer kan ofte by på subjektive meninger og uttalelser fra respondentene, mens dokumenter i stor grad fremviser objektivitet og nøytralitet. Referater er gode eksempler på dette, nedskrevne tekster hvor vi får se ordrett hva som har blitt sagt og i kronologisk rekkefølge. Vi får se hvem som har sagt hva, og hvilke slutninger som har blitt trukket i løpet av diskusjonen, ofte relevant ved undersøkelser av stortingsreferater og lignende. Bruken av slike dokumenter istedenfor, eller i tillegg til primærdata i form av intervjuer kan imidlertid by på flere problemstillinger en må ta hensyn til. Disse dokumentene er utarbeidet av andre enn forskeren selv, og dataene kan dermed ha blitt samlet inn og analysert med et annet sett rammer enn det man selv har. Formålet vil også ofte være annerledes enn ens eget, og verdifulle opplysninger kan derfor være utelatt. I tillegg er rådataene brukt i disse dokumentene sjeldent tilgjengelige, man får sjelden og nesten aldri utlevert svardata fra en spørreundersøkelse for eksempel; man får resultatene av den opprinnelige forskerens analyse av disse. Dette vil som regel være den første hindringen en møter i bruken av sekundærdata, at en ikke kan få det en selv leter etter ut av slike ferdig prosesserte data. Det er et vanlig

problem at en ikke vil kunne dra nytte av all informasjonen som ligger i sekundærdata, samtidig som man skulle ønske det var mer å finne, mer informasjon som passer til det en selv forsker på. Videre ser man at sekundærdata ofte er manipulert til å passe den originale forskerens formål, at man kun finner ferdig transformerte data der man gjerne skulle hatt tak i rådata. Dette kan føre til at en selv må bruke disse manipulererte dataene innenfor ens egne rammer, at man må prøve å klemme de på plass selv om de kanskje ikke passer helt. Et godt eksempel på dette har vi fra dokumentundersøkelser i kvantitativ forskning: forskeren som utførte studien i første omgang har gruppert respondentene i tre aldersgrupper, 15-25, 26-35 og 36-45 år. Hva skal en da gjøre hvis den aldersgruppen man selv er interessert i er spennet 20-30 år? I slike tilfeller hvor man ikke selv kan endre på kategoriseringen må en enten lete videre etter et annet datasett, eller justere sin egen forskning til å passe innenfor de tidligere satte rammene (Jacobsen, 2015).

På grunn av problemer som dette må vi som forskere utøve god kildekritikk ved bruk av dokumentundersøkelser; kan vi stole på det den opprinnelige forskeren har gjort, eller er det mulig at det ligger feilkilder eller feil i analysen som vil gi oss feile resultater? Når en selv samler inn primærdata har man i større grad kontroll over slike feilsteg, og man kan bedre reflektere rundt påliteligheten og reliabiliteten til dataene (Jacobsen, 2015).

3.3.2 Kvalitativ datainnsamling

I denne oppgaven har det også blitt brukt en kvalitativ tilnærming til datainnsamling, ettersom det som undersøkes er et tema som det finnes dybdekunnskap om, og som engasjerer mange. For å kunne svare tilfredsstillende på forskningsspørsmålet har det vært essensielt å prate med eksperter på temaet, som også gjerne er tett knyttet mot regionen og som dermed har førstehåndskjennskap til både regionen og problemstillingen. Slike kvalitative intervjuer er en god og fleksibel metode som er vidt brukt, og som muliggjør å skaffe seg et detaljert innblikk i et tema. Intervjusituasjonen er i tillegg en situasjon de fleste vil føle seg komfortabel i, sett bort fra ved undersøkelser av sensitive temaer (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011). En kvantitativ undersøkelse ble ikke vurdert til dette formålet da det ikke vil være relevant for denne oppgaven å se på en større gruppe menneskers mening om temaet.

Et kvalitativt forskningsintervju betegnes som en strukturert samtale med et klart formål, hvor strukturen er koblet til rollefordelingen mellom de som deltar i intervjuet. I rollen som

intervjuer stiller man informanten spørsmål og følger opp, gjerne med nye spørsmål, de svarene informanten gir. Selv om et intervju ofte består av mange spørsmål, siden forskeren har som formål å forstå eller å beskrive fenomenet, vil intervjuer ofte foregå mer som en dialog enn kun spørsmål fra en side og svar fra den andre. Hensikten med å utføre kvalitative dybdeintervju er å få tak på informantens beskrivelse av hverdagsverden, og gjennom denne tolke hva fenomenet betyr. Kvalitative intervjuer skiller seg klart fra sitt kvantitative motstykke ved at informanten større grad får frihet til å uttrykke seg, og å legge til detaljer i sine svar, enn hvis den ble satt til å fylle ut et spørreskjema. Informantens egne erfaringer og tanker kommer mer frem siden informant selv kan være med på å utforme intervjuet og dets innhold. Nyansene i et fenomen, samt kompleksiteten av svarene til informant kommer mye bedre frem, og det er kanskje aspekter som forskeren selv enda ikke har tenkt på som her får mulighet til å bli tatt opp (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

Til akkurat denne oppgaven har det blitt valgt å utforme intervjuene som semi-strukturerte, hvor rammen har vært satt, mens innholdet har vært flytende. Det overordnede temaet har alltid vært satt, og det har blitt laget en overordnet intervjuguide, men verken rekkefølge eller spørsmålsmengde har fulgt rigid struktur. Informantene har blitt spurt så åpne spørsmål som mulig for å forsikre at de ikke har blitt ledet inn til å svare noe som er forutinntatt eller forventet. Et problem som oppstod i det første intervjuet var at to spørsmål enten var dårlig formulert, eller at de ble stilt til feil tidspunkt. Bruken av ordet ”spennende” i et av spørsmålene gjorde at denne informanten begynte å svare på om det var spenning i området, før han etter hvert gikk over på å fortelle om hans syn på fremtiden. På samme vis ble ordet ”interessent” brukt istedenfor ”stakeholder” i et av spørsmålene, noe som gjorde informant usikker på hva spørsmålet egentlig betød, og ba om spesifisering av formuleringen.

Selve intervjuene ble av praktiske årsaker gjennomført over telefon, ettersom informantene befant seg på geografisk forskjellige steder, både i forhold til meg og hverandre. Intervjuguidene ble i så måte tilpasset dette formatet, og det ble lagt opp til at hver samtale skulle ta omtrent 30 minutter. Gjennomgående for intervjuene var at intervjuguiden var flytende, hvor det var fastsatte spørsmål som ble utelukket på grunn av at informant allerede hadde svart på dette via andre spørsmål, og relevante oppfølgingsspørsmål ble stilt ut fra informantens svar. Intervjuene ble tatt opp på bånd etter begges samtykke, og i ettertid transkribert i sin fulle form for videre bruk til den empiriske delen av oppgaven.

Utvalget av informanter jeg har tatt for meg er noe begrenset i form av at jeg har pratet med kun tre personer. I en ideell situasjon hadde det vært ønskelig med flere, men på grunn av vanskeligheter med å finne personer som var villige til å prate, samt en begrenset tidsramme til å få utført disse intervjuene, ble da disse tre intervjuet. Jeg gikk derimot spesifikt etter nøkkelpersoner i interesse- og næringsorganisasjoner for de tre næringene jeg ville undersøke, og var så heldig at jeg fikk audiens hos en hos hver av næringene. Disse tre er personer med klart god kunnskap om både sin egen nærings virke og historikk, og de kom med gode og mer enn tilstrekkelige svar på de spørsmålene de ble stilt. I så måte mener jeg at jeg har gått for kvalitet over kvantitet når det kommer til utvalget av informanter, og at jeg har gått spesifikt etter personer jeg mente kunne komme med god og utfyllende informasjon. En slik utvelgingsprosess er i tråd med to av utvalgskriteriene skissert av Jacobsen (2015): bredde og variasjon, samt informasjon (Jacobsen, 2015).

Når det samles inn data til oppgaver som for eksempel masteroppgaver er det viktig å ta hensyn til hva som er taushetsbelagt og ikke, og i følge forvaltningsloven er all informasjon som kan direkte knyttes opp mot enkeltpersoner taushetsbelagt. På grunn av dette må all informasjon som inneholder personopplysninger anonymiseres, og all informasjon som er samlet inn i form av undersøkelser må kun brukes til det opprinnelige formålet og ikke benyttes til andre prosjekter. Problematikken rundt personopplysninger brukt i oppgaver ser man ofte når man utfører kvalitative undersøkelser, hvor detaljerte beskrivelser av den enkelte informant ofte forekommer. Her er det da nyttig å anonymisere sine informanter ved å for eksempel gi dem pseudonymer og/eller endre på kjerneopplysninger som for eksempel stilling eller alder (Christoffersen, Johannessen, & Tuft, 2011). I forbindelse med denne oppgaven spesifikt har alle informantene blitt anonymisert i henhold til disse kravene, men også av hensyn til fokus i oppgaven. Informantene er alle personer som sitter høyt oppe i systemet innenfor sine felt, og å navngi dem i selve oppgaven kan potensielt trekke fokuset bort fra selve meningene de fremlegger. Målet med disse intervjuene er ikke å kategorisere hva de forskjellige informantene mener som personer, både privat og profesjonelt, men heller som nøkkelinformanter i diskusjonen om temaet, hvor temaet er viktig og ikke hvem som sa hva. Intervjuobjektene har også blitt tilsendt det empiriske kapittelet deres intervju er grunnlaget til. Dette har blitt gjort for å sikre at det som blir skrevet i oppgaven samsvarer med det informanten faktisk har ment, og at de selv godkjenner at disse dataene blir brukt i forbindelse med oppgaven. De har derimot ikke fått tilgang til de transkriberte intervjudataene, ettersom den ordrette samtalen ikke er av like stor signifikans som den informasjonen som har blitt

trukket ut av samtalen.

3.3.3 Narrativ analyse

En av måtene man kan bruke for å analysere kvalitative data på kalles en narrativ analyse, en analyseform der man tar for seg intervjuanalysen som en form for fortelling. Denne typen analyse vil kunne føre til at nye historier kommer ut fra det informanten har sagt, ofte gjennom rekonstruksjon og/eller fortetting av de fortellingene informanten har kommet med. Gjennom en slik prosess ender man opp med en mer sammenhengende og gjerne tettere historie sett opp mot en intervjusituasjon og dens ofte sprikende fortellingsmønster. Forskeren selv vil kunne variere mellom rollene som fortellingsfinner og fortellingsskaper, hvor man i første rolle leter etter fortellingene i informantens svar, mens i den andre plukker opp hendelsene og setter disse sammen til en ny og mer sammenhengende historie. Den første metoden er vanlig ved utforming av biografier, mens den andre derimot er mer vanlig i form av en sekvensiell kategorisering av innsamlet data og at man lager en ny historie ut fra disse. Man kan gjerne si at man i samfunnsforskning tar for seg historier i et forsøk på å tydeliggjøre budskapet i dataene (Christoffersen, Johannessen, & Tufte, 2011).

Den narrative analysen har blitt stadig viktigere i organisasjonsstudier ettersom store deler av slik forskning handler om tolkning av erfaringer i varierende form. De historiene man samler inn gir forskeren en unik tilgang til, og verdsettelse av betydningen av kontekst. Her vil forskeren ha mulighet til å lage seg et mer komplekst bilde av situasjonen, og gjør det enklere å undersøke de forskjellige handlingene til de forskjellige aktørene gjennom deres verdsett, tanker og følelser. Man kan med dette identifisere og få bedre innsikt i for eksempel den organisatoriske kulturen, strategier og identitet. Slike historier er gjerne en måte å formidle visjoner og mål samt kunnskap og informasjon, for å instruere andre eller å evaluere tidligere hendelser (Easterby-Smith, Jackson, & Thorpe, 2012).

Dette forskningsdesignet består av både epistemologiske og ontologiske elementer, hvor begge perspektivene gir interessante opplysninger. Innenfor det ontologiske perspektivet menes det at historier og myter er en sentral del av den organisatoriske virkeligheten, og at for å kunne utføre fullverdig forskning på en organisasjon må disse historiene tas hensyn til. På den andre siden poengteres det at man gjennom innsamling av historier og fortellinger vil kunne fremkalle en innsikt i det organisatoriske livet på en måte man ikke ellers kan. Disse

historiene hentes gjerne inn ved at forskeren enten er en deltagende observant i organisasjonen eller ved at man tar for seg et sett med informanter og utfører intervjuer med disse. Et av kritikkpunktene mot narrative analyser er at de ikke har noe særs karakteristisk og ikke tilføyer noe til den tradisjonelle kvalitative undersøkelsen. Den har derimot flere styrker, som for eksempel at den gir et holistisk og sammenhengende perspektiv på den kollektive organisatoriske oppførselen. Narrative analyser er særs nyttige når det kommer til å utvikle historier om identitet og utvikling samt å utforske det forholdet man ser mellom mennesket på individnivå og de større organisasjonene. En annen viktig styrke er at en narrativ analyse også henter inn aspekter som verdier i videre forstand inn i forskningen (Easterby-Smith, Jackson, & Thorpe, 2012).

3.3.4 Pålitelighet og gyldighet

En viktig del av forskningsprosessen er testing av forskningens pålitelighet og gyldighet. Innenfor kvalitative forskningsmetoder finnes det flere måter å teste dataenes verdi, hvor vi blant annet kan se på om dokumentene vi har undersøkt faktisk er til å stole på, eller om vi som forskere har påvirket intervjuobjektet på noen måte. I en ideell situasjon vil en kvalitativ undersøkelse benytte seg av flere datainnsamlingsmetoder for å skape et mest mulig helhetlig bilde av fenomenet. Ingen data vil gi deg et fullendt bilde, ettersom de kun vil gi en liten smak av virkeligheten, men gjennom bruk av flere metoder får man et bredere utvalg data og dermed en bredere forståelse. Når en tar for seg en miks av metoder vil man kunne bruke disse til å kontrollere, utfylle og kontrastere hverandre, for å sikre dataenes pålitelighet og gyldighet. I denne masteroppgaven har kombinasjonen av dokumentundersøkelse og dybdeintervju blitt valgt primært for å kunne utfylle og kontrastere hverandre. Temaet jeg har tatt for meg er stort og inneholder mange forskjellige aspekter, noe som krever flere innblikk for å sikre seg forståelse. Noen av dokumentene har blitt tatt med kun som utfyllende informasjon, hvor jeg har sett på andre forhold enn selve petroleumsaktiviteten for å prøve å sette helheten i perspektiv. Data som andel høyere utdannede, befolkningsvekst og investeringer er ikke direkte knyttet opp mot selve debatten om petroleumsutvikling i Lofoten, men de kan heller være med på å vise hvilke tendenser man ser, og hvilket miljø man ser på. Andre dokumenter har vært mer direkte utfyllende, i form av for eksempel en konsekvensutredning av et geografisk nært felt. Å innhente mangfoldig og detaljert informasjon om, for eksempel, de forskjellige utslippene ved oppstart, produksjon og nedstenging av et olje- og gassfelt gjennom dybdeintervju har jeg vurdert som uegnet. Her vil

det være enklere å sikre dataenes pålitelighet ved å hente disse fra de offisielle dokumentene selskapene selv har utarbeidet.

Å gjøre seg noen refleksjoner rett etter utført intervju med informant kan og være behjelpelig når det kommer til å vurdere dataene. Var intervjuobjektet stresset eller utilpass? Virket det som om intervjuobjektet snakket sant, og kan vi stole på det som ble sagt? De tre intervjuene jeg utførte ble tatt over telefon, og situasjonen på intervjuobjektets side blir derfor vanskelig å vurdere. Jeg bemerket meg derimot at to av intervjuene var uavbrutte og under tilsynelatende rolige forhold, mens det tredje ble avbrutt av pågående arbeid hos intervjuobjektet. Likevel vurderte jeg ikke disse avbruddene som ødeleggende for samtalen på noen måte, og at intervjuobjektet raskt var tilbake til tema. Felles for alle intervjuene var en rolig og fattet tone, med god kontakt og uten tegn til usannheter eller usikkerhet. Intervjuobjektene ble alle stilt spørsmål de enten ikke ville svare på eller valgte å svare forsiktig på, noe jeg vurderte som et tegn på at de alle villig svarte så godt de kunne, og at de ikke begav seg ut på temaer de ikke ville kunne svare bra på (Jacobsen, 2015).

3.4 Utfordringer i forskningsprosessen

Hele forskningsprosessen for denne masteroppgaven berodde på det å klare å innhente relevante dokumenter som omhandlet regionen og situasjonen, og informanter som var tilstrekkelig kunnskapsrike om temaet. Det har i lengre tid vært snakk om at fremtiden ligger i nord, og at det er der mulighetene ligger; i Nord-Norge finner man ressursene, og det er der man burde satse i fremtiden, for fremtiden. I den forbindelse var det nylig publisert en rekke rapporter og dokumenter om akkurat dette temaet, hvor man så på effektene i nord, hvordan industrien utvikler seg og hva som skjer. Det som derimot viste seg å være vanskelig var å finne like utfyllende og relevante dokumenter om Lofoten spesifikt. Alle dokumentene jeg tar for meg i det empiriske kapittelet har tatt for seg enten Nordland fylke, Nord-Norge eller arktiske fylker i de nordiske landene, men ingen har sett på Lofoten-regionen isolert. Dokumentene gir like fullt en oversikt over hva som skjer i regionen både sett fra det store og det lille perspektivet, selv om Lofoten ikke spesifiseres. Det empiriske kapittelet vil så i måte vise mer til den generelle standen vi nå ser i Nordland, men like fullt kan mye av det som skjer i Nordland overføres til Lofoten. På grunn av dette har jeg tatt utgangspunkt i disse dokumentene i et forsøk på å skape større kunnskap om Lofoten.

4.0 Empiri

Formålet med denne oppgaven er å bidra til å skape ny kunnskap rundt Lofot-regionen gjennom en kombinasjon av en dokumentundersøkelse og kvalitative primærdata. I dette kapitlet vil jeg presentere dataene jeg har samlet inn, og vise til de forskjellige aspektene jeg har tatt hensyn til. Kapitlet er bygd opp slik at jeg først tar for meg fem forskjellige dokumenter som omhandler både situasjonen i Nord-Norge og det påbegynte olje- og gassfeltet Aasta Hansteen. Formålet med dette er å forsøke å vise til hvilket verdipotensial som befinner seg i regionen, å se på hva som er med på å skape verdi i hvilke bransjer. Dokumentundersøkelsesdelen vil fordele seg over ”Konjunkturbarometer for Nord-Norge”, ”Business Index North”, ”Indeks Nordland”, ”PL218 og 218B Aasta Hansteen” (konsekvensutredning for Aasta Hansteen) og ”Nordområdestrategi”. Sett bort fra konsekvensutredningen for Aasta Hansteen er alle disse dokumentene basert på ferske studier om økonomipotensialet i nord. Konsekvensutredningen på sin side har her blitt tatt med for å prøve å illustrere hva Statoil tenker rundt prosessen med å drive med petroleum i Nordland, og er utvalgt på grunn av sin både geografisk og tematiske likhet med en eventuell olje- og gass-plattform i Lofoten. Videre vil det bli presentert data hentet fra samtaler med informanter i umiddelbar nærhet til petroleum, fiskeri og turisme. Her fokuseres det mer på forholdet mellom næringene, hvordan de ser på hverandre og det forsøkes å identifisere motsetningsforhold.

4.1 Dokumentundersøkelse

Etttersom Arktis er og har lenge vært et interessant og viktig område finnes det allerede store mengder forskning og statistikker rundt temaet. Arktis utgjør en stor andel av jordoverflaten på kloden vår, men det inneholder samtidig en veldig liten del av jordas befolkning. Det at området derimot regelrett bugner over av ressurser og muligheter gjør at man til stadighet ser publikasjoner og skriv om området, og her vil jeg presentere noen av de mer relevante studiene rundt temaet Lofoten.

4.1.1 Konjunkturbarometer for Nord-Norge

Konjunkturbarometer for Nord-Norge publiserte i februar 2017 en spesial på sjømat i nord som ser på historiske tall og prognoser for fiskeri og fiskerinæringen i den nordlige delen av Norge. Her gjør de et poeng av at sjømat fra nord blir stadig viktigere for den nordnorske økonomien, og at man ser en overraskende bra lønnsomhet og produktivitet i regionen.

Samtidig ser vi at industrien er i endring, at innovasjon krever stadig mer av profitten og at det firmaene tjener blir mer og mer reinvestert i ny teknologi og utvikling av arbeidsprosessen. En annen endring som også tar form i dag er det at man ser en større sentralisering av ledelsen innenfor fiskeri, at ledere og administrasjon flytter sørover, mens arbeidskrafta blir værende igjen i nord der ressursene faktisk er. Dette gjelder for det meste for oppdretten, og at ledelse og eierskap innenfor kystfiske fortsatt holder til i nord (Agenda Nord-Norge, 2017).

I 2016 kunne norsk sjømatnæring vise til ny rekord for eksportverdi av norsk fisk, 91,6 milliarder kroner, noe som tilsier kraftig vekst, hele 75% på kun 4 år. Fiskeriet i Nord-Norge får mye av rosen for denne veksten, en vekst som forventes skal fortsette, og stige til over 100 milliarder innen kort tid. På nesten like kort tid steg også fiskerinæringens andel av verdiskapingen i nord dramatisk; fra 3,5% til 6% mellom 2008 og 2014. Det skal sies at næringen har hatt god hjelp av de globale konjunktorene i denne sammenhengen, ettersom volumet ikke har økt svært, men at det heller er økte priser og en svekket valuta som har dratt lasset. Av de 91,6 milliardene i eksportverdi fra 2016, kommer hele 24,5 milliarder fra nord, noe som tilsvarer 60% av den totale eksporten fra området. Et annet viktig aspekt som er med på å forklare den voldsomme verdiskapingen er det faktum at effektiviteten hos fiskerne også har økt; produksjonen per ansatt i fiskenæringen er i dag 77 ganger så høy som snittet i resten av verden. I samsvar med disse tallene har produktivitetsveksten innenfor oppdrett de siste 35 årene i snitt vært 19%, sammenlignet med kun 2% i fastlandsøkonomien (Agenda Nord-Norge, 2017).

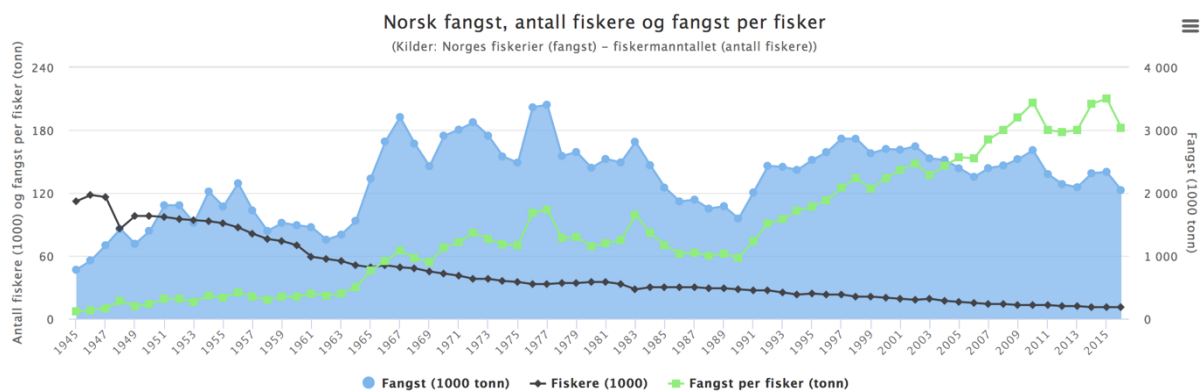

Fig. 2: ”Norsk fangst, antall fiskere og fangst per fisker” (Agenda Nord-Norge, 2017)

Alle disse tallene er klar tale om at det absolutt er profitabelt å hente innenfor fiskeri generelt i Norge, men også i Nord-Norge spesielt. Det er enorme verdier i omløp, verdier som øker i

takt med den økende produktiviteten for hvert år som går.

4.1.2 Business Index North

Ved ”High North Dialogue” i Bodø våren 2017 ble det lansert en ny forsknings- og informasjonsrapport kalt Business Index North. Denne rapporten er utformet av et team forskere og interessenter fra Norge, Sverige og Finland, med hjelp fra organisasjoner og universiteter fra disse landene samt Russland. Målet med prosjektet er å hjelpe til, og å jobbe for bærekraftig utvikling i arktiske områder, og at det skal være et viktig og oppdatert verktøy for næringsliv og interessenter i området. I denne første utgaven av rapporten finner man informasjon og prognoser rundt situasjonen i nord med tanke på innbyggertall og industri, hvor fokuset ligger på de åtte arktiske fylkene i Norge, Sverige og Finland.

Et av de store temaene rapporten tar for seg er befolkningsveksten i de arktiske områdene, en befolkningsvekst som ikke holder tritt med snittene for resten av landene. Totalt ser vi en svak vekst i befolkningen i området på 2,3% de siste 10 årene, men hvis man ser på befolkningsveksten i resten av landene i samme tidsperiode er den på hele 7,8%. I tillegg er aldersfordelingen i befolkningen skiftende mot at snittalderen går opp. Fra 2006 til 2015 var det en økning i antall mennesker i gruppene 20-39 år og 65+ år på henholdsvis 3,3% og 23,4%, mens antallet 19 år og yngre sank med 5,9%. Når man setter disse tallene sammen med det faktum at de arktiske fylkene besitter kun få prosent av befolkningen i disse landene skjønner en lett at dette er en veldig svak vekst, uten særlig bærekraftighet. I Norge er det generelt ikke trangt om plassen, og i Nordland spesifikt har vi kun 6,3 innbyggere per kvadratkilometer sammenlignet med 17,4 innbyggere/km² i resten av landet. Dette viser klart at det er landområder nok til å ekspandere befolkningen i nord kraftig, og at befolkningsveksten burde stimuleres. Indeks Nordland, som vi skal ta en titt på senere, poengterer at i Nordland spesifikt ville fylket hatt en totalt sett negativ befolkningsvekst med så mye som 700 personer i året de siste ti årene (Bullvåg, et al., 2017).

Videre har Business Index North sett på utdanningsnivået i BIN-området, hvor de tok for seg andelen av befolkningen mellom 20 og 59 år som har gjennomført høyere utdanning. Høyere utdanning kan ha positive effekter både på individ- og samfunnsnivå i form av større karrieremuligheter og livskvalitet for den utdannede, og økt innovasjon, økonomisk aktivitet og vekst for samfunnet både lokalt og ellers. Business Index North fant her at andelen med

fullført høyere utdanning i de arktiske fylkene lå tett opp mot landsnivåene, og at det var høyest tetthet av utdannede i Troms, hvor 38% av aldersgruppen har fullført en grad. Samtidig bemerkes det at det i de tre norske arktiske fylkene har vært en økning av ansatte med høyere utdanning innenfor agrikultur, fiskeri og skogbruk samt helse og velferd. Denne solide humankapitalen viser at det er villighet til og muligheter for utvikling i regionen, og at de mer tradisjonelle arbeidsyrkene står sterkt i utdannings- og ansettelsesøyemed. Likevel ser man nedgang i antallet ansatte innenfor agrikultur, fiskeri og skogbruk, og at det skapes flest jobber innenfor eiendoms-, forsknings- og teknikksektorene, og at det dermed er færre i jobb i den første gruppen, men at de som er i jobb er høyere utdannet. En stor andel av denne nedgangen skyldes økt automasjon, outsourcing og hard priskonkurranse fra utenlandske selskaper, men denne trenden kan man se i alle EU-land (Bullvåg, et al., 2017).

4.1.3 Index Nordland

I 2017 kom den fjortende utgaven av den regionale rapporten ”Indeks Nordland” ut, hvor de tar for seg utviklingen i 2016 og utsiktene for 2017. Rapporten er utarbeidet av et team av bedrifter og akademikere, og baserer seg på forskjellige nøkkeltall hentet fra Proff Forvalts regnskapsdatabase. Disse tallene blir så analysert og satt i system, hvor utvalget blant annet består av utregninger av filialers andel av morselskap, og utelukking av bedrifter innenfor bank, finans og forvaltning.

Allerede i innledningen av denne rapporten legger forfatterne vekt på fraflyttingen fra nord, og det at Nordland er underbemannet i dag. I tillegg ser de at mange av de såkalt tradisjonelle industriene begynner å møte veggen, at de produserer for fullt og at de ser konturene av maksnivå i produksjonen. Også havbruksnæringen ser denne tendensen, at produksjonsvolumet synker som følge av blant annet sykdomsutbrudd i anleggene (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

I de andre dokumentene jeg har tatt for meg i denne oppgaven har fokuset og tallene vært konsolidert for hele Nord-Norge og det nordiske Arktis. Indeks Nordland trekker Nordland ut av disse totalene og ser på tallene og tendensene i regionen. I 2016 alene eksporterte Nordland for 25,2 milliarder norske kroner, 6,5% av totalen for eksport fra fastlands-Norge, og hele 66% av eksporten fra Nord-Norge. Mye av dette skal skyldes økt etterspørsel etter fisk og sjømat, og av de 91,6 milliardene norsk sjømatnæring eksporterte for i 2016, kom 13,9

milliarder fra Nordland, noe som også viser en vekst på 30% fra året før. Eksporten fra Nordland økte med 9% fra 2015 til 2016, og prognosene fortsetter å peke oppover mot 26,4 milliarder i 2017, en viss utflating sett ut fra 2015-2016-utviklingen. Hvis vi ser på fordelingen av eksportvarer fra Nordland er det noen grupper som skiller seg klart ut; oppdrettslaks og annen sjømat, og metaller, kjemiprodukter og bearbeidede varer. Den samlede eksporten av metaller, kjemiprodukter og bearbeidede varer eksporterte alene for 11,5 milliarder kroner. Noe av det vi ser nå som kan være med på å styrke denne eksportverdien betraktelig i årene fremover er de lokale bedriftenes velvilje til å etablere seg og å satse hardt utenlands. Flere bedrifter i Nord ser nå mer og mer til andre land i verden, og eksempler som DIPS og Momek Techteam med deres nyetableringer i Sverige eller Hepro som jobber mot å komme seg inn på det kanadiske markedet, viser at det siktes høyt i regionen. Samtidig som dette snakkes det om lokale nyetableringer og oppstarter flere plasser i fylket, som nytt stålverk i Narvik, klippfiskfabrikk i Bodø og gjenopptaking av hydrogenproduksjon i Glomfjord (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

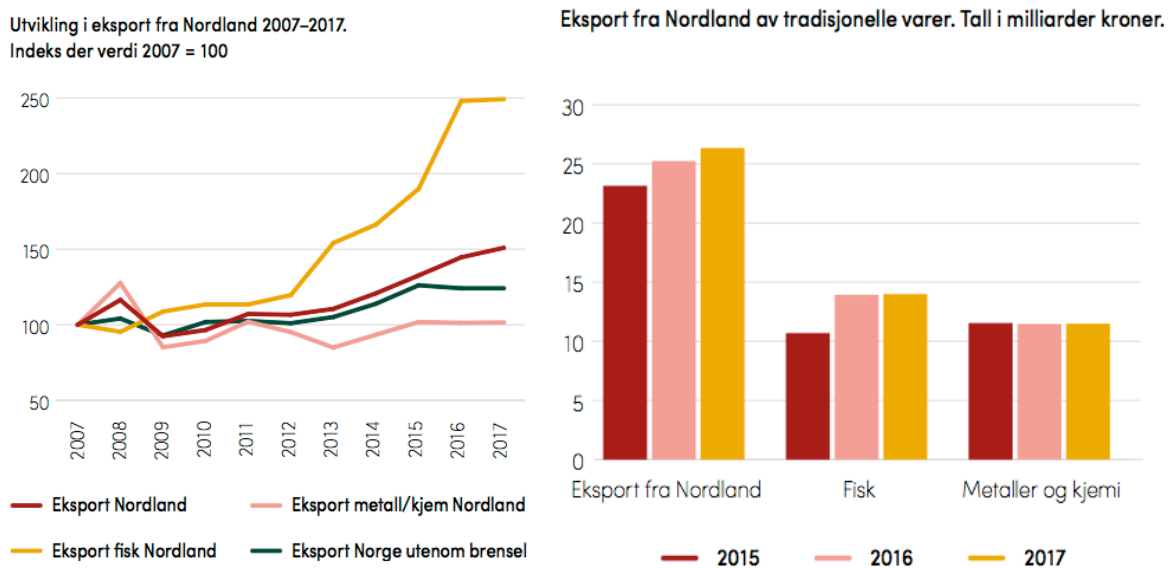

Fig. 3: ”Utviklingen i eksport fra Nordland 2007-2017 og Eksportverdi i milliarder” (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017)

Den siste tiden har vi sett en viss svekkelse av den norske valutaen, men dette har ikke blitt gjenspeilet med en økning i omsetningen i eksportmarkedet. En av grunnene til dette er at næringene nå krever betydelige investeringer for videre vekst siden mange av produsentene allerede ligger på kapasitetsgrensen sin. To andre viktige grunner, som for det meste påvirker

havbruksnæringen, er myndighetenes pålegg om begrensninger i produksjonen og de tidligere nevnte sykdomsutbruddene hvor man også finner lakselus-problematikken.

Verdenssituasjonen har også endret seg drastisk de siste månedene, hvor vi har hatt flere forskjellige hendelser som for eksempel Brexit i England hvor britene sommeren 2016 valgte å gå ut av EU. Dette i kombinasjon av at forholdet mellom Vesten og Russland tilsynelatende har kjølnet en del, at Donald Trump ble valgt som ny president i USA og den generelle usikkerheten rundt markedsadgang i EU er store markedskrefter som vil påvirke bedrifter i Nordland direkte (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

For å prøve å utvikle seg videre, og å møte utfordringene i verden samt restriksjonene lokalt, setter havbruksnæringen nå i gang med store investeringer i regionen. Utviklingen av neste steg innenfor oppdrettsanlegg og industrideknologi vil være med på å løse flere miljø- og arealutfordringer, noe Fiskeridirektoratets konsesjons-utlysning i 2015 viser. Her kom det da inn totalt 13 søknader fra Nordland fra firmaer som ville være med og bidra til videreutvikling av næringen. Dette kulminerte i flere prosjekter med lyse utsikter, og et av de mest kjente prosjektene tilhører Nordlaks; oppdrettsskipet "Havfarm". Skipet måler 431 meter i lengde, og skal etter planen operere i forankret tilstand i åpne farvann ved hjelp av allerede eksisterende teknologi hentet fra offshore-sektoren. Prosjektet har en prosjektert investeringskostnad på rundt én milliard kroner, og fikk i 2016 tilsagn om ti utviklingstillatelser for å hjelpe til med realiseringen av prosjektet. Når det opereres med priser i milliardklassen vises det at det er penger og kjøpekraft i området, noe havbruksnæringen kan takke stabile produksjonsforhold, lavt tilbud som følge av blant annet lakselus, og en stabilt høy etterspørsel for. Mot slutten av 2016 kom det frem at norsk laks og sjømat skulle få normal tilgang til markedet i Kina, noe som vil kunne være med på å presse prisene på laks enda høyere. Disse faktorene har gitt en formidabel vekst i prisen for norsk laks, og kombinasjonen med en svak krone gir svært stabile forhold, selv om at det er en viss fare for at prisøkningen vil være så høy at etterspørselen etter hvert vil dabbe av (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

Fiskeri har også lenge vært av stor betydning for Nordland, både økonomisk og samfunnsmessig. Det er en tradisjonsrik industri, og noe Nordland er kjent for. I 2016 ble det fisket opp cirka 310 000 tonn fisk med en total førstehandsverdi i størrelsesordenen 3,4 milliarder norske kroner. Volumet innenfor fiskeri har vist en svakt fallende trend de siste årene, men på samme vis som innenfor oppdrettsnæringen har verdien økt betraktelig.

Nordlands bidrag til den nasjonale fiskerinæringen består i all hovedsak av torskefiske, hvor torsk, hyse, sei, makrell og pelagiske arter som norsk vårgytende sild regjerer, mens skall- og bløtdyr kun representerer en liten andel av totalen. Hvis vi ser spesifikt på torskefiske som ble tatt opp i Nordland i 2016, 208 000 tonn, hadde denne alene en førstehandsverdi på 2,7 milliarder kroner, hvor veksten på fangstvolum og verdi økte med respektive 12% og 30% siden 2015. Det er i fangsten av den pelagiske fisken vi ser den største nedgangen i fangstvolum, fra 130 000 tonn i 2015 til 100 000 tonn i 2016, men ettersom prisveksten på alle arter fisk har steget var ikke verdifallet for gruppen like drastisk, ned 15 millioner kroner fra 750 millioner i 2015 (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

Per nå er det registrert i overkant av 1500 fiskefartøyer i Nordland, hvorpå brorparten er konsentrert i Lofoten/Vesterålen-regionen. Over 90% av disse båtene er av mindre størrelse, under 15 meter, og kun 2% passerer 28 meter i lengde, men sammenlagt utgjør alle disse store deler av den totale fangsten for landet som helhet. Til tross for det relativt store antallet registrerte fartøyer i regionen har det de siste tiårene vært en stabil, lokal nedgang i antall mennesker med fiskeri som hovedyrke. Næringen har, som de fleste andre næringer, opplevd en ikke-ubetydelig utvikling i både effektivitet og strukturering på produksjonssiden, noe som har vært med på å senke etterspørselen etter fysisk arbeidskraft. Dette fallet ser derimot ut til å ha nådd et, om enn midlertidig, platå, og antallet fiskere var i 2016 rundt 2200 (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

Gjennomgående i Nordland finner man mottak av forskjellige torskerelaterte fiskeslag, hvor Lofoten og Vesterålen naturlig nok kan vise til størst aktivitet ettersom båtene er konsentrert i området. Samspillet mellom de kyst- og land-baserte delene av industrien vises her, hvor båtene leverer råstoff av hvitfisk til mottakene, som videre distribuerer dette ut av fylket i form av saltfisk eller tørrfisk. Den resterende andelen eksport består hovedsakelig av hel eller ferdig filetert fisk i både fersk og fryst form. Volumet som går gjennom disse mottakene og ut av fylket er betraktelig, og antallet kilo per ansatt har økt vesentlig den siste tiden, en effekt av en nødvendig økning av effektivisering og automatisering i en slik volumintensiv sektor (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

De siste årene har det blitt åpnet flere og flere gassfelt i nord, og regionens andel av den nasjonale gassproduksjonen vokser i takt med antallet felt. I 2016 ble i overkant av 10% og 6,8% av Norges gass og oljeproduksjon respektivt hentet ut i Nord-Norge, hvor mesteparten

av gassen kom fra Snøhvit- og Skarv-feltene, og oljen fra Goliat. Det ventes større produksjon i landsdelen de kommende årene ettersom både Aasta Hansteen, Johan Castberg og Alta/Gotha enten går on-stream de kommende årene, eller har gode utsikter til utbygging per nå. Johan Castberg og Alta/Gotha befinner seg henholdsvis 30 og 20 mil vest for Finnmarksbyen Hammerfest, og det er blitt påvist av forskjellige oljeselskaper at det er ressurser på omtrent 1000 millioner fat olje i disse to feltene samlet. Utvikling av disse feltene kan sikre oljeproduksjon i Barents i cirka 25 år hvis utsiktene for oppstart innen 2023-2025 holder mål (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

Innenfor den lokale leverandørindustrien i Nordland ble det nokså naturlig et visst fall i omsetningen i 2015. Krakket vi opplevde i 2014/2015 hvor oljeprisen sank til historisk lave priser, fra rett under 120\$/fat i Juni 2014 til rundt 27\$/fat i tidlig 2016 (E24, 2017), gjorde sitt innhogg i leverandørindustriens aktivitet, også i nord. Mange år med vekst og gode resultater ble i 2015 snudd til et omsetningsfall på 21,3% sammenlignet med 2014, og omsetningen rettet mot petroleumssektoren endte på 2,21 milliarder kroner. Tallene for 2016 er ikke klare, men det forventes at det har vært ytterligere fall i denne omsetningen, helt ned mot 1,41 milliarder i totale leveranser fra Nordland. Det skal sies at disse Nordlands-bedriftene har vært omstillingsdyktige, og har klart å skifte fokus for å følge markedet. Den kapasiteten som tidligere ble brukt til å betjene petroleumsindustrien har i den siste tiden levert tjenester til havbruk, fiskeri og andre landbaserte forretninger. Disse leveransene kom primært fra Bodø-regionen, med gode tall også fra Mo i Rana og Sandessjøen, og det er totalt snakk om rundt 1100 årsverk fordelt over 110 bedrifter i dette segmentet. Det forventes også et lite løft i industrien de kommende årene ettersom Aasta Hansteen-feltet ser ut til å være i drift fra 2018, og at leteaktiviteten i Norskehavet Nord er økende (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

I verdensbildet ser man et klart skifte mot grønn, fornybar energi, og flere steder i verden skiftes forurensende energikilder ut for mer miljøvennlige alternativer. Nordland fylke er av landets største produsenter av slike miljøvennlige energikilder, og i 2015 lå produksjonen fra vann- og vindkraft på om lag 14 000 GWh, 10,1% og 3,5% av landstotalen for vann og vind respektivt. De siste 5 årene har det faktisk vært en såpass produksjonsmengde at vi går med overskudd og flere tusen GWh eksporteres hvert år ut av fylket, til tross for en allerede substansiell industriaktivitet lokalt. Det satses også videre på vann- og vindkraft i fylket, og kraftverket "Røssåga" ferdigstiller i disse dager en større oppgraderingsprosess og er nå en av

de største vannkraft-stasjonene i Norge. I tillegg utvikles det to kraftverk i Rødøy og Lurøy kommune, ”Smibelg” og ”Storåvatn”, som et samarbeidsprosjekt mellom Salten Kraftsamband og Helgelandskraft. Opp mot 10 500 husstander vil i fremtiden teoretisk sett kunne betjenes av disse to stasjonene alene. Vindkraft er også i vinden for tiden, og det ble høsten 2016 inngått avtale mellom Fortum og Nordkraft, to energiselskap, om videre vindkraftsatsing i Ofoten og Vesterålen (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

Den gjennomgående trenden innenfor reiseliv og turisme er at det er stabil vekst gjennom hele året, noe næringen har opplevd siden 2013. Tilstrømmingen av utenlandske turister på vinterhalvåret blir trukket frem som et segment i særlig vekst, noe nordlyset og kronesvekkelsen får mye av æren for. Allerede i 2008 kom BBC med sin dokumentar hvor Joanna Lumley var på utkikk etter fenomenet, og nordlyset har bidratt til vekst i hele regionen siden den gang. Positiv medieomtale både innenlands og i resten av verden, har vært utslagsgivende for veksten i næringen. Denne veksten ser ikke ut til å stoppe, men heller at den ekspanderes til andre områder i Nordland enn Lofoten. Indeks Nordland foreslår at det i fremtiden må utvikles produkter som er skreddersydd etter kundenes ønsker, og at et samarbeid med kundene om dette vil være nyttig. I fremtiden vil infrastrukturen være endret i form av for eksempel den nye flyplassen i Bodø, og næringen må være forberedt på å behandle både større og nye grupper turister i regionen. Næringen må være bevisst på hvilken type turisme de retter seg mot. De må se på om større grupper og masseturisme, eller det mer spesialiserte programmet for mindre grupper er det som det skal satses opp mot. De siste 10 årene, sett bort fra perioden under og rett etter finanskrisen i 2008, har andelen innenlandske og utenlandske turister (målt ut fra overnattingsdøgn) fulgt hverandre. Begge segmentene er i økning nå, og det utenlandske segmentet har i 2016 passert nivået man hadde i 2008 (Antonsen, Bullvåg, Nyvold, Ovesen, & Steffensen, 2017).

4.1.4 Konsekvensutredning Aasta Hansteen

Statoil har i lang tid drevet med konsekvensutredninger i forhold til de olje og gassfeltene de har jobbet med på norsk og utenlands jord. I 2012 kom de med sin konsekvensutredning av Aasta Hansteen-feltet i Norskehavet, cirka 300 kilometer vest for Bodø. I denne rapporten tar Statoil for seg flere forskjellige aspekter ved bygging, drift og nedleggelse av dette olje og gass-feltet, og til en viss grad kvantifiserer disse aspektene. Statoil har lang erfaring med

utføring av slike konsekvensrapporter for ulike klima og retningslinjer, og denne konsekvensutredningen er en av de geografisk nærmeste til Lofoten, som foreligger per dags dato.

En stor del av den offentlige skepsisen man ser i media når det kommer til petroleumsaktivitet i Lofoten, er faren for ulykker og skadepotensialet for lokal flora og fauna. Det fryktes at en eventuell ulykke hvor for eksempel boreutstyr eller transportrør springer lekk, og at man ender opp med en katastrofe i skala lik den vi så for noen år tilbake i Deepwater Horizon-ulykken i Mexicogolfen. Deepwater Horizon var en oljerigg i drift under petroleumsselskapet British Petroleum. Riggen var stasjonert i Mexicogolfen og var tilknyttet Macondo-feltet, et olje- og gassfelt. Under arbeidet oppstod det en gasslekkasje, etter et feilaktig forsøk på å stenge brønnen, noe som resulterte i at riggen den 20. April 2010 eksploderte, brant og sank til bunns. Ulykken kostet 11 mennesker livet, og skadet mange flere, samtidig som det skrev seg inn i historiebøkene som det hittil største oljeutslippet i marint miljø. Totalt ble det en plass mellom 3,26 og 5 millioner fat olje sluppet ut i gulfen. Flere interessenter i området mobiliserte raskt for å prøve å minimere utslippet og skadene det hadde forårsaket, men ikke før 15. Juli 2010 var brønnen endelig stengt. Det ble satt i gang tiltak for å både fange opp, spre ut eller å brenne oljen som nå var i vannet, men det ble også fokusert på strandsanering og å redde/behandle dyr som hadde tatt skade av oljen. Forskere gikk ut i felten for å prøve å finne ut av forskjellige normalverdier før utslippet for å kartlegge skadevirkningene, og ikke lenge etter utslippet ble det satt inn nye sikkerhetsregler for petroleumsdrift, og all dypvannsdrilling ble satt på vent. (Petrolia, 2014)

Statoil skriver i deres konsekvensutredning at det under alle normale forhold vil være minimal risiko for utslipp, både påregnede og uforutsette. For Aasta Hansteen-feltet beregner de for eksempel å produsere rundt 489 tonn avfall i varierende form hvert år, og at den årlige sandproduksjonen kommer til å ligge på rundt 280 kg (sand som skal renses før den slippes til havs igjen). Dette er avfall som vil bli tatt hånd om etter fastsatte og utprøvde rutiner, og vil ikke være en fare for miljøet på et signifikant vis. Ved en eventuell nedtrapping og stenging av feltet vil det kun være snakk om lokale avgassutslipp i form av bruk av fartøy som verktøy i stengingen, hvor det ikke forventes å være målbare, lokale miljøkonsekvenser. Når det kommer til det Statoil velger å kalle ”uønskede hendelser” som utblåsing under boring eller lekkasjer fra rør, anlegg og tankere, så er det slike utblåsing under boring og drift som knyttes tettest opp mot akutte og alvorlige konsekvenser. Slike hendelser har en svært lav

sannsynlighet for å oppstå, men konsekvensene kan være katastrofale. Hvilke, og hvor store konsekvenser en slik ulykke vil ha, beror på mange forskjellige faktorer. Her nevnes blant annet hvilken type utslipp det er (hvilket petroleumsprodukt), dybde på utslippet, årstid, værforhold og selvfølgelig størrelsen på selve utslippet. Her ansees også gass-utslipp som klimamessig lite skadelige, da effekten det vil ha på miljøet vil være lokalt og kortvarig, men samtidig en stor sikkerhetsrisiko. Et oljeutslipp derimot vil kunne by på flere typer følgeskader i tiden etter utslippet, hvor sjøfugl, seler og områder som er særlig miljøutsatt vil kunne ta skade. Giftvirkninger på organismer i vannet vil også være en effekt av et oljeutslipp, hvor det hovedsakelig er skader på egg og larver som er relevant, og ved et havbunnutslipp vil også fiskeegg og larver kunne bli påvirket. Den siste formen for petroleum som potensielt slippes ut i havet er kondensat, men på grunn av kondensatenes lave tetthet, høye fordampingsrate og naturlige spredningsevne ansees ikke disse som en markant miljørisiko ved et utslipp. Statoil har videre utført flere grundige beregninger på risikoen for forskjellige typer utslipp av forskjellige petroleumsprodukter, basert på variasjoner av de nevnte faktorene. Disse beregningene vil jeg ikke gå inn på i detalj her, men det konkluderes i rapporten at det er liten sjanse for skadelige utslipp sett ut fra Statoils eget akseptkriterier for moderate miljøskader (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Ved et eventuelt utslipp har Statoil også satt opp forslag og krav til respons. Dette er et samarbeid mellom operatørene på norsk sokkel, hvor alle bidrar til oljevernberedskap i form av Norsk Oljevernforening for Operatørselskaper. En slik oljevernberedskap har som formål å være konsekvensreducerende ved et allerede reelt utslipp, og fungerer som et viktig verktøy i jobben med å redusere influensområde og risikoen for varig miljøskade. NOFOs overordnede strategi og mål er å kunne kjapt reagere ved et utslipp, og å samle opp eller begrense utslippet ved kilden. Til dette benytter de seg av varierende havgående systemer, hvor det er snakk om mekanisk innsamling innenfor de såkalte barriere 1 og 2. Her menes da barriere 1 og 2 med oppsamling på åpent hav nært kilden og oppsamling på åpent hav inn mot kystsonen. Hvis dette ikke er nok, vil innsamling og skademinimering innenfor barriere 3 og 4 tre i kraft, ved oppsamling i kyst- og strandsone, og strandsanering. Det stilles strenge krav til responstid for opprydding i barriere 1, og makstiden fra utslipp til full respons er til enhver tid korteste drivtid fra utslippspunkt til landområder. For felt som Aasta Hansteen er risikoen for at utslipp når barriere 3 og 4 lav, noe som gjør at det ikke settes like strenge krav til responstid og –team, men det opprettholdes samtidig en ressursbase klar til mobilisering ved verst tenkelig utfall (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

I deres konsekvensutredning om Aasta Hansteen-feltet har de et eget kapittel som omhandler arealbeslag og fysiske inngrep. Her tar de for seg hvordan tredjeparter som fiskeri og skipstrafikk, eller naturressurser som koraller, bunnfauna og kulturminner påvirkes av utbygging og drift av feltet. Statoil gjør et poeng av at bygging og drift av et olje- eller gassfelt vil innebære fysiske inngrep på havbunnen, hvor det blir lagt kabler og plassert/flyttet på utstyr som kan være til fare for korallrev og andre organismer med havbunnen som hjem. Rapporter viser derimot at det ikke er forekomster av korallrev i Norskehavet på de dyp det er aktuelt å drille, ei heller i Lofoten-området med unntak av et lite område. Det skal imidlertid trekkes en fiberoptisk kabel frem til feltet, og denne kabelen vil bli lagt i områder med grunnere vann med større forekomster av koraller enn selve feltet. For å unngå unødvendige forstyrrelser og ødeleggelser av sårbare habitater utføres det mer detaljerte bunnanalyser for å bestemme hvor denne kabelen kan trekkes. I tillegg vil områder der det vil forekomme tråling vil området bli forsøkt bevart ved at denne kabelen graves tilstrekkelig dypt, og dekkes med en nødvendig mengde stein på toppen. Et aspekt som vil være mer relevant for akkurat dette feltet, og som vil forekomme ved alle felt med havbunnsinstallasjoner er tildekking av bunnsediment, ettersom bunndyrsamfunn vil kunne oppleve negative effekter av dette. Slike lokale effekter ansees derimot som kortvarige og det forventes dermed at innen få år vil det startes en nyetablering hos disse bunndyrene, noe som gjør effektene mindre alvorlige (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Statoil er også klar over sin posisjon som mulig trussel mot fiskerinæringen i form av komplikasjoner og uenigheter om arealutnytting. Utvinning av petroleum krever en viss mengde areal for sine installasjoner, og det vil være potensielt problematisk for fiskerne å tråle over disse områdene hvor utstyret er plassert. For Aasta Hansteen vil ikke dette utgjøre noen særlig stor fare med tanke på sameksistens, ettersom det er relativt liten fiskeriaktivitet i området. De problemene jeg vil nevne her vil derimot kunne være langt mer relevante for et felt i Lofoten. Under utbyggingen av et felt vil det være et visst arealbeslag utover feltet. Dette arealbeslaget kommer da i form av boreinnretninger og leggefartøy i området. I tillegg vil det under produksjonsfasen være en konstant sikkerhetssone rundt feltet med en radius på 1250 meter, noe som vil være en potensiell hindring for fiskeri i nærområdet. Den daglige driften av feltet vil også nødvendiggjøre en økning i skipstrafikk i form av skytteltankere og forsyningsfartøy i området. Ved økt trafikk vil det naturlig nok også være en økt sjanse for skipskollisjoner, og konflikter mellom skipene om arealbeslag og ruter. Dette kan være med

på å skape problemer for fiskerinæringen når det kommer til fiske og tråling i området, men ut fra tidligere erfaring rundt samspillet mellom fiskeri og feltfartøy ansees ikke dette som et problem av stor praktisk betydning for noen av partene. Sjansen for skipskollisjoner er relativt lav, og gjennom benyttelse av den tidligere nevnte sikkerhetssonen rundt feltet, ansees risikoen for at skip skulle støte i faste installasjoner og redskaper som liten. For det meste vil det være problematikken rundt skipshavari og skip i drift, hvor disse da driver inn i sikkerhetssonen eller på grunn, som presenterer seg som den største risikoen. Ved et eventuelt sammenstøt vil det derimot være liten sjanse for at dette medfører skade på utstyr eller utslipp av signifikante mengder. For Aasta Hansteen spesielt er det generelt lite fiskeri å ta hensyn til ettersom det er lite nevneverdig av aktivitet i området, verken i form av tradisjonelt havfiske eller gytefelt for fisk. Det har imidlertid vist seg den siste tiden at enkelte arter har utvist endrede vandringsmønstre; som eksempel har makrellen vandret stadig lengre nord. Hvis disse tendensene fortsetter slik som det ser ut til i dag vil området rundt Aasta Hansteen kunne bli markant mer interessant og lukrativt for fiskeriet i fremtiden, noe som Statoil er klar over i dag, og vil ta stilling til etter hvert (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Utslipp av drivhusgasser er en unektelig bieffekt ved utbygging og drift av olje- og gassfelt. Når det kommer til Aasta Hansteen-feltet spesifikt vil det forekomme utslipp til luft i forbindelse med fire forskjellige operasjoner: Bore- og brønnoperasjoner, marine operasjoner, transportvirksomhet og produksjon og prosessering. Ved boring av brønner ved feltet vil det forekomme utslipp som en konsekvens av kraftgenerering på boreriggen, hvor det skal benyttes en halvt nedsenkbar borerigg til å bore de syv brønnene som er planlagt. Av disse gassene er det da CO₂ (Karbondioksid) og NO_x (Nitrogenoksid) som vil være de primære utslippene, i tillegg til at det vil være utslipp av mindre mengder SO₂ (Svoveldioksid) fra dieselmotorer i arbeid. I sin helhet vil boreprosessen inkludert komplettering av brønnene ta estimerte 600 døgn og hvert av disse døgnene vil ha et antatt dieselforbruk på 52 tonn. De totale beregnede utslippene i boreprosessen fordeles slik: 100609 tonn CO₂ og 2221 tonn NO_x. Ettersom det kreves en del aktivitet fra marine operasjoner i anleggsfasen, vil det også forekomme utslipp i forbindelse med dette. Her vil det da primært være utslipp ved installasjon av brønnrammer, oppkobling og forankring av plattformen og legging av rør og kabler. Utstyret trenger også frakting, og det totale utslippet fra marine operasjoner fordeler seg derfor på støttefartøy, undervannsanlegg, rør og kabler og plattformbygging, med et totalt estimert utslipp på 25874 tonn CO₂ og 572 tonn NO_x. Til sist i utbyggingsfasen vil det forekomme en andel utslipp i form av at forsyningsfartøy og helikopter vil ha regelmessige

turer til og fra feltet. I dette tilfellet er utslippet beregnet til 16091 tonn CO₂ og 355 tonn NO_x (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Til nå har det vært snakk om forurensing til luft i forbindelse med petroleumsaktivitet på Aasta Hansteen, men det vil også være en andel forventet utslipp til vann. Statoil har i deres konsekvensutredning identifisert flere kilder til utslipp, som for eksempel utslipp ved bore- og brønnoperasjoner, produsert vann, kjølevann, hydraulikkvæske og ballastvann. Disse, og andre typer utslipp til vann er utslipp som kommer "naturlig" ved bygging og drift av feltet, og er uavhengige av eventuelle ulykker. Under selve utbyggingsfasen for feltet vil det forekomme avfall som steinmasse (kalt borekaks) og brukt borevæske etter boring av brønner. I all hovedsak skal det forsøkes å unngå utslipp av miljøfarlig boreavfall, og dette jobbes det mot ved blant annet å ta i bruk en gjenbruksordning for borevæsken som vil minimere forbruk og utslipp av denne væsken. Væsken som tas i bruk ved boring vil også primært være vannbasert, og den alternative oljebaserte væsken vil kun bli brukt i unntakstilstander. Herunder gjelder da problemer ved boring i de nederste seksjonene av brønnen. Borekaksen vil i hovedsak bli sluppet ut til sjøen, enten ved sjøbunnen eller fra selve riggen, men borekaks som kommer etter bruk av oljebasert borevæske, vil bli tatt opp og prosessert på land. Det beregnes å forekomme 6608 tonn borekaks i forbindelse med disse brønnene, hvor 3640 tonn slippes ut ved havbunnen og de resterende 2968 tonnene slippes ut fra overflaten. Statoil presenterer også en tabell med de viktigste komponentene som blir brukt i denne borevæsken, noe jeg ikke vil gå inn på her, og de poengterer at sammensettingen vil kunne variere litt ettersom valg av leverandør gjenstår. Ved legging av rørledninger vil det brukes forskjellige kjemikalier for både å sikre seg mot lekkasjer, og for å lettere kunne søke etter eventuelle lekkasjer. Rørledningene vil også bli fylt med en blanding av vann og glykol frem til produksjonsstart, og denne blandingen samt alle de andre kjemikaliene brukt i oppsettsfasen, vil bli skylt ut i vannet ved produksjonsstart. Under oppstartsfasen vil også brønnene renses, og brønnvæsken som tas opp da vil bli satt i oppholds-tanker, og hvis det blir bestemt at denne væsken skal være vannbasert vil denne da bli rensset for olje og så bli sluppet ut i sjøen igjen (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Under driftsfasen for Aasta Hansteen vil utslippet i sjøen, under normale forhold, være forskjellige mengder produsert vann, kjølevann, sanitærvløpsvann og drenasjevann. Når det hentes gass opp fra et reservoar vil det samtidig komme en del formasjonsvann, samt at det vil forekomme en del kondensert vann ved gassprosessering på plattformen. Dette vannet kalles

produsert vann, og vil kreve videre prosessering og rensing før det slippes tilbake i sjøen. Mengden kondensert vann beror på gassens egenskaper, og for Aasta Hansteen spesifikt vil det være lite kondensert vann ettersom gassen som hentes opp her er svært tørr. Den totale årlige mengden produsert vann for feltet vil holde seg stabilt på rundt 20 000 Sm³ mellom 2017 og 2022, før den avtar. Ved utslipp av ferdig rensert produsert vann, vil det fortsatt være en andel dispergert olje, oljedråper, vann-løste hydrokarboner og andre kjemikalier. Det er beregnet at det vil være rett under 200 kg dispergert olje som blir sluppet ut sammen med produsertvannet årlig i samme tidsperiode. For å finne ut om dette vannet kan renses og slippes ut igjen eller injiseres i brønnen, har det blitt utført beregninger av Environmental Impact Factor (EIF) for begge alternativene. Her har det blitt lagt til grunne en forventet produsertvannrate på 100 Sm³/d, en mengde som her vil gi en EIF på null, altså ingen miljørerisiko. Dette i sammenheng med at injeksjon vil føre til en økning både i kostnader og utslipp av CO₂ og NO_x til luft vurderes utslipp til sjø som den beste løsningen. Ettersom det vil være en betydelig varmeutvikling i driftsfasen, vil det kreves kjølevann til utstyret. Dette kjølevannet vil bli hentet på ca. 80 meters dyp, distribuert og brukt, og så sluppet ut igjen på rundt 30 meters dyp. Selv om det er snakk om et behov på 3500 m³ kjølevann per time vil de lokale strømforholdene hjelpe godt til med rask innblanding med vannet ellers, og det vil ikke være noen økning i vanntemperatur annet enn i umiddelbar nærhet av feltet. Regnvann, også kjent som drenasjevann i denne sammenhengen, vil bli behandlet forskjellig ut fra hvilke områder det forekommer. Drenasjevann fra ikke-forurensede området vil sendes direkte ut i sjøen igjen for å spare på kapasitet ved rensaneanlegget, mens drenasjevann fra forurensende områder renses før utslipp til sjø. På samme vis som med det produserte vannet vil det være en andel dispergert olje i drenasjevannet som slippes ut til sjø, og dette beregnes til en total årlig mengde på 106 kg samtlige år mellom 2016 og 2024 (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Mengden beregnet og forventet utslipp fra Aasta Hansteen sier oss kanskje lite i seg selv, og derfor har Statoil også satt disse i perspektiv, i form av en konsekvensbeskrivelse av utslippene. Selve boreaktivitetene vil ha en signifikant innvirkning på de lokale bunndyrene rundt feltet, men denne innvirkningen vil være av begrenset art når det gjelder utbredelse og tidsperspektiv. Hovedproblemet her vil være den fysiske overdekningen av bunnsedimenter, men tidligere undersøkelser viser at det er vanskelig å vise til signifikante effekter utenfor den innerste målestasjonen, stasjonert 250 meter fra boret. Innenfor de første titalls meterne fra borelokaliteten vil denne bunntildekkingen medføre at bunnfaunaen dør unna. Den tidligere

nevnte borevæsken, i sin vannbaserte form, ansees ikke som direkte giftig når man ser på hovedingrediensene, men den vil likevel kunne ha en innvirkning på planktonorganismer og bunndyrsamfunn. Denne effekten er også ansett som begrenset geografisk og tidsmessig, og for å videre minimere skadeeffekten vil borekaks som kommer til ved bruk av den oljebaserte varianten av borevæsken ikke slippes ut. På samme vis som med borevæsken vil også utslippene i forbindelse med rørlegging være lokale og tidsmessig avgrenset. Kjemikaliene som brukes i denne prosessen vil raskt fortynnes ved utslipp i vannet, og prosessen med å legge disse rørene vil kun ta tre måneder. Under selve driftsdelen av prosjektet vil det bli foretatt grundige renseprosesser av blant annet det produserte vannet. Myndighetene har satt krav til vannet som skal slippes tilbake ut til sjøen, og hovedregelen her er at vannet skal inneholde så lite dispergert olje som mulig, med et makskrav på 30 mg/l. I 2011 var den gjennomsnittlige oljekonsentrasjonen i vann klargjort for utslipp fra felt i Norge 11,5 mg/l, og ved Aasta Hansteen har det blitt satt en målsetting på å klare å rense dette vannet ned til under 10 mg/l. På generelt grunnlag ser man at dette produserte vannet ved utslipp vil tynnes ut til under de satte grensene for giftige konsentrasjoner allerede 100 meter fra utslippspunktet. På grunn av dette konkluderes det med at det i praksis ikke vil bli noe akutt dødelighet ettersom eksponeringstiden er såpass kort. Når det er sagt skal det sies at enkelte av komponentene i dette produserte vannet vil kunne være skadelige for virvelløse dyr. Det er her snakk om enkeltindivider som vil oppleve negative effekter når det kommer til helsetilstand, funksjon og reproduksjon, men tidligere erfaringer viser at dette ikke vil ha noen konsekvenser på bestand-nivå. Det beregnede nivået på utslipp av produsert vann per døgn ($50 \text{ Sm}^3/\text{d}$), sett i sammenheng med at dette slippes ut på 30 meters dyp, gjør at det forventes rask og effektiv uttynning til under akutte giftnivåer. Konsekvensene vurderes derfor til å bli små og lokale, uten fare på bestand-nivå. Kjølevannet som også blir sluppet ut vil på samme vis som det produserte vannet bli raskt tynnet ut, og effektene som følge av den høyere temperaturen på kjølevannet kontra havet vil være begrenset til de første titalls meterne fra utslippet. Ettersom drenasjevannet fra feltet vil gjennomgå en lignende renseprosess som det produserte vannet, samt at noe transporteres til land for rensing, ansees heller ikke dette som noe miljømessig negativ effekt (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Ved utbygging av olje- og gassfelt vil det være en viss samfunnsmessig innvirkning knyttet til prosjektet. Den norske stat vil kunne øke sine inntekter i form av skatter pålagt drift og produksjon, samt innbetaling av avgifter knyttet til CO₂-utslipp, mens leverandørindustrien vil få flere oppdrag som potensielt kan øke inntjening og sysselsetting. Statoil fikk utarbeidet

en underlagsrapport under beslutningsprosessen for å prøve å kartlegge om det er, og i eventuelt hvilken størrelsesorden, samfunnsmessig innvirkning for Aasta Hansteen-utbyggingen; Agenda Kaupang. Forventninger om investeringstall, fremtidige olje- og gasspriser, dollarkurs og mer, ble lagt til grunn for analysen, og analysen var oppdatert da det ble besluttet å videreføre prosjektet sent i 2011. For Aasta Hansteen alene er det forventet å finne 47 milliarder Sm³ tørrgass og 0,8 millioner Sm³ kondensat, mengder som absolutt vil kunne ansees som store verdier for det norske samfunnet. I 2011-kroner vurderes den samlede inntjeningen for disse ressursene til 93,4 milliarder kroner, hvor 90,5 milliarder kommer fra gassutvinningen og de resterende 2,9 milliardene fra kondensat. På kostnadssiden ser vi at det i tidsrommet 2017-2027 er beregnet 61,4 milliarder kroner til dette, også dette målt i 2011-kroner. Disse fordeler seg til 32 milliarder i investeringskostnader, 9,6 milliarder til drift av feltet og tilknyttede rør, 16,9 milliarder går til tariff- og prosesskostnader for gass og til sist er det satt av 2,9 milliarder til nedstenging av feltet. Det skal merkes at 1,1 milliarder i form av avgifter til staten er her trukket ut av regnestykket. Dette gir en netto kontantstrøm for Aasta Hansteen på 33,1 milliarder kroner over perioden 2013-2028, hvor totalt 21,5 milliarder kroner blir betalt i skatter og avgifter til staten. Statoil har også foretatt en nåverdi-analyse av prosjektet, hvor de har lagt Finansdepartementets realrente på 4%, påplussset 2% risikopremie gjengs for oljeprosjekter. Prosjektet vurderes etter disse som klart samfunnsmessig lønnsomt ettersom den neddiskonterte verdien av prosjektet er beregnet til 13,4 milliarder kroner (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

Videre i konsekvensutredningen har Statoil tatt for seg de lokale og nasjonale økonomiske ringvirkningene, og hvilken verdiskaping Aasta Hansteen vil kunne drive frem. Under utbyggingsfasen alene, 2013-2016, er verdiskapingen i leveransene beregnet til rundt 14 milliarder kroner, hvor det på norsk jord forventes størst andel innenfor industriproduksjon. Andre næringer som denne verdiskapingen forventes å ha effekt på, inkluderer boring og oljevirkosomhet, forretningsmessig tjenesteyting, transportvirkosomhet og hotell- og restaurantvirkosomhet. Disse næringene vil naturlig nok inneha varierende andel av den forventede verdiskapingen, og den tidligere nevnte listen er presentert i synkende rekkefølge. Likevel anslås det at den av de presenterte med lavest andel, hotell- og restaurantvirkosomhet, får en verdiskaping på 200 millioner kroner. Brorparten av denne nasjonale verdiskapingen er nettopp det, nasjonal. Av de 14 milliardene i total verdiskaping forventes det derimot at rundt 3,2% eller 450 millioner vil komme som regional verdiskaping og 88% av denne igjen som lokal verdiskaping, konsentrert rundt helgelandsområdet. Selv om det er forventet at det vil

forekomme en substansiell verdiskaping regionalt, kreves det betydelig innsats av både regionalt og lokalt næringsliv for å kunne kvalifisere seg for oppdrag. Det poengteres også i konsekvensutredningen at disse beregningene inneholder noe usikkerhet. Når det kommer til den spesifikke driften av Aasta Hansteen er denne beregnet til å ha en årlig kostnad på 850 millioner ved et normalår, når kostnader som vil ha liten effekt på sysselsettingen (herunder CO₂ og NO_x avgifter samt transporttariffer for gass) er trukket fra. Noe av denne driftskostnaden vil komme utenlandsk leverandørindustri til gode, hvor en andel av utstyret (til brønnvedlikehold og vedlikehold av undervannsinstallasjoner) og reservedelene til disse erverves gjennom utenlandske leverandører. Forsikring er også vanligvis en internasjonal affære, så denne vil også være til nytte for den utenlandske verdiskapingen. Den norske delen av verdiskapingen i form av driftsleveranser holder likevel en klart størst andel. 740 millioner/87% av totalen beregnes å være innad i Norge, et klart tegn på at petroleumsaktivitet på norsk kontinentalsokkel kommer norsk industri til gode. Vi så tidligere på den totale verdiskapingen regionalt i sammenheng med prosjektet, og ut fra dette vises det at rundt 205 millioner kroner av den årlige driftens verdiskaping vil tilkomme regionen. Denne er da fordelt på tre hovedområder, offshore personell tilstede på feltet, en landbasert driftsorganisasjon i Harstad og aktiviteter på både forsyningsbasen i Sandnessjøen og helikopterbasen i Brønnøysund. Med verdiskaping kommer det også, naturlig nok, en økning i sysselsettingen i diverse næringer. Total beregnes det 16 240 årsverk fordelt over 4 år (2013-2016) som en direkte sysselsettingsvirkning ved utbyggingen av Aasta Hansteen. Årsverkene fordeles ikke jevnt over på alle disse næringene, eller årene de er beregnet på for den saks skyld. Toppen forventes ut fra dokumentet å komme i 2014, hvor det beregnes 6200 årsverk i det året alene, og at det innenfor industrivirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting er de næringene som vil oppleve de største sysselsettings-økningene. Under et normalt driftsår vil sysselsettingen målt i antall årsverk være markant lavere, med en sysselsettingsvirkning beregnet til 820 årsverk på nasjonal basis. 340 av disse er produksjonsvirkninger innenfor norsk leverandørindustri, og om lag 210 beregnes å komme som produksjonsvirkninger hos underleverandører, også disse norske. De resterende 270 årsverkene vil komme i form av konsumvirkninger ettersom de ellers sysselsatte vil ha et eget forbruk, samt at de betaler skatt. Samlet sett vil 182 av disse årsverkene i driftsår havne regionalt i Nordland og Sør-Troms (ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil, 2012).

4.1.5 Regjeringens Nordområdestrategi

21. April 2017 var representanter fra den norske regjeringen, blant dem Statsminister Erna Solberg, i Bodø for å presentere sin nye rapport om nordområdene, i form av dokumentet ”Nordområdestrategi – Mellom geopolitikk og samfunnsutvikling”. Her tar regjeringen for seg satsningsområder i Nord-Norge og hvordan de ser for seg at det burde satses for å sikre videre utvikling av området. De gjør et poeng av regionens rikelige mengde naturressurser, og at det er et møteområde for innenriks- og utenrikspolitikk ettersom en av grunnpilarene for suksess i nord er samarbeid mellom de arktiske nasjonene. Likevel viser det seg også at den globale oppvarmingen vi nå opplever, påvirker nordområdene omtrent dobbelt så fort som snittet for jordkloden som helhet, og enhver utvikling i nord må ta hensyn til dette (Departementene, 2017).

Miljøutfordringene verden nå står ovenfor har også nådd Norge, og som en nasjon med havressurser som kan bidra til et mangfold av arbeidsplasser og bærekraftig utvikling er det særs viktig at man tar stilling til dette. Det er mange fallgroper for havet og havbruksnæringen, hvor større klimaendringer, forsuring av havet og annen forurensing og forsøpling er potensielt svært ødeleggende. Havet har lenge vært en stor bidragsyter til det norske samfunnet, og skader man det vil det ha innvirkning på både de som har havet som levebrød, og konsumenter verden over. Denne utfordringen, å klare å utvikle havbruksnæringen i kombinasjon med det økte behovet for bevaring av havmiljø og ressursgrunnlag vil dermed være prekær i fremtiden. Så mye som opp mot 90% av plastforsøplingen vi ser i havet kommer fra forskjellig marin aktivitet. For å takle disse utfordringene har regjeringen utformet et overordnet verktøy i form av forvaltningsplaner for de norske havområdene, hvor all aktivitet til havs sees i sammenheng. Disse planene skal fungere som en måte å tilrettelegge for verdiskaping, og i samhandling med bærekraftig utnyttelse av havområdenes ressurser og økosystemer. I tillegg skal økosystemenes struktur, naturmangfold og virkemåte bevares i størst mulig grad. Forvaltningsplanen for Norskehavet ble nylig oppdatert av regjeringen, og revisjonen forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten er nå under konstruksjon, hvor det faglige grunnlagsarbeidet nå pågår med forventet ferdigstillelse i 2020. Regjeringen driver i disse dager også med en utredning om etablering av et nytt senter for oljevern og miljø i Lofoten, grunnet behovet for oljevern og bekjempelsen av plastforsøpling i marine områder. I budsjettet for 2017 alene er det satt av 17 millioner kroner for å sikre vedvarende planlegging av dette senteret (Departementene, 2017).

Når det kommer til petroleumsaktivitet poengteres det at alle former og stadier av petroleumsutvikling på norsk sokkel er underlagt strenge krav til HMS; Helse, Miljø og Sikkerhet. Om det skal utføres leteboring, utbygging, driftes eller avsluttes aktivitet, kreves det myndighetstillatelse, og det fokuseres på å skape og opprettholde sameksistens mellom petroleumsnæringen og andre brukere av området. Her har industrien og myndighetene gått sammen om å utvikle et robust HMS-regelverk med strikte krav til sikkerhet og generell styring av virksomheten, slik at begge parter stiller sterkere i møtet med alle typer utfordringer som kan oppstå ved petroleumsaktivitet. Dette regelverket er satt opp slik at det er flytende skalaer og krav til aktivitet i forhold til omgivelsene rundt prosjektet; skal det være aktivitet i et lavrisiko-område vil det stilles mindre strenge krav til industrien enn hvis det skal opereres i områder hvor skadepotensialet er stort. Derfor kan en også si at det ikke vil bli gjennomført noen form for petroleumsvirksomhet på norsk sokkel uten at det er forsikret at denne kan utføres på en forsvarlig måte. For å sikre konstant oppdatert kunnskap om det med sikkerhet rundt petroleumsinstallasjoner og aktivitet, har Petroleumstilsynet et godt samarbeid med industrien om kunnskapsutvikling. Det er på både nasjonalt og internasjonalt nivå satt i gang prosjekter for å utvikle risikoforståelsen og å finne tekniske løsninger for arktisk aktivitet. Arctic Offshore Regulators Forum er et internasjonalt samarbeidsforum for myndigheter med eksplisitt ansvar for sikkerheten rundt petroleumsvirksomhet i arktiske områder. Her jobbes det kontinuerlig for å holde seg oppdatert på og å komme med ny kunnskap om sikker petroleumsvirksomhet gjennom deling av erfaringer og intern kunnskap om temaet (Departementene, 2017).

Utenfor Hammerfest ble det i perioden 2002-2008 utviklet og utbygget et LNG (Liquid Natural Gas)-felt med navnet ”Snøhvit”, med påfølgende store lokale ringvirkninger. Ved aktivitetstoppen for anlegget var det så mye som 2500 ansatte i sving. Av varige arbeidsplasser innenfor drift, modifikasjon, støttetjenester og vedlikehold skapte Snøhvit 400, med rundt 75% av disse bemannet av arbeidere som ble rekruttert fra Nord-Norge. Av Statoils egen driftsorganisasjon finner vi 340 ansatte ved Snøhvit, og til nå har 680 laster med LNG gått fra feltet og til markedet. Forskning på feltet og sysselsetting har vist at utbyggingen av Snøhvit har hatt særs positiv effekt på Hammerfestsamfunnet i form av forbedring på både befolknings- og sysselsettingsutvikling, snudd fra tidligere negativ til positiv. Det har vært en stor vekst i byggingen av nye boliger, noe som har bidratt til å øke lokale kommunale inntekter. Videre har det blitt gjort substansielle investeringer i ny infrastruktur, opprusting av skolebygg og ikke minst utvikling av kulturtilbud til beboerne. Snøhvit har også bidratt til

kompetanseoppbygging lokalt, en effekt som har hatt innvirkning også på andre næringer (Departementene, 2017).

Nordområdestrategien sier også noe om faren for utslipp fra oljerigger, og skadepotensialet dette medbringer. I strategien ser de for seg at et eventuelt utslipp, såkalt akutt forurensning, vil kunne være i en skala hvor det vil bli behov for å innhente internasjonal assistanse. Det fryktes også at utslippet kan drive videre til andre stater, en av grunnene til at det foreligger et internasjonalt regelsett om samarbeid ved akutt forurensning. Disse reglene er allerede nedfelt i konvensjoner og mellomstatlige avtaler. Norge er naturlig nok en del av dette kollektivet, og har skrevet under på avtaler med flere av sine naboland om gjensidig hjelp ved ulykker. Her forsøker man å sikre gode rutiner for varsling ved utslipp og oppfølging i tiden etter ulykken, og det drilles årlig på dette gjennom møter og øvelser på tvers av landegrensene. I nord fokuseres det, med rette, på den bilaterale overenskomsten mellom Norge og Russland om oljevern i Barents. Denne og avtalen mellom de åtte medlemsstatene i Arktisk råd, som omhandler et samarbeid om beredskap ved oljeutslipp i Arktis er særskilt viktig for alle de involverte partene. En annen problemstilling som allerede har blitt tatt stilling til av regjeringen er responstiden ved akutte utslipp. Denne responstiden har Statoil som nevnt definert som maksimalt den minimale tiden olje vil bruke på å drive til land. Når det kommer til arktiske områder kan dette være vanskelig å få til, og av denne grunn er det allerede i dag ulovlig å frakte tung bunkersolje i store deler av Svalbards territorialfarvann. Hvis det mot formodning skulle oppstå et akutt utslipp i området rundt Svalbard, vil det da være den ansvarlige for utslippet som også sitter med det overordnede ansvaret for å rydde opp. Sysselmannen på Svalbard er utstyrt med et tjenestefartøy, Polarsyssel, lastet med oljevernutstyr, og dette fartøyet er det viktigste redskapet Svalbard har innenfor oljevernberedskapen. I tillegg til dette befinner det seg et statlig oljeverndepot i Longyearbyen, og oljevernutstyr i både Ny-Ålesund, Svea og Barentsburg (Departementene, 2017).

Turisme og Lofoten har i lang tid vært sterkt knyttet til hverandre, og dette båndet blir bare sterkere og sterkere. Flere og flere ønsker å oppleve Nord-Norge og dets natur, og i løpet av de siste årene har veksten i sektoren vært enorm. Fiskeri og havbruksnæringen har i lang tid sysselsatt mange, men nå anslås reiselivsnæringen å være like stor i sysselsettingsgrad, mye takk til stor vekst i etterspørselen fra hele verden. Selv om veksten har vært global, synes det å være en mer markant vekst innenfor det asiatiske segmentet. Nord-Norge generelt og

Lofoten spesielt er kjent for sine naturopplevelser, og derfor er det viktig at enhver utvikling av reiselivsnæringen i området skjer i tråd med tanken om bærekraftig bruk av naturen (Departementene, 2017).

4.2 Intervjuer

I forbindelse med datainnsamlingen min har jeg også gjennomført intervjuer med relevante informanter innenfor sektorene. Disse intervjuene vil bli presentert i dette underkapittelet, men alle informantene vil være anonymisert og identifiserbare kun etter næringen de representerer.

4.2.1 Informant i ledende stilling i interesseorganisasjon for fiskere.

Den første informanten jeg pratet med representerer en av de store interesseorganisasjonene for fiskere i Norge, og har vært ansatt i denne i snart 30 år. Organisasjonen omtaler seg selv som en medlemsorganisasjon og næringsorganisasjon for medlemmer. De jobber opp mot alt som omhandler sine medlemmers ve og vel, samt deres næring. Som primære arbeidsoppgaver har de å hjelpe til å sikre medlemmenes inntekt, driftsforhold og rammevilkår. Informanten selv jobber mer spesifikt opp mot fisk, olje og miljø samt marin forsøpling og regulering av fiskeri og torskesektoren.

Fremtiden for Lofoten beror ifølge informanten på problemstillingen om hvem som skal drive aktivitet, og i hvilken forstand denne aktiviteten skal være i. Han spesifiserer at regionen er inne i en stor endringsprosess, og at de har sett store endringer de siste årene.

Reiselivsnæringen blir tatt opp som eksempel på en næring som har ekspandert kraftig i regionen. Man skal ikke lengre bak enn 15 år for å komme til et punkt hvor turismen var kun en skygge av det den er i dag. Der hvor man for 15 år siden uten problem fikk tak i overnattingsplass vil man nå oppleve at det må bestilles både uker og måneder i forveien for å få tak i noe. Reiselivsnæringen får ros for å ha vært flinke til å selge naturen og de opplevelsene man kan ha i Lofoten. Det er også slik at det som for den vanlige innbyggeren blir sett på som normalt vil kunne bli noe ekstraordinært for personer fra andre steder på kloden. For fiskerienes del har de nytt godt av å ha en ganske stabil bestand å kunne høste av, og torskebestanden trekkes frem som stor bidragsyter. Det har også vært forekomster av sild og makrellfiske i regionen, bestander som er store på volum og lett tilgjengelig, og lette å høste av. Fremtiden ser i grunn god ut for fiskerienes del, men det påpekes at det kan hende

det er en mangel på kunnskap om hva som påvirker hvem, og igjen påvirker de ressursene som det skal høstes av.

Når det kommer til satsningsområder i Lofoten påpekes det at det vil være viktig å bruke fornuften for å se hva som er verdt å satse på. Informanten tror selv at det vil være viktig å ikke utelukkende fokusere på penger i et kortsiktig perspektiv. Lofoten og Vesterålen har betydd veldig mye for landet i oppbyggingsfasen, og har tilført landet store verdier over lang tid. Råfisklagerets statistikk viser at det til nå i 2017 har blitt landet fisk til en verdi av over 2 milliarder kroner på førstehånd. Det påpekes at dette medbringer seg ringvirkninger, og at dette tallet ikke inkluderer eksportverdi. Ergo kan en se at det er ganske store verdier næringen bidrar med fra området, kun ved å se på råfisklageret spesifikt. Det informanten ser på som mest spennende med tanke på fremtiden for Lofoten og Vesterålen, er spørsmålet om hvordan man kan klare å kombinere ønsket om å beholde den velferden vi allerede har, og hvordan vi eventuelt kan sikre oss et tilsvarende nivå av velferd den dagen de oljeinntektene vi har i dag avtar. Dette vil være nøkkelproblemstillingen for de som skal drive med planlegging av fremtiden, og det å høste de naturressursene man har på en fornuftig måte. Å skulle balansere disse på et skikkelig vis mener informanten vil være en vanskelig oppgave for flere av de involverte.

På spørsmål om hvordan informanten ser for seg at et samarbeid mellom de tre næringene vil kunne se ut, og om det er utsikter for sameksistens i området er informanten klar i sitt svar.

”Nei, som jeg har sagt til mange av de som jeg har hatt kontakt med, at når den teknologien som dere har på leting så tror jeg at dere skal holde dere unna området for dere vil kun skape problemer.” Informant fra interesseorganisasjon for fiskere.

Informanten legger også press på media, og sier at de aldri vil skrive det som fiskeriet selv sier og mener om denne situasjonen. Klima- og miljødepartementet bestilte en rapport som omhandlet effektene ved støy i havet, og denne ble lagt frem på en workshop tidligere i år. I denne rapporten så de på hvilken effekt forskjellige typer støy ville ha på fisk og andre pattedyr i havet. Her ble det påvist en klar effekt på fiskeriene i forbindelse med seismiske undersøkelser. Spesielt i Lofoten og Vesterålen hvor havbunnen er formet som en bratt skråning inn mot land vil all skytingen under seismiske undersøkelser i utgangspunktet drive fisken mot land, så vil fisken da trekke ut mot dyphavet ettersom det er mindre støy der. Informanten konkluderer her med at leteaktivitet med den teknologien som er i dag vil skape

store problemer for fiskerinæringen i området. Han poengterer også at fisken i området er fisk som er samlet på gytevandring, ikke kun fisk som står på beite, og at det er en signifikant forskjell mellom disse. Lengre nord, i Barentshavet, er store deler av fisken enten på beite eller vandring. Denne fisken vil potensielt slutte å spise på grunn av støyforurensningen i vannet. Oljedirektoratet og havforskningen utførte en følgeforskning på dette, også denne for Lofoten og Vesterålen. I denne forskningsrapporten ble det hevdet at fangstraten gikk opp under seismiske undersøkelser, men informanten mener at denne økte fangstraten kom som effekt av den økte svømmeaktiviteten i området. Tanken her er at det er naturlig for fisken å søke vekk fra det som er skremmende, i dette tilfellet støy, og at de dermed går inn i garnene til fiskerne. På grunn av dette vil det være helt innlysende at en sameksistens mellom petroleum og fiskeri i Lofoten fører til en dårlig kombinasjon og et dårlig utgangspunkt, noe organisasjonen har hatt som utgangspunkt siden 2001 når arbeidet med denne forvaltningsplanen startet. Det poengteres og konkluderes nok en gang at dagens teknologi ikke vil være tilstrekkelig for at begge næringene skal kunne drive i området. Informanten kommenterte videre ut fra et tenkt tilfelle, hvor leteteknologien ikke innebærer seismikk og støyforurensing, og hvordan situasjonen hadde sett ut da. Her menes det da at man må se på statistikken og analysere den, ettersom denne enten vil være en sannhet eller en løgn og at den beror på hvordan den blir brukt. Problemstillingen, i følge informanten, vil heller her bli de tekniske sikkerhetsforanstaltningene, og at man gjerne presser grenser man ellers ville ha latt være i fred, hvis man føler at man er på den trygge siden. Videre bruker han analogien om at man gjerne strekker grenser, og trår ekstra på gasspedalen hvis man kjører det man anser som en trygg bil. Man har fortsatt en sjanse for å havne i grøfta, selv om dette ikke burde skje ettersom bilen er utstyrt med diverse sikkerhetsutstyr. Han anbefaler at denne tanken alltid er med når det skal diskuteres om noe skulle skje eller ikke. Diskusjonen om sikkerhet generelt og i forhold til utblåsing spesielt ansees som en veldig viktig diskusjon å ta, og at den er absolutt prekær for petroleumsnæringen hvis at de i det hele tatt skal ha tilgang til utsatte områder som Lofoten. Et viktigere problem man heller burde fokusere på er problematikken med produsert vann som blir sendt tilbake ut til havs. Dette vannet inneholder en del restolje i seg, en mengde og type som forskerne ikke er helt enige på om vil ha signifikant innvirkning på overlevelsen eller ikke. Ansatte både i de relevante bedriftene og utenfor sitter med tanken om at den sikre siden vil være å ikke slippe ut noe i det hele tatt, ettersom det er vanskelig å isolere de skadelige elementene. Det er snakk om en sammensetting og et volum som gjør det vanskelig å bestemme hvilken mengde av hva, over hvor lang tid og i hvilken temperatur som vil være for mye. Andre stoffer som allerede er i havmiljøet, som vil kunne være skadelig, vil

også spille inn. Analogien om røyking av sigaretter innendørs brukes her, hvor tanken er at hvis det står en person og røyker inne i et rom går dette som regel bra for de fleste, om ikke alle. Står det derimot mange og røyker, og det i tillegg er flere med sterke parfymer i det samme rommet, så vil dette klart ha en effekt på noen, og disse må da forlate rommet for å klare seg. Det produserte vannet får dermed en såkalt cocktail-effekt, hvor blandingen og forholdene vanskeliggjør uskadelig, kontrollert utslipp. Det kreves rett og slett en modell med for mange usikkerheter. I tillegg til dette produserte vannet så brukes det en del kjemikalier både under leteboring og produksjon for å stabilisere brønnene, som også går til utslipp. I Lofoten og Vesterålen er det veldig stor vanngjennomstrømming, noe som igjen gjør at den lokale forurensingen kanskje ikke vil være så signifikant. Problemet her blir da at denne forurensingen gjerne blir transportert til andre områder av havet, for det meste nordover, og at det vil ha en større påvirkning der enn lokalt. Dette er en problemstilling informantene har vært innom før, gjennom bruk av avlusingskjemikalier i oppdrettsnæringen. Disse kjemikaliene har blitt brukt til å forstyrre skallskifteprosessen for lakselusa, og skal i utgangspunktet ikke ha noen konsekvens for rekene, men likevel viser det seg at rekene blir påvirket. Spørsmålet blir da hvilken mengde som må til for at reker og andre skalldyr blir påvirket, og under hvilke forhold; et spørsmål som på samme måte som med det produserte vannet er vanskelig å få et definitivt svar på. Informanten forteller videre om forvaltningsplanen for Barentshavet, hvor oljelobbyen klarte å overbevise om at utslippet fra topphullet ikke hadde noen særlig negativ effekt, og dermed kunne få lov til å slippe ut litt ekstra.

Når det kommer til hvem som er de største interessentene i området, stakeholderne, så blir fiskerinæringen trukket frem som den ene store. Det nevnes også at det er en god del småskala industri-entreprenører som i flere situasjoner vil få oppdrag fra industrien lokalt, hvor disse da gjerne har interesser enten på den ene eller den andre siden av saken. Politiske myndigheter er også i området, myndigheter som gjerne består av folk fra fiskerinæringen selv. Fra disse ser man gjerne problematikken om mange hatter, og hvilken hatt man har på seg til hvilken tid. Meninger forandres fra gang til gang, fra sted til sted, at det byttes mellom å fronte personlige interesser og meninger til å fronte partiets egne. Det har tidligere vært eksempler på personer som har slitt med å finne denne balansen, og informanten legger vekt på at man skal være særs varsom på å stå på den ene siden å forsvare en ordening, for så å gå videre til neste arrangement og der kjempe mot den samme ordningen. Det er mange som nå begynner å se etter alternativer til olje og gass, og de blir flere. Her gjelder det å tenke langt frem i tid, og å prøve å identifisere de faktiske stakeholderne, for å ikke bli hengende fast i de

som ikke er det. Fiskerinæringa vil, hvis de får viljen sin, holde på som før; så lenge de når sine krav til lønnsomhet og kan levere til noen som både er villige til å betale for produktet, og har muligheter for å ta det imot.

Informanten kommenterte videre fallet i sysselsetting innenfor fiskerinæringa, hvor det har vært stabilt fall over flere år. Han poengterer raskt at det har vært hardt frafall innenfor petroleum også de siste årene, hvor av totalt 300 000 arbeidere måtte 100 000 gå, noe han forklarer med samfunnets gang og det generelle kravet om lønnsomhet og avkastning. Noe av forklaringen på sysselsettings-fallet har vært effektivisering og modernisering, men her påpekes det at selv om det var en stor andel effektivisering og modernisering på 70- og 80-tallet var ikke fallet i bemanningen like kraftig da. Fra toppen i 1960 har også antallet fiskefartøy sunket kraftig, hvor det på 70-tallet var rundt 30 000 registrerte båter. Fallet må derimot sees i sammenheng med at det på den tiden var mange flere fartøyer i registeret som i praksis ikke var ute i aktivitet, og at de heller var i registeret av andre grunner. De fartøyene som faktisk er i registeret i dag er primært båter som brukes stort sett året rundt. Det kanskje største fallet har kommet blant de vanlige kystfiskebåtene på 12-18 meter, som karakteriseres som nesten borte nå i forhold til antallet som var før. I dag er båtene mer fordelt på enten mindre eller større båter, og man ser en overvekt av båter på rundt 11-12 meter og 20 meter pluss. Også trålerne har krympet i antall, også i nyere tid; fra 2009 til 2015 gikk antallet trålere fra 60 til 44, og samtidig gikk aktive timer ned fra 42 000 til 13 500 timer. Til tross for et såpass substansielt fall i aktiviteten, tar trålerne opp samme volumet som før; at mengden fisk som landes ikke er direkte korrelert med antallet aktive timer.

Det har i lang tid vært mye diskusjon rundt spørsmålet om Lofoten og Vesterålen skal konsekvensutredes for petroleumsaktivitet eller ikke. Informanten forklarer her at det gjennom utarbeiding og revidering av forvaltningsplanen for området ble utformet en plass mellom 90 og 100 forskjellige rapporter om temaet. Disse rapportene konkluderte da i all hovedsak at det ikke burde startes opp noen form for aktivitet i området. Informanten mener også at ei konsekvensutredning ikke vil ha noe for seg i dette tilfellet, ettersom all tilgjengelig informasjon allerede finnes i disse rapportene. Ei konsekvensutredning blir kun et sammendrag, et utvalg av det aktuelle, hentet ut fra de allerede eksisterende rapportene; det vil ikke komme noe nytt ut av den.

En tanke informanten anbefaler å ha i bakhodet er mengden arealbeslag som

petroleumsaktivitet vil medføre. Dette er erfaringer man har gjort seg ut fra tidligere aktivitet, både leting og boring i Nordsjøen. I motsetning til i Nordsjøen er sokkelen i Lofoten og Vesterålen smal, noe som kan føre til problemer. Når seismiske fartøy kommer slepende med stort utstyr krever de sin plass. Her er det gjerne snakk om opp til 12 kabler som ligger 2-8 kilometer bak båten, med 50-100 meters mellomrom. Når det da skal foregå en bytting av linjer må du gå langt ut for å kunne snu og så komme inn igjen, en prosess som må revolusjoneres for å kunne få til en samhandling. Arealbruken for fiskeriene i Lofoten og Vesterålen er større enn det den er i både Barentshavet og i Norskehavet, men likevel viser det seg at fiskeflåten har måttet forlate flere viktige fiskebanker i Nordsjøen på grunn av petroleumsaktiviteten. Det som ofte skjer er at når det foregår seismiske undersøkelser i et område, orienterer fiskefartøyene seg om hvor disse forekommer, for så å unngå disse områdene såfremt de har alternative områder de kan gå til. Å ligge ute i områder med seismisk aktivitet fører kun til lave fangstrater, noe som er lite lukrativt for båtene. Utbygging av felt er også en aktivitet som legger beslag på store arealer og gjør jobben vanskeligere for fiskeriene. Der man før hadde trålfiske uten nevneverdige problemer er det nå mye vanskeligere enn før på grunn av økende arealbeslag fra petroleumsnæringen. Dette er utviklinga informanten har sett, ei utvikling det sjelden skrives om i media. Mange vil gjerne si at det har gått bra til nå å kombinere fiskeri og petroleum, gjerne fordi det ikke har stått noe om det i media, men fiskerne selv mener at det ikke har det. Virkelighetsbeskrivelsen er ikke bestandig den samme fra de to næringene, med mindre man glemmer alt det media sier.

4.2.2 Informant i ledende stilling i interesseorganisasjon for reiselivsnæringen i Lofoten

Min andre informant for denne oppgaven sitter i dag i en ledende stilling innenfor en interesseorganisasjon for reiselivet i Lofoten. Under denne ligger en rekke lokale bedrifter som driver med reiseliv i regionen, og organisasjonen driver med blant annet informasjon og booking for turister med Lofoten som reisemål.

Intervjuet ble startet med en redegjørelse for formålet med oppgaven, og det temaet som var planlagt for intervjuet; reiselivsnæringens syn på eventuell petroleumsaktivitet i Lofoten og Vesterålen, og hvordan samarbeidet mellom disse er i dag. Det blir presisert med en gang at det i dag ikke er et samarbeid mellom turist- og petroleumsnæringen og at det generelle synet på petroleumsaktivitet hos de lokale bedriftene er negativt. Bedriftene er i hovedsak lite interesserte i en utvikling av petroleumsfelt i regionen, men det er samtidig flere som er mer

åpne for tanken. Disse er interesserte i hva som vil være de faktiske konsekvensene for Lofoten og Vesterålen ved en slik utvikling, hvor mange da tenker på det visuelle aspektet. Lofoten og Vesterålen har i dag et image som en ren og ekte region, som urørt og naturlig, og eventuelle installasjoner vil kunne ha innvirkning på dette imaget, både rent visuelt og idealistisk. Det er i dag snakk om å ha installasjonene primært på havbunnen, som i hovedsak ikke vil være synlige, men dette vil likevel kunne ha en innvirkning på regionens attraktivitet hos turistene, og ikke minst blant miljøforkjempere. Turistene som besøker Lofoten har gjerne en oppfatning og en forventning om hva Lofoten er, og har laget seg et bilde av regionen ut fra dette. Reiselivsnæringen har vært usikre på hvordan utfallet hadde vært hvis et petroleumfelt hadde blitt utviklet i Lofoten, og hvordan attraktiviteten hadde blitt påvirket. Meningene til turistene selv derimot ser ut til å sprike, hvor det etter en undersøkelse som ble utført blant disse ble opplevd at noen turister ikke har satt seg veldig inn i problematikken. Det nevnes at denne spørreundersøkelsen ble gjort blant folk som gjerne allerede var på tur hjem fra en tur til Lofoten, og at de allerede hadde nok inntrykk å ta inn over seg. Flere av turistene mente også at det ikke ville være like inntrengende hvis det ble slike skjulte installasjoner som det er snakk om, og at det gjerne er det estetiske som står i fokus hos den gjengse turist.

Lofoten-regionen har de siste årene beveget seg fra å være en destinasjon mange gjerne dro til for å se på naturen og områdene. Hvor man primært kjørte gjennom landskapet og for så å dra igjen til å være en plass man heller ville tilbringe lengre tid i. Før så man gjerne at antallet turister og mengden aktivitet var veldig vær-følsomt, og at det ved regnværsdager eller ved utsikter til regn de kommende dagene var betraktelig mindre folk i området. Den siste tiden har trenden mer snudd mot at de som drar til Lofoten forbereder seg mer på å være der over lengre tid, gjerne en uke eller to, og pakker med seg både klær og utstyr for forskjellige forhold. Turistene velger og nå å ta i bruk naturen i stor grad, hvor den har gått fra å være en kulisse til noe man bruker, og å benytte seg av de forskjellige tilbudene som er i området. Denne økningen i bruken av naturen bringer derimot med seg en problemstilling, nemlig forbruk av denne naturen. Reiselivsnæringen er opptatt av å være med på å rettlede turisten på best mulig måte for å forhindre at det oppstår overforbruk, hvor naturen ikke klarer å ta igjen det tapte i samme takt som forbruket. Det er for eksempel satt i gang et prosjekt nå for å prøve å kartlegge hvordan både næringa og lokalbefolkningen skal behandle reiselivet for å sikre naturen på best mulig måte. Antallet turister i regionen er nevneverdig, men det er ikke

nødvendigvis antallet turister som er problemet; hvor man leder de og styrer reiselivet generelt er fokuspunktet.

”Ja, ja, ja, vi har aldri hatt så mye folk her”

Informant fra interesseorganisasjon for reiselivet

Når det kommer til samarbeidet og sameksistensen mellom turist- og fiskerinæringen i dag er det noe som beskrives som veldig godt. Næringene står ikke i veien for hverandre, og tar hensyn til hverandres bedrifter. Reiselivsnæringen opplever i det generelle at samarbeidet går godt, de er hverandres støttespillere og de heier på fiskeriet som en primærnæring i området. Det er derimot et eksempel på hvor konflikter kan oppstå, og det er når det kommer til selve turisten. Informanten bruker et eksempel med turisten og besøk av tørrfiskhjeller.

Fiskerinæringen benytter seg av en stor del av landarealet i området til forskjellige formål, og et at dem er hjeller til fremstilling av tørrfisk. Slike tørrfiskhjeller er noe turister forventer å finne i området, blant annet fordi Lofoten og fiskeri er noe som blir forbundet med hverandre. Disse turistene besøker da gjerne disse hjellene, og i forbindelse med disse besøkene har det blitt opplevd at manerene fra turistens side har blitt lagt bort. Gjenlegging av søppel på området er et problem, og personer som gjør sitt fornødende under hjellene har forekommet, og dette er noe man må finne en god løsning på. Informanten bemerker at Lofoten ikke vil være den samme hvis man skulle begynt å gjerde inn hjellene, og avgrense forskjellige områder, og at næringene seg i mellom har et godt forhold, hvor det heller er gjestens oppførsel som potensielt er kilde til konflikt.

I det generelle er det skepsis og sprik i meningene i området når det kommer til utvikling av petroleumsfelt. Etter tildelingen av oljevernbasen til Hadsel og Vågan så man splittelse blant reaksjonene, hvor noen var veldig positive med tanke på for eksempel sikring av arbeidsplasser til regionen, mens andre var mer skeptiske og mente at dette var et steg i feil retning. Meningsuttalelsene er ikke like sterke fra alle hold, hvor noen går hardt ut, mens andre er mer resignerte. Hvilke konsekvenser det vil ha for området er det store spørsmålet, og hvem som vil bli påvirket på hvilket vis. Et av usikkerhetsmomentene er antallet arbeidsplasser i regionen, hvor informanten refererer til utviklingen man så i Hammerfest. Mengden tilreisende arbeidskraft vil være stor, noe hotellnæringen vil dra nytte av, men at antallet fastboende arbeidere vil øke betraktelig er ikke konsensus hos lokalbefolkningen. Det nevnes at noen har argumentert at så lenge det ikke blir satt opp en større lufthavn i området vil det kunne bli konflikter og frustrasjon over flyseter som blir brukt til å frakte arbeidere

istedenfor turister. Flere er også opptatte av hvilken innvirkning en installasjon vil ha på lokal flora og fauna, spesielt ettersom det er snakk om en bunninstallasjon i et område hvor det allerede befinner seg et korallrev. Faren for utslipp er også tema for diskusjon, og hvordan aktivitet i området vil påvirke lofotfisket. Samtidig nevnes det at man skal tenke på det at det allerede er installasjoner ikke langt sør for Lofoten, som for eksempel utenfor Sandnessjøen, installasjoner som vil kunne påvirke Lofoten ved en eventuell ulykke. Lofoten ligger slik til at et eventuelt utslipp i form av for eksempel en ukontrollert utblåsning vil bli ført nordover og til Lofoten. Ergo har Lofoten allerede en miljømessig utfordring liggende sør for seg, og det er mindre problematisk for Lofoten-regionen at det drives petroleumsvirksomhet lengre nord ettersom faren for å bli påvirket derfra er en helt annen.

I samtalen fikk informanten også spørsmål om å tenke seg et tilfelle hvor det blir utviklet petroleumsfelt i regionen, og hvordan reiselivsnæringen kunne tenkes å gå frem for å få til et samarbeid. Her presiserer informanten at de i deres organisasjon fungerer som det mest positive organet i Lofoten, og at de vil jobbe mot å få ting til å fungere. Deres oppgave er å markedsføre og å fremme den Lofoten som til enhver tid finnes, og å gjøre det beste ut av det. Informanten mener at det ikke er slik at de kan stå på barrikadene og proklamere at nå som Lofoten har fått petroleumsvirksomhet så er området ødelagt eller at nå er man for eller imot aktiviteten. Her er formålet heller å ta tak i det en har, og å se hva en kan gjøre ut av situasjonen, ikke å leve i en svart/hvit verden. Det nevnes også at det har tidligere vært tilfeller av eksterne aktører eller tabloider som har prøvd å få reiselivsnæringen til å være med på å ta et standpunkt enten den ene eller den andre veien, noe informanten mener de i næringen ikke kan gjøre. Personlige tanker og meninger om petroleumsaktivitet i Lofoten må legges til side uansett hva, og fokuset må ligge på å forsøke å være den som kan være med på å gjøre noe positivt ut av situasjonen. Informanten er klar på at hun er for et samlet Lofoten, og at de må vise at de klarer å få til et samarbeid rundt det man tjener på, spesielt ettersom reiselivet er en næring som tar del i mange deler av aktiviteten i området. Byggevirksomheten i Lofoten og gassfergene som går i området trekkes frem som eksempler. Nybygg og renovasjon av eksisterende bygg i forbindelse med turistaktivitet, som for eksempel overnatting, er fordelaktig for bygge-bransjen, og disse gassfergene har blitt bygget etter slike mål at de kan tas inn til service i de lokale verkstedhallene. Eksempelet med gassfergene gjelder ikke bare for turister, men det er også en betraktelig mengde mennesker som reiser i regionen. Dette har skapt en slik etterspørsel at det gikk an å få kontrahert disse båtene, med påfølgende muligheter for service og reparasjoner lokalt. Et annet tilfelle hvor

transportvirksomheten har økt i Lofoten er hos Widerøe, hvor antallet landinger på de lokale lufthavnene har økt nevneverdig nå etter nye anbudsrunder. Der hvor det tidligere forekom ca. 6-7 landinger for lofotrutene ligger de nå på rundt 12-13 landinger, med de tilhørende effektene det har på bemanning på lufthavnene og lignende.

4.2.3 Informant i ledende stilling i næringsorganisasjon for petroleumsnæringen

Min tredje og siste informant sitter i en ledende stilling i en næringsorganisasjon for selskaper i petroleumsnæringen på norsk sokkel. Organisasjonen fungerer som næringsorganisasjon for cirka 100 selskaper i Norge, hvorav et femtitalls av disse er operatører som har lisens på norsk sokkel, i tillegg til rundt 50-60 leverandørbedrifter som jobber fra havbunnen og nedover. Informantens arbeidsoppgaver i organisasjonen innebærer blant annet massekommunikasjon på flere plan, og omtaler seg selv som en kjentmann i faget, noe som gjør at han jobber innenfor flere felt av politikk og kommunikasjon.

Informanten beskriver fremtiden for norsk olje og gass som interessant, og en næring hvor det vil være aktivitet i flere tiår fremover. Det vil etter hans oppfatning være aktivitet i form av utvinning av både olje og gass på hele den norske sokkelen, og trekker frem relativt nyetablerte Snøhvit som et eksempel. Snøhvit har i dag vært i drift i ti år, og det regnes med at man skal holde på i minst 40 år til på dette feltet. For Lofoten-regionen spesifikt trekkes det frem to distinkte tanker; utvinning og leverandørbedrifter. Det er usikkert hvilke aktiviteter vi vil ha i fremtiden utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, og det knyttes usikkerhet til hvilke bedrifter som velger å etablere seg i hvilke lokaliteter, samt i hvilken grad de ønsker å ta del i petroleumsdriften som leverandørbedrifter. Allerede i dag er det en liten ansamling leverandørbedrifter med lokalitet i Lofoten, men disse er av mindre karakter når man ser på størrelsen på dagens kontrakter. Det er også en andel av lokalbefolkningen som i allerede dag er ansatt ute på installasjonene ellers i landet. Hvilken utvikling vi vil se på denne aktiviteten på land vil bero på hvilken mengde aktivitet det vil bli i kysten utenfor Lofoten, hvor mer aktivitet til havs gjerne fører til mer aktivitet på land.

Å svare på hvilket verdipotensiale det vil være for petroleumsnæringen i fremtiden er vanskelig, og det trengs ytterligere arbeid for å kunne kartlegge dette. Først etter å ha gjort ei fullverdig konsekvensutredning og utført leteboring i området, vil man kunne si mer eksakt hva som finnes av ressurser i området og dermed også da verdipotensialet.

Konsekvensutredningen vil være med på å finne ut av hvilke områder man eventuelt skal bygge ut, og hvilke typer ressurser som er til stede i regionen. Det er derimot grunnlag for å tro at petroleumsaktivitet i regionen vil være med på å skape betydelige verdier for det norske samfunnet de neste tiårene. Informanten trekker frem tall fra 2015 hvor det var tre felt i drift på nordnorsk sokkel, hvor det i 2015 var en eksportinntekt på cirka 44 milliarder kroner fordelt på disse tre feltene. Dette tallet inkluderer ikke Goliat som ble åpnet etter at disse beregningene ble gjort, og 2015 var et år med lav oljepris. Den resterende eksporten av det som ble produsert i Nord-Norge, som blant annet fisk, kraft, metaller og mye mer, lå på 42 milliarder kroner, altså 2 milliarder mindre enn det man eksporterte for fra kun tre felt. Dette viser at summene i petroleumsnæringen i driftsfasene betyr betraktelige inntekter akkurat der og da. Det poengteres derimot at dette ikke blir en helt korrekt måte å regne på, ettersom andre næringer som fiskeri gir god avkastning for samfunnet, en avkastning som er nyttig for samfunnet samtidig som den har en lengre horisont enn det petroleumsnæringen kan vise til. På grunn av blant annet dette er det ingen innenfor petroleumsnæringen som ønsker å på noen måte risikere levebrødet til fiskerinæringen i slike områder. Informanten legger vekt på viktigheten av å operere med en forståelse for hverandre når det kommer til samhandling med fiskerinæringen. Det jobbes for eksempel opp mot å få til en forståelse for hvordan man kan samle inn seismiske data og å utføre leteboringer med minst mulig belastning for fiskerinæringen. Problematikken med at man har kun ett hav som man må dele på, og viktigheten av en diskusjon hvor man prøver å komme frem til en best mulig løsning for begge parter trekkes frem. Sentrale spørsmål som metoder og tidspunkter for de diverse arbeidene tas også opp. Ei fullverdig konsekvensutredning vil kunne fungere som et verktøy for å se på disse tingene og å forsøke å komme frem til en løsning.

På spørsmål om hvilke stakeholdere næringen jobber opp mot er informanten klar på at dette er en bred gruppering, med en bred samfunnsdebatt. Selv om fiskerinæringen er en viktig del av denne stakeholdergruppen er også flere andre deler av næringslivet viktig for petroleumsnæringen. Alt fra reiselivsnæringen til de som driver innenfor mekanikk og transport er næringer det er viktig å ha en dialog med for å finne ut av hvordan man skal løse situasjoner på best mulig måte. Det er ikke på alle områder disse næringene har de samme interessene som petroleumsnæringen, men hele situasjonen er dynamisk hvor ting utvikler og endrer seg over tid, noe som maner frem en løpende diskusjon mellom næringene. Norges politikere er også med i denne diskusjonen, hvor disse er med på å gjøre en vurdering av hva som er best for Norge som samfunn. Tidligere erfaringer fra aktivitet i andre områder på den

norske sokkelen viser at det har blitt funnet gode løsninger for alle parter, og det menes derfor at det er gode muligheter for like gode løsninger også utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. Man er avhengig av at disse løsningene er på plass, og informanten bemerker at de har blitt bedre og bedre på dette. Det er mer og mer slik at det kommer gode måter å fungere sammen på som igjen gjør at det tas fornuftige valg, hvor både fiskeri-, reiselivs- og petroleumsnæringen samt andre relevante næringer klarer å overleve samtidig. Informanten sier videre at han tror det vil kunne være positivt for reiselivsnæringen at det blir satt i gang petroleumsaktivitet i området ettersom slik aktivitet betyr at det vil være mer reisevirksomhet lokalt. Etterspørselen for både transport og overnatting vil øke og være med på å utvikle denne delen av næringslivet. Utviklingen i Hammerfest og Sandnessjøen etter at man fikk en aktiv olje- og gassindustri i området trekkes frem, hvor både hoteller og flygninger har økt i antall. Det vil generelt være en økning av mennesker i området, ettersom det vil være flere som arbeider der. Noen av disse arbeiderne vil være fastboende, mens andre pendler til og fra arbeid. Petroleumsnæringen er en næring med varierende behov for arbeidskraft på ulike tidspunkt, noe som bidrar til større transportaktivitet og pendling, men tidligere erfaringer viser at det ikke vil være like mye pendling som først antatt. Der man tidligere beregnet at cirka halvparten av de som skulle jobbe på Melkøya i Hammerfest ville være pendlere, ser man i dag at cirka 90% er fastboende. Likevel vil den varierende etterspørselen etter forskjellig type arbeidskraft være til stede, og noe pendling er det beregnet at det blir, noe som er vanlig for næringen ellers også.

På spørsmål om hvordan informanten tenker at reiselivsnæringens interesser vil bli opprettholdt trekkes det frem at de eventuelle installasjonene ikke vil være et sjenerende syn, og at det vil kun være ute på Røst man muligens vil kunne se noe ytterst i horisonten. Informanten tenker videre at en slik utbygging heller vil gi muligheter for reiselivsnæringen å utvikle produkter som strekker seg over hele året, og dermed kunne selge Lofoten som et turistmål uavhengig av sesong. Det poengteres også at all menneskelig aktivitet vil påvirke et områdes natur, og at problemet ikke nødvendigvis er aktiviteten, men heller utførelsen. Når man bygger veier, setter opp flyplasser eller starter produksjonsbedrifter vil man påvirke området, men det er da man må passe på å gjøre dette på en best mulig måte. Informanten legger vekt på at det er et overordnet ønske om å utføre eventuell utvikling av felt i området på den beste måten for Lofoten og kysten generelt, og at det er ingen som ønsker et utslipp enten fra felt i produksjon eller båtulykker. I det generelle jobber man ut fra et scenario hvor alt går som det skal, og det poengteres at petroleumsnæringen ikke har en historie befestet

med utslipp. Likevel skal det legges merke til at det er en betraktelig mengde oljetransport utenfor kysten av Nord-Norge den dag i dag, og at selv om det enten ikke blir utviklet felt i Lofoten eller om man legger ned produksjonen på norsk sokkel i sin helhet, så vil denne transporten fortsette.

Utsiktene for de neste 50 årene viser ingen tegn til at man vil gå tom for olje og gass, eller at man vil stoppe produksjonen av denne. Behovet for energi fra olje og gass vil være der også i fremtiden, og informanten poengterer at dette behovet er hentet ut fra 2-graders scenarioet i Paris-avtalen. I dette scenarioet er det beregnet at selv om man når målene som er satt så vil en tredjedel av energiproduksjonen globalt komme fra olje og gass i 2050. Denne beregningen legger også til grunn at man øker andelen fornybar energi med 2000%, hvor informanten understreker at man må satse 100% for å klare å nå denne målsettingen.

Informanten forteller videre om hvilke tanker de gjør seg rundt spørsmålet med utslipp, og det trekkes frem at den norske petroleumsnæringen er kommet langt lengre enn de fleste andre når det kommer til sikring av miljøet, og at dette er et fokus de har hatt i mange år. Det understrekes at det har ingen verdig å utvinne olje og gass hvis en ikke samtidig kan gjøre det på en måte som sikrer miljøet og de som jobber der.

”Vi er jo heldigvis bedre i dag enn vi var i går, og vi var heldigvis bedre i går enn vi var for ti år siden. Så vi utvikler jo oss hele tiden for at det skal gjøres på en ordentlig måte.”
Informant i ledende stilling i næringsorganisasjon for petroleumsnæringen.

Det tas i det generelle hensyn til miljøet rundt næringen, både det fysiske nærmiljøet og de nasjonale målene man har satt seg. For næringen vil det være utenkelig å sette i gang med utbygging av Lofoten hvis de vet at konsekvensen er at de ødelegger området. Det jobbes hele veien for å bli bedre på å drive forsvarlig og å ikke ødelegge området, men det faktum at menneskelig aktivitet vil ha innvirkning på området trekkes her inn igjen. Det nevnes også at det av samme grunn finnes motstandere mot oppdrettsanlegg og vindkraftverk, og at det hele tiden er en diskusjon på hvordan menneskelig påvirkning vil influere et område, men også at dette med menneskelig påvirkning er en del av det å være et samfunn.

5.0 Analyse

I dette femte kapittelet av masteroppgaven vil jeg forsøke å sette de empiriske dataene jeg har samlet inn i perspektiv, og å analysere disse dataene gjennom bruk av referanserammen jeg presenterte i kapittel to. Oppbyggingen av kapittelet vil være slik at dokumentene jeg har tatt for meg først analyseres, etterfulgt av en analyse av de samtalene jeg hadde med kjerneaktører i næringene. Til sist vil jeg prøve å utvikle et mer overordnet bilde på både dokumentene og samtalene.

5.1 Dokumentene

Gjennom dokumentundersøkelsesdelen av denne oppgaven ble det gått gjennom flere relevante dokumenter som omhandlet situasjonen i Nord-Norge, samt ett dokument hvor utbyggingen av Aasta Hansteen ble konsekvensutredet. Det var et gjennomgående tema i disse dokumentene, et underliggende, men likevel klart budskap: det går veldig bra i nord og det er veldig lyse utsikter for fremtiden.

Ser vi på Konjunkturbarometer for Nord-Norge og deres spesial om sjømat i nord er det helt klart at det er stabil og kraftig vekst i den nord-norske fiskerinæringen. Her presenterer de tall på økninger i andelen av verdiskapningen som kommer fra nord, fra 3,5% i 2008 til 6% i 2014. I 2016 kom over 25% av eksportverdien fra fiskeriene i nord, hvor de bidro til 60% av den totale eksporten fra regionen. Det er ingen tvil om at Nord-Norge bidrar til mye av det Norge har å by på både her hjemme og i resten av verden, og det vises klart at det er både ressurser og vilje i regionen. Fisk og annen sjømat har bidratt stort til at Norge er det landet det er i dag, med den velferden vi innehar, og med de tallene vi blir presentert med i de forskjellige dokumentene, kan det se ut til at dette kommer til å fortsette i overskuelig fremtid. Det poengteres at disse verdiene har i nevneverdig grad kronekursen å takke, ettersom volumet landet fisk ikke har endret seg selv om verdien har økt. Fiskerinæringen har i lang tid forsøkt, og lyktes med, å effektivisere driften og å nå stadig trangere krav om inntjening og lønnsomhet. Sysselsettingen i næringen har falt betraktelig de siste tiårene, og det er i dag kun en brøkdelen som kaller seg fulltidsfiskere i forhold til de som kunne det for 30 år siden. Som så å si alle andre næringer har teknologi og innovasjon bidratt til effektivisering, som igjen fører til at utsatte jobber forsvinner. På samme tid er verdien av næringen stadig økende, og næringen fortsetter å være viktig for den norske økonomien.

5.1.1 Stakeholder Theory – Adresserer ikke vanskeligheter og konflikter

Statoil og petroleumsnæringen generelt er naturlig nok veldig opptatt av fiskerinæringens plass i Lofoten, og man er da opptatt av at det her vil kunne oppstå konflikt. Utbyggingen av et felt vil uansett plassering utgjøre et stort arealbeslag hvor ingen annen aktivitet kan forekomme. For Aasta Hansteen for eksempel er det lagt opp til at det skal være en fastsatt sikkerhetssone rundt feltet, som ingen annen trafikk enn næringens egen kan bevege seg innenfor, noe som betyr et betydelig antall kvadratmeter farvann som plutselig blir utilgjengelig for fiskerinæringen. Denne sikkerhetssonen er satt for å minimere risikoen for kollisjoner og konflikter både mellom båter og mellom båter og fastmontert utstyr brukt av riggen på feltet. Samtidig vil det kunne oppstå konflikter på grunn av at områder som tidligere var fritt tilgjengelige for fiskerne plutselig er avgrenset, spesielt hvis områdene har vært historisk lukrative for dem. Statoil selv skriver lite om hvordan de skal opprettholde fiskernes interesser ved eventuell utbygging av felt, men de legger heller vekt på hvilke komplikasjoner som kan oppstå. Sjansen for skipskollisjoner både innenfor og utenfor sikkerhetssonen (som beskrives som lav, selv med merkbart økt trafikk av skytteltankere og forsyningsfartøy) og faren for skipshavari eller skip i drift nevnes, men hvordan de skal tilpasse dette etter fiskerienes behov og tilstedeværelse nevnes ikke. Det er altså ikke utviklet noen forståelse eller modell for samhandling på dette punktet. De forskjellige formene for samarbeid mellom stakeholdere og aktører som ble beskrevet i referanserammen, viser at det er flere måter disse to skal kunne samarbeide om å nå deres felles mål med verdiskaping og opprettholdelse av velferd. Noe slikt samarbeid er vanskelig å finne ved å lese de dokumentene jeg har tatt for meg, og dette er mindre heldig. En viktig stakeholder ble i referanserammen definert som en stakeholder som besitter disse tre egenskapene; legitimitet, umiddelbarhet og makt. Jeg vil si at fiskerinæringen udiskutabelt faller innenfor denne kategorien, og at de absolutt trenges å tas hensyn til fra Statoils side. Fiskerinæringen er, og har lenge vært en av hovednæringene i Norge, og ettersom dette er en av de næringene som vurderes til å bli det vi skal skape oss på når det ikke lengre er profitabelt med petroleum gjør at de er klart innflytelsesrike ovenfor Statoil. Fiskerinæringen besitter også en legitim grunn til å kreve å bli hørt, ettersom det er beviselige ringvirkninger for fiskerinæringen når petroleumsindustrien gjør sitt i et område, hvor alt fra fangstrate til fangstområder blir påvirket. For å sikre et velfungerende samarbeid og en sameksistens videre mellom disse to, må det komme på plass en plan, eller i det minste et forum for diskusjon mellom aktørene, hvor begge blir hørt. De er begge viktige drivere for det økonomiske som foregår i Norge både nå og tidligere, og de har et felles ansvar om å sikre at dette fortsetter så smertefritt som mulig, noe som dokumentene jeg har tatt for meg viser

lite tegn til. Det er interessant at det legges såpass mye mer vekt og fokus på miljøet enn samspillet med andre aktører i området. Det er forståelig at miljøet i mange tilfeller har førsteprioritet hos mange, vi kommer ikke unna det faktum at jo mer vi ødelegger av planeten vår, jo vanskeligere vil det bli for oss i fremtiden. Samtidig synes jeg det burde være mer åpenhet og fokus på samhandling mellom det som faktisk er store aktører med interesser i hverandres aktivitet i et område som Lofoten og Vesterålen.

5.1.2 Strategi – Det store potensialet

I både Regjeringens Nordområdestrategi, Indeks Nordland og konsekvensutredningen for Aasta Hansteen, går de inn på den nord-norske leverandørindustrien og hvilke effekter man ser her. Det er helt klart at denne industrien vil være veldig utsatt for svingninger i oljeprisen, og at de har stått ovenfor en veldig vanskelig tid de siste årene. Da man opplevde at oljeprisen på kort tid sank fra nesten historisk topp til en nesten like historisk bunn på kun noen få måneder, så vi en effekt på hele verdikjeden. Det har vært en tydelig lavere aktivitet på norsk sokkel, både i form av leting og drift, og de forskjellige selskapene innenfor petroleum har blitt tvunget til å senke kostnadsnivået betraktelig. En situasjon som maner til ettertanke er det omdiskuterte kostnadsnivået for Statoils nye satsning ”Johan Castberg” i Barentshavet. Her ble prosjektet videreført med en utbyggingskostnad på nesten 100 milliarder kroner, en pris som gjorde at feltet ble karakterisert som marginalt selv med en oljepris på 100 dollar per fat (Melberg, 2016). Når priskrakket på olje kom like etter ble feltet naturlig nok særdeles mindre lukrativt, men Statoil svarte kjapt med å mer enn halvere den estimerte utbyggingskostnaden. Break-even prisen (prisnivået hvor oljeprisen og kostnadene ved utvinning av olje fra et felt er lik 0) gikk da fra å være over 80 dollar per fat til under 35 dollar per fat på kort tid (Strandli, 2017). Det er klart at det generelle kostnadsnivået i petroleumsbransjen har vært for høyt, men de har også bevist den siste tiden at de er villige og har kompetansen til å kutte disse betraktelig, slik at det vil kunne forbli lønnsomt å bedrive olje- og gassboring i Norge i fremtiden. Denne evnen til å omstille seg, og tilpasse seg det økonomiske miljøet rundt seg er en klar styrke for petroleumsnæringen, her representert ved Statoil. Samtidig er de siste års volatile markeder en stor trussel for næringen som helhet, både i Norge og ellers, og noe som burde tas hensyn til fremover. Til tross for at dokumentene ikke tok opp dette aspektet kan vi se ut fra Oljedirektoratets rapport fra 2010 at det er stor sjanse for betydelige mengder olje og gass i regionen. Rapportens beregninger tilsier at det kan befinne seg alt fra 76 millioner Sm³ oljeekvivalenter (95% sikkert) til mer enn 371 millioner Sm³ oljeekvivalenter (5% sikkert)

(Oljedirektoratet, 2010). Disse signifikante mengdene olje og gass, hvis reelle og utvinnbare, vil være en stor mulighet for verdiskaping for petroleumsnæringen. Samtidig presenterer dette estimatet seg som en potensiell trussel ettersom dette kun er et usikkert estimat, og det må gjøres flere undersøkelser før man med sikkerhet kan si noe om mengden ressurser i regionen.

Fiskerinæringen står sterkt i regionen, og deres stabile operasjoner samt forutsigbare ressursgrunnlag står klart frem som deres største styrke for fremtiden. De har i lang tid stått sterkt i markedet og produsert stort. Næringen vet hva de holder på med, og har mengder med erfaring som vil kunne brukes i fremtiden. Viljen og evnen til å innovere presenterer seg selv som både styrke og en åpning for nye muligheter i fremtiden. Økt effektivitet, lavere kostnadsnivå og potensielt økt fangstrate gjennom teknologiske nyvinninger vil være mulig for næringen i tiden fremover. Fiskerinæringen har derimot en stor trussel i den norske valutaen og dens svingninger. Som kjent fra empirien har den gode valutasituasjonen vært stor bidragsyter til at eksportverdiene har holdt et høyt nivå, selv med smått fallende trend på volumsiden. En endring i denne situasjonen vil være veldig utslagsgivende i næringens eksportverdi. Samtidig må den raske prisveksten tas hensyn til, ettersom det er mulig at denne etter hvert vil stagge etterspørselen. God håndtering av disse truslene vil være prekært for fiskerinæringen både på kort og lang sikt ettersom begge vil kunne ha drastiske konsekvenser for inntjeningen.

Reiselivsnæringen har lenge hatt en god forretningsmodell i regionen, og regionens rykte blant turistene blir stadig bedre. Det at reiselivsnæringen til nå har klart å håndtere den veksten de har opplevd er en god ting, og den erfaringen de har fått her står klart frem som en betydelig styrke for fremtiden. Den økte interessen blant internasjonale turister gir reiselivsnæringen gode muligheter til fortsatt vekst i næringen, men det må samtidig jobbes mot å møte denne veksten og ikke stole på at tidligere erfaringer er nok. Her må styrken av disse erfaringene brukes i samspill med den store omstillingsevnen de viser til.

Reiselivsnæringen kan for eksempel forsøke å spille videre på den internasjonale mediedekningen de har hatt de siste årene. Her er det gode muligheter til å nå ut til så mange potensielle turister som mulig, og dermed sikre videre vekst. En av de store truslene reiselivsnæringen vil kunne møte i fremtiden er en eventuell petroleumsutvikling i regionen. Den vil ikke nødvendigvis være direkte ødeleggende for næringen, men det må jobbes for å opprettholde Lofotens gode navn og rykte ovenfor turistene.

5.1.3 CSR – Bare klima og miljø?

I disse dager er det uten tvil viktig å tenke på miljøet, og hva vi som beboere av kloden gjør med hjemmet vårt, hvilket fotavtrykk vi legger igjen. Vi slipper ut stadig mer klimagasser, havnivåene øker og temperaturen stiger. Global oppvarming er et faktum, men det er kun for noen få år siden det hersket stor skepsis rundt konseptet, og mange flere enn i dag hadde ikke særlig stor tiltro til at situasjonen var så ille som de ble fortalt av forskere. Tyskland har sitt ”Energiewende” hvor de prøver å få til et kraftig grønt skifte, hvor de blant annet planlegger å fase ut bruken av atomkraft innen 2022 (World Nuclear Association, 2017). EU har sin 20-20-20 plan hvor målet er å redusere CO₂-utslippene med 20%, at 20% av konsumert energi skal komme fra fornybare kilder og energieffektiviteten skal øke med 20%, alt dette også innen år 2020 (European Environment Agency, 2016). Vi ser et massivt skifte mot en grønnere hverdag, og dette skiftet er noe også norsk industri prøver å være en del av. Flere av aktørene innenfor oppdrett har i den siste tiden opplevd en regelrett overbefolkning av oppdrettsanleggene, og større sykdomsutbrudd har ført til store problemer og verditap. Næringen mobiliserer derimot nå, og går inn med store summer for å investere i nyvinninger som vil være med på å avlaste både miljøet og fisken, og å forbedre forholdene betraktelig. En del av et firmas CSR består i det å drive rettferdig, lovlydig og i harmoni med omgivelsene, hvor det siste punktet blir stadig viktigere ettersom vi ser at verdens ressurser tar skade av vår livsstil. Gjennom disse investeringene vil vi forhåpentligvis se en minking i det miljømessige fotavtrykket til oppdrettsnæringen. Sykdomsutbruddene som næringen har opplevd har i kombinasjon med lakselusen vært til fare for andre, ville fiskeansamlinger ved for eksempel rømming. En økning i sikkerheten rundt oppdretts-mærene, enten i form av mindre sykdom og lus eller mindre sjanse for rømming burde være, og er, en høyt prioritert sak for oppdrettsnæringen for å sikre havmiljøet de opererer i.

På grunn av sin fremtredende rolle i utslipp og forurensing er også petroleumsnæringen vel vitende om at det må tiltak til for å være med inn i fremtiden. Det er som vist i det empiriske kapittelet en rekke former for utslipp som medfølger når det letes, produseres eller forbrennes petroleumsprodukter. Både under normale forhold og ved ulykker og utblåsninger er det en signifikant mengde forurensing å skulle ta vare på. Statoil har på sin side satt i gang mange tiltak for å prøve å minimere sin medvirkning til det totale globale utslippet både til vann og luft. Deres konsekvensutredning for Aasta Hansteen-feltet inneholder en tilsynelatende altomfattende liste over potensielle forurensningskilder som er enten en direkte del av bygging, drift og avslutting av feltet, eller ved for eksempel en utblåsning av en brønn.

Detaljerte beskrivelser av disse konsekvensene driften vil ha for lokalmiljøet ligger ved, og Statoil ser ut til å, på papiret i hvert fall, ta sin del av ansvaret for miljøet de har så stor innvirkning på. Rent driftsmessig vil det forekomme relevante mengder avfall og direkte utslipp i havmiljøet ute ved Aasta Hansteen. Boring av brønner vil frakte opp borekaks som er potensielt forurensende (ved bruk av den oljebaserte borevæsken), og vil forstyrre havbunnen for det som er av flora og fauna i umiddelbar nærhet. En direkte konsekvens av det å hente opp gass fra reservoarer, er produsert vann som inneholder olje. Det vil være forurensing til luft gjennom for eksempel bruk av diesel-forbrennende maskiner i produksjonen. Alt dette har Statoil forsøkt å kvantifisere i sin konsekvensutredning, og de har gjort analyser på om dette vil ha en innvirkning på miljøet både lokalt og ellers, og hvilke tiltak som eventuelt må settes i stand for å minimere denne. De bruker tid og ressurser på å rense det produserte vannet til nivåer som er godt under de myndighetspålagte nivåene, og de benytter seg primært av en vannbasert borevæske for å minimere miljøfarlig borekaks. Området den fiberoptiske kabelen skal legges i blir utredet for å finne den minst inntrengende stien for å ikke forstyrre miljøet på havbunnen mer enn nødvendig. Samtidig nedskrives bunntildekkingen ved boreaktivitet som lite utslagsgivende. Hvis det er som Statoil skriver, at det vil ha en liten og lokal effekt at bunnen dekkes til, og at bunndyrsamfunnet vil komme tilbake til samme nivå som før allerede etter noen få år er det forståelig at dette ikke legges nevneverdig vekt på. Samtidig er det en svart på hvitt uttalelse at feltutbygging og brønnboring vil ha en effekt på den lokale fauna.

5.2 Intervjuene

Som en del av oppgaven valgte jeg å intervju tre nøkkelpersoner innenfor hver sin næring; fiskeri, petroleum og turisme. Disse tre hadde alle masse å si om hvordan situasjonen er for deres næring generelt, og i Lofoten-regionen spesielt, men bildet de presenterte var vidt forskjellig. Jeg vil i dette underkapittelet ta for meg disse intervjuene, og analysere informantenes tanker og standpunkt opp mot det teoretiske grunnlaget jeg har satt. For anonymitetens og enkelthetens skyld vil informantene fra nå av bli referert til som F for fiskeri, T for turisme og P for petroleum.

I tabellen under har jeg tatt for meg de tre hovedpunktene fra referanserammen og oppsummert næringenes posisjon innenfor disse punktene.

Intervjuer	Fiskeri	Petroleum	Turisme
Stakeholder	Høy legitimitet og makt, lav grad av umiddelbarhet	Lav legitimitet og makt, høy grad av umiddelbarhet	Middels legitimitet og makt, lav grad av umiddelbarhet
Strategi	Lukkethet og lite tiltro	Åpenhet og stor velvilje	Åpenhet og forsiktig velvilje
CSR	Fokus på mennesker og de lokales levebrød	Særs fokus på miljø, klima og samfunnsansvar	Fokus på miljø og samfunnsansvar

Tabell 3: ”Oppsett av de forskjellige hovedpunktene for analysen”

5.2.1 Stakeholder Theory – Ulike interesser, lite dialog

Stakeholder-perspektivet i denne saken har blitt mer og mer interessant etter hvert som jeg pratet med mine informanter, og deres rolle i regionen har blitt klarere. De tre næringene jeg har tatt utgangspunkt i har alle tre forskjellige grader av makt, legitimitet og umiddelbarhet basert på deres posisjon i regionen. Fiskerinæringen er en særs mektig stakeholder i Lofoten, et område de har drevet næring i over en lang tidsperiode, de har sin tradisjon i faget som de har utøvd i en årrekke. De vet hva de går til, og har hatt en stabilitet og tilnærmet egenrådighet i regionen i mange år. Samtidig har fiskerinæringen en sterkt forankret legitimitet i spørsmålet om petroleumsutvikling er svaret for fremtidens Lofoten og om petroleumsnæringen har rett til å være i området. Petroleumsnæringen derimot, har særs lite makt i området. De har lenge vært en aktør på norsk sokkel, og Norge er kjent i verden som oljenasjon på grunn av næringens aktiviteter de siste tiårene. I Lofoten derimot har det til nå vært lite aktivitet, annet enn noen få, små leverandør-kontrakter, og noen vil kanskje si at de har meldt seg på festen litt for sent. Fiskerinæringen har slått rot i området, og har både lokal og nasjonal befolkning godt i ryggen. På grunn av denne maktbalansen og dens klare tyngde mot fiskerinæringen, er petroleumsnæringen helt klart avhengig av å legitimere seg som stakeholder, og de har ikke mye tid på seg til å klare dette. I dagens verden er petroleumsressurser, slik som alle andre ikke-fornybare ressurser, tidsavhengige. Det som er profitabelt i dag er kanskje ikke like profitabelt i morgen, kanskje til og med ikke i det hele tatt. Hvis Norge som nasjon skal klare å realisere den gevinsten og profitten som ligger begravd i Lofoten, så må området utredes og bygges ut relativt fort. Tiden er ikke på petroleumsnæringens side, selv om dagens utsikter viser at det selv de neste 50 årene vil være

aktivitet innenfor den globale petroleumsnæringen. Fiskerinæringen som en dominant stakeholder i regionen vil naturlig nok ikke være like åpen for dialog som petroleumsnæringen er i kraft av sin rolle som ny aktør. Petroleumsnæringen vet at hvis den skal klare å bryte inn i regionen så må det føres åpne og fruktbare diskusjoner med de som allerede er der, og som allerede gjør det bra. Det er klart at det for fiskeriene vil være vanskelig å skulle være like villige til satsning når en slik petroleumssatsing som tilsynelatende vil være kun negativ for deres del. Fiskerinæringens aktivitet vil være mindre forutsigbar, og gamle rutiner vil bli forstyrret, med påfallende utfall som tapt inntekt og verdiskapning. En utvikling av Lofoten for petroleumsnæringen vil bety økt antall fat med olje og gass, og dermed økt fortjeneste, men det er, på overflaten i det minste, vanskeligere å se hva fiskerinæringen skal tjene på en slik situasjon. Et inntog av materiell, installasjoner og mannskap fra petroleumsindustrien vil på mange måter kun være en last for fiskerinæringen som helhet. På dette punktet både kan og vil fiskerinæringen bruke sin makt og legitimitet for å få det de vil fra petroleumsnæringen. Derfor vil jeg si det er naturlig at fiskerinæringen vil ha en innebygd motstand mot å slippe petroleumsnæringen inn i sitt område, hvor de har hatt stabile og gode inntekter over såpass lang tid.

Hver enkelt av informantene var veldig klare i sin sak, og gjorde uttrykk for sine standpunkt ved flere anledninger. Informanten fra fiskerinæringen var konsekvent på at det ville ikke være gjennomførbart med utvikling av olje- og gassfelt i Lofoten, og at dette ville være på bekostning av deres næringsaktivitet og miljøet rundt installasjonene. Støy ved seismiske undersøkelser og arealbeslag, både over lengre og kortere perioder, ble trukket frem som store ankepunkt for en mulig sameksistens mellom disse to næringene. Slike seismiske undersøkelser forstyrrer fisken og gjør at den skyr disse områdene, og fiskebåtene må finne alternative plasser å fiske for å ikke måtte gå med tomme garn. Fangstraten generelt ville midlertidig gå ned ettersom fisken er skremt bort, og noe av den lokalt økende fangstraten kan forklares ved at fisken i flukten da går i garn de ellers ikke ville gått i. Synspunktet fra informant P derimot var på den motsatt, hvor det ble uttrykt at det ikke var noen utsikter for at en sameksistens ikke vil være mulig. Der det tidligere har vært aktivitet fra begge næringene innenfor et område har det fungert bra, og det har blitt forhandlet frem løsninger som har vært til det beste for begge parter. Næringens utslippsstatistikk for eksempel, tilsier ikke noen nevneverdig sjanse for uforutsette utblåsninger og utslipp. Økt aktivitet i området vil være fordelaktig for tredjeparter som reiselivsnæringen, og både befolkningstall, investeringsnivå og infrastrukturen vil se forbedringer. I tillegg er det en ganske betydelig beregnet mengde

ressurser i Lofoten og Vesterålen, en mengde som vil kunne bety betydelige inntekter for det norske samfunn hvis disse realiseres. Reiselivsnæringen på sin side blir stående som en lillebror i kampen mellom sine eldre søsken, og vil gjøre sitt beste for å få til løsninger uansett hvilket utfall man står ovenfor. Det regjerer en skepsis til hva en eventuell petroleumsaktivitet vil ha for ryktet og imaget til regionen blant turistene, og at selv om man ikke vil kunne se noen fysiske installasjoner fra land så vil viten om at det bores kunne virke negativt på turistenes syn på regionen. Likevel er hovedtanken at måten reiselivsnæringen kan klare å overleve på, er å være konstant tilpasningsdyktige og hele tiden være med på det som skjer rundt dem, for så å tilpasse seg dette. Deres syn på situasjonen er ikke like positivt som petroleumsnæringens, det forventes for eksempel ikke at det vil bli noen nevneverdig økning i innbyggere, men heller at hotellnæringen vil få et løft i form av flere arbeidere på installasjonene med midlertidige bopel-behov. Likevel er de på langt nær like negative som fiskerinæringen. Det jobbes mer mot å være tilpasningsdyktige, selv om at dette kanskje delvis er siden næringen ikke vil bli like fysisk og direkte negativt påvirket av petroleumsaktivitet slik som fiskerinæringen potensielt kan bli.

5.2.2 Strategi – Ulik grad av åpenhet ovenfor de andre aktørene

For å sikre fremtiden i Lofoten er det viktig å ha satt seg en strategi, noe man kan gjøre gjennom å utføre en SWOT-analyse (Strengths, Weaknesses, Opportunities og Threats). I løpet av intervjuene jeg gjorde klarte jeg å identifisere flere faktorer som vil inngå i en slik analyse, selv om noen av faktorene varierte for den enkelte næring. Først og fremst er det flere veldig klare styrker ved videre drift for fiskeriene i området. Ressursene er tilstede, rutinene er på plass og utsiktene for å kunne drive videre med samme eller bedre lønnsomhet i lang tid er gode. Dette er også noe P dro frem under vår samtale, at fiskerinæringen har en god avkastning for samfunnet, som mange har glede av, og med en betraktelig lengre horisont enn det petroleumsnæringen kan vise til. På samme måte står petroleumsressursene i området som en viktig styrke og mulighet for petroleumsnæringen, selv om P ikke ville gi noen konkrete tall på dette ettersom de ikke hadde gjort noen beregninger selv. Til tross for dette ble det poengtert at det under 2 grader-scenariot under Paris-avtalen vil være etterspørsel etter en betraktelig mengde olje og gass selv i 2050. Den absolutt klareste svakheten for alle tre næringene er opplevelsen av manglende konstruktiv dialog, hvor fiskerinæringen føler de ikke blir hørt. Dokumentene tok opp problemstillingen om arealbeslag, men først gjennom intervjuene ble det klart hvor betent dette temaet er for fiskerinæringen spesielt. Informant F

ga utrykk for dette gjennom tidligere erfaringer på dette området, og la vekt på at petroleumsaktivitet i form av seismiske undersøkelser og leteboringer ville være potensielt katastrofalt for næringen. Fisk som rømmer områder eller slutter å spise, og fiskebåter som ikke lengre kan gå til de samme områdene som før, vil kunne ramme inntjeningen. En slik arealkonflikt vil klart kunne være ødeleggende for forholdet mellom disse to næringene. Samtidig er ikke usannsynlig å tro at det vil være en stor andel av den norske befolkningen som da vil ta til orde i fiskerienes favør, med de hinder dette vil medføre for petroleumsnæringen i området. På grunn av dette vil det være imperativt for begge næringene å forhandle frem en avtale på hvilke områder de skal operere i, og i det lengste forsøke å dele havområdene broderlig mellom seg. Informant P gjorde også et poeng ut av dette, dog noe mer i retning av at de også ville ha tilgang til havområdene fiskerierne opererer i den dag i dag, og at de vil være villige til å gjøre innhogget på arealene minimale med tanke på hindring av fiskerierne. Mulighetene i regionen vil være substansielle for alle tre næringene, både for seg selv og for de andre, selv om smitteeffektene vil være for små å regne sammenlignet med næringenes egne muligheter. Reiselivsnæringen har bevist at de kan håndtere økninger i antall turister, og det vil være en stor mulighet for dem i fremtiden å fremme denne veksten. Videre godt arbeid med innovasjon vil kunne fremme effektiviteten hos fiskerinæringen, og det vil være gode muligheter for økt inntjening som følge av dette. Petroleumsnæringen får også muligheten til å gjøre seg selv enda sterkere i det globale petroleumsmarkedet hvis det er så mye petroleum som det estimeres i området, og at de får slippe til.

Et interessant paradoks som fremkom av intervjuet med F var synet på den teknologiske fremgangen vi ser i dag. Fiskerinæringen har selv opplevd store teknologiske fremskritt som har resultert i en veldig annerledes arbeidshverdag. Det har vært store effektiviseringer innad i næringen, mye takket være ny teknologi. Likevel var F flere ganger klar på at *dagens* leteteknologi hos petroleumsnæringen ikke var forenelig med fiskerinæringens operasjoner. Også da F ble bedt om å se for seg at det kom et større teknologisk gjennombrudd innenfor leteteknologien slik at støyproblematikken ikke lengre er relevant, var skepsisen tilstede. Da ble det dratt frem en diskusjon rundt det å "tøye strikken" når man føler man er sikker, og at uansett hvor langt man kommer teknologisk vil man fortsette å presse grensene. Det er litt forunderlig at en person som har vært så lenge i en næring, og sett de fremskrittene som har vært, er så skeptisk til teknologisk fremgang i en annen næring. Som informant P trakk frem er petroleumsnæringen flinkere i dag enn de var i går, og flinkere i går enn de var for ti år siden. Hvorfor er det da slik at F ikke har større tiltro til at petroleumsnæringen også kan

forbedre seg og satse på sikring av miljø og klima? Dette tror jeg er en av de største svakhetene og truslene for begge næringene. For petroleumsnæringen er mangelen på tiltro fra den største aktøren i regionen (og deler av samfunnet ellers) når det kommer til sikkerhet, være en av deres største svakheter og trusler.

Ut fra denne diskusjonen kan vi se to klare tematikker i de forskjellige næringenes strategier for fremtiden: åpenhet og velvilje i varierende grad, samt lukkethet og lite tiltro.

Petroleumsnæringen er veldig åpen for samhandling i fremtiden, og er på utkikk etter diskusjon og enighet med de to andre aktørene. P trekker flere gang frem ønsket om å møte både fiskeri- og reiselivsnæringen og i en diskusjon komme frem til løsninger som vil fungere godt for alle tre. Denne åpenheten og velviljen fremkommer også av intervjuet med T, dog noe mer forsiktig. T sier ikke noe konkret om deres strategi hvis petroleumsnæringen skulle få innpass i regionen, men er samtidig veldig klar på at de vil være villige til å jobbe med petroleumsnæringen for å gjøre det beste ut av situasjonen. De er åpne for at det vil kunne komme til å bli utvikling av felt i regionen, og T påpeker at de da vil være klare til å tilpasse seg. Fiskerinæringen og F kom som kjent med et helt annerledes syn på dette. Næringen er veldig lukket i sin tankegang om fremtiden, og det vil etter deres mening ikke være mulig for petroleumsnæringen å etablere seg i regionen. F påpeker at de har i lang tid hatt stabile forhold og en god ressursbase å hente av, to punkter hvor de mener petroleumsnæringen vil svekke ved å entre regionen. De har lite tiltro til at petroleumsnæringen vil kunne ivareta deres interesser i regionen, og ut fra de rapportene som allerede foreligger vil det ikke være noe vits i å utforske mulighetene noe mer. Her er det en allerede etablert mening om at en petroleumsutvikling ikke vil være mulig, og at det kun vil ødelegge for de som allerede driver i regionen.

5.2.3 CSR – klima i fokus

Som tre store aktører i regionen CSR-perspektivet viktig å ta hensyn til, spesielt ettersom det er snakk om å drive i et såpass utsatt område som Lofoten er. Alle de tre informantene jeg intervjuet ga i større og mindre grad uttrykk for forskjellige fokusområder innenfor CSR, både direkte og indirekte. Hovedpunktene man kan se ut fra intervjuene derimot er ønsket om å ta vare på det sarte klimaet i regionen, og å ivareta interessene til hverandre og deres arbeidere.

Petroleumsnæringens utvilsomt største samfunnsansvar er nettopp klimaforurensing. P hadde,

naturlig nok, størst fokus på klimaspørsmålet ved utbygging av olje- og gassfelt i Lofoten, og la flere ganger vekt på at det jobbes mot stadig bedre sikring mot utblåsninger og reduksjon av utslipp generelt. Den norske petroleumsnæringen er blant de beste i verden når det kommer til sikring av miljøet, mye på grunn av at dette har vært et fokusområde for næringen over lang tid. Dette fokuset vil næringen også ha i fremtiden, og det jobbes hele tiden opp mot et scenario der klima og miljø ikke tar unødvendig skade av deres aktiviteter.

Et stadig voksende antall turister i området bringer også med seg et voksende bruk av områdene. Flere turister velger å tilbringe lengre tid i regionen, og pakker med seg klær for alt slags vær og turtyper. Det vil være særlig viktig for reiselivsnæringen å passe på at turistenes aktivitet ikke påvirker naturen negativt i unødvendig grad. Denne problemstillingen ble også trukket frem av T, og at det jobbes aktivt med å håndtere dette problemet. Mye av arbeidet i dag består av å styre turistene på en annen måte enn før, slik at de unngår store ansamlinger av biler og folk på ett sted. Lofoten har store arealer å boltre seg på, og å utnytte større deler av disse effektivt fremover vil være til stor hjelp når det kommer til bevaring av naturen. Det ligger også et element av rettleiding i dette arbeidet, i form av retningslinjer og regler for lofotturisten. Det har tidligere vært problematisk med forsøpling, hvor turistene setter igjen søppel og annet avfall ute i naturen; noe som må håndteres bedre. Blant annet nevnes det gjenlegging av kroppslig avfall på mindre hensynsfulle plasser, faktisk også helt inntil fjellene hvor det henger fisk til tørking. Næringen ser på løsninger for dette, og det jobbes hele tiden med å minimere denne problematikken. Bevaring av naturen er samtidig en del av næringens egeninteresser i området, det vil være vanskelig å selge den vakre naturen og de vakre opplevelsene etter disse har blitt ødelagte.

Informant F la lite vekt på egen nærings CSR-perspektiv når det kommer til klima og miljø, og valgte heller å fokusere på fiskerienes ansvar som stabil og langsiktig bidragsyter til den norske økonomien. Det ble lagt vekt på at man må være forsiktig med å utelukkende fokusere på penger og inntjening i et kortsiktig perspektiv. Fiskerinæringen har i lang tid bidratt godt til den norske økonomien, og det vises til at det har blitt landet fisk for 2 milliarder kroner i løpet av de første fem månedene av 2017. Dette tallet viser heller ikke helhetlig hvilken verdi fiskerinæringen bidrar med, da verken andrehåndsvirkninger eller eksportverdi er tatt med her. Likevel trekker F inn at en av nøkkelproblemstillingene for fremtiden vil være det å høste av de naturressursene man har på en fornuftig måte.

5.3 Likheter og forskjeller mellom dokumentene og intervjuene - det store bildet

Som en del av forskningsprosessen så jeg som kjent på både relevante dokumenter og intervjuer med nøkkelpersoner innenfor næringene. Det som slo meg i løpet av denne prosessen var det store spriket i hvor fokuset lå, og de vidt forskjellige inntrykk man satt igjen med etter å ha sett på de forskjellige grupperingene av data. I dette delkapittelet vil jeg prøve å kaste lys på disse forskjellene.

Det interessante man gjerne ser når man setter dokumenter opp mot intervjuer, er at måten informasjonen blir fremstilt på varierer veldig. De dokumentene jeg tok for meg i denne masteroppgaven var alle veldig sterile og fokuserte på å presentere tall og meninger på en objektiv måte, uten å trekke inn de mer personlige og følelsesmessige perspektivene. Disse kom derimot langt mer til syne i løpet av intervjuprosessen, hvor informantene tilføyde langt mer underliggende tanker og synspunkter. Når man leser dokumenter som de i denne oppgaven får man gjerne en følelse av at alle hensyn er tatt, og at utsiktene for fremtiden i alle næringer i nord er både lys og vil være det i lang tid. Det overordnede inntrykket jeg fikk av intervjuet med F var at næringen føler de ikke blir hørt i denne saken. De sitter med mange års erfaring, både fra sin egen næring og i samhandling med resten av samfunnet. Dermed sitter de også med store mengder kunnskap, men likevel virker det som om de ikke blir tatt hensyn til slik de selv mener de burde. Selv om meningene er vidt forskjellige hos F og P, hvor F mener at en utbygging vil være særs negativt for området og sin næring, og P viser til tidligere samarbeid som har fungert bra, så er det betenkelig at de ikke er enige om graden av effektiv kommunikasjon. Er det slik at de på hver sin kant lukker ørene for motpartens argumenter og tanker hvis disse ikke umiddelbart passer inn i sine egne? At fiskerinæringen sitter med bred kunnskap og erfaring er det ingen tvil om, og det samme gjør petroleumsnæringen, men siden deres erfaringer fra tidligere samarbeid spriker slik som de gjør, er det særs viktig at begge får lov til å tale sin sak og ikke minst bli hørt av motparten. Det er ikke nok at begge parter kalkulerer og beregninger kommer frem i hver sine rapporter, hvor begge viser til gode tall, når den faktiske oppfatningen er at kommunikasjonsnivået ikke er bra nok.

Det er på samme tid betenkelig at de offisielt utgitte dokumentene er tilsynelatende glansbilder av situasjonen. Som jeg sa innledningsvis i delkapittelet om dokumentundersøkelsen var det klare temaet i alle dokumentene at det går bra i nord. Dette ble illustrert gjennom stadige beskrivelser av vekst, stabilitet og gode prestasjoner. Hvis man

tar utgangspunkt i disse tallene og prognosene vil man lett kunne konkludere med at det vil gå godt også i fremtiden hvis situasjonen ikke endrer seg drastisk. I løpet av intervjuene derimot fikk jeg en ganske annen følelse av hvilke tilstander vi har. Alle informantene var veldig usikre på fremtiden for sine næringer i forhold til om det blir utviklet olje og gass i Lofoten eller ikke. Spesielt fra T og F ble det stilt flere spørsmål om hvordan de ville bli påvirket av et eventuelt felt, og hvordan de skal takle en slik situasjon. F var som nevnt veldig klar på at det ville være særs negativt for deres næring om petroleumsnæringen fikk tilgang, og at deres levebrød vil bli truet. T mente en slik utvikling vil tvinge frem en omstrukturering av deres næring enten i større eller mindre grad. Klart, disse to delene av studien er ikke direkte sammenlignbare siden man snakker om kliniske tall satt opp mot det menneskelige aspektet. Alle dokumentene og informantene så store verdier i regionen, og muligheter til å realisere disse for seg selv. Dokumentene var derimot veldig fokuserte på fakta og tall, og tok i særlig liten grad opp problemstillingene rundt samhandling. Den samlede dokumentundersøkelsen jeg har gjort her viser at det er et større verdipotensiale totalt sett i Lofoten enn det vi har i dag, hvis vi isolerer driften til hver næring og så plusser dem sammen. Ingen av dokumentene tok for seg hvordan vi eventuelt skal gå frem for å prøve å realisere noe av denne økte verdien, på bekostning av andre aktører eller ikke. Her var informantene mye mer opptatte det følelsesmessige i situasjonen, og selv om deres monetære verdier ble trukket frem var diskusjonen sentrert rundt hvordan de så på å utvikle olje- og gassfelt i Lofoten og hvordan dette ville påvirke dem.

En påfallende forskjell mellom dokumentundersøkelsen og intervjuene var hvor lite av reiselivsnæringens perspektiver som kom frem av dokumentene. I de dokumentene jeg tok for meg var reiselivsnæringen lite representert, og det som ble skrevet om de var gjerne kortere oppsummeringer av de historiske tallene og enkle prognoser for fremtidige tall. De større strategiske perspektivene og tankene rundt næringens rolle innenfor CSR kom først frem i mitt intervju med T. Fokuset her lå ikke på tall og beregninger, men tanker og meninger om fremtiden ved en eventuell utbygging. Dette reflekteres også i dette analysekapittelet, hvor de større analysene av reiselivsnæringens strategi, SWOT og CSR-rolle ut fra dokumentene er fraværende. Det var rett og slett ikke grunnlag nok i dokumentene til å gjøre noen fullendt analyse. Uten å ha snakket med T ville det vært veldig vanskelig å kunne trukket noen konklusjoner for reiselivsnæringen.

Gjennom dokumentundersøkelsen og samtalene jeg hadde med mine informanter, klarte jeg

også å identifisere flere aspekter som vil kunne være med i en PESTEL-analyse for næringene. Jeg har valgt å legge inne denne PESTEL-analysen inn under dette kapittelet for å kunne gi et så helhetlig perspektiv på rammeverket for de tre forskjellige næringene. Dette i motsetning til SWOT-analysene som er delt opp mellom informanter og dokumenter, da denne inneholdt klart forskjellige fokuspunkter som jeg ville belyse. For petroleumsnæringen er det politiske aspektet særlig viktig, ettersom det er politikerne som bestemmer for eksempel hvilke områder som åpnes for konsekvensutredning og aktivitet. Den sittende regjering har åpnet nye områder for utvikling, til tross for stor debatt rundt temaet. I den 23.

Konsesjonsrunden ble det åpnet tre nye blokker i Barents, og i deres høringsforslag til runde 24 foreslås det åpning av ytterligere 93 blokker (Olje og energidepartementet, 2017) (Olje og energidepartementet, 2016). Det er derimot mye lavere oljepris i dag enn det vi hadde for noen år siden, og det blir stadig vanskeligere å fremstille lønnsomme petroleumsprodukter. Dette og en svakere norsk krone har den siste tiden tvunget petroleumsnæringen til å tenke nytt. I det sosiale aspektet ser vi blant annet et skifte i kulturen blant folket, hvor miljøbevegelsen står stadig sterkere i sin kamp mot økt petroleumsaktivitet og det globale grønne skiftet presser frem endrede tankeganger. Disse to punktene kan også knyttes opp mot det politiske aspektet. Fremdrift i elbil-teknologi og –rammeverk har endret folkets tanker om privat forbruk av petroleum, nå som man har et fungerende alternativ til bil som går på fossilt drivstoff. Elbil-punktet kan trekkes inn som en svakhet for petroleumsnæringen i teknologi-aspektet, og den største svakheten vil være manglende adekvat teknologi innenfor seismikk sett fra fiskerinæringens side. Denne teknologiske svakheten ble trukket frem av informant F som et av hovedpunktene til at et samspill mellom petroleumsnæringen og fiskerinæringen i Lofoten ikke vil være mulig. Men petroleumsnæringen har også flere styrker å spille på. Som informant P nevnte er det teknologisk fremgang innenfor næringen, og de jobber stadig for å innovere og å bli bedre. Samtidig har videre foredling av teknologien hos bensin- og dieselmotorer gjort at det fortsatt vil være mulig å bruke disse i en periode fremover. Det miljømessige aspektet innenfor PESTEL er uten tvil det viktigste for petroleumsnæringen. Det vil i fremtiden være prekært for næringen å møte de stadig strengere klimakravene vi ser, og som en stor bidragsyter til utslipp både på land, til havs og i lufta vil de bli nøye fulgt med på. Videre arbeid med minimering av slike utslipp, som informant P påpeker at er et fokusområde for de, må til for å kunne fortsette driften i fremtiden. Det juridiske rammeverket petroleumsnæringen må jobbe innenfor kan kobles opp mot både det politiske, sosiale og miljømessige aspektet. Petroleumsaktivitet utenfor de godkjente blokkene er ikke mulig, lover som grunnlovens § 114 blir testet av miljøbevegelsen og globale klimaavtaler som Paris-

avtalen setter styringen for videre aktivitet.

For fiskerinæringen er det litt vanskeligere å identifisere veldig klare faktorer innenfor PESTEL med det empirigrunnlaget jeg har i denne oppgaven. Likevel kom det frem flere interessante punkter fra dataene. Politisk regulering er ikke noe jeg har fått frem i empirien, men som informant F påpekte ble det av klima- og miljødepartementet bestilt og utformet en rapport om seismiske undersøkelser. Denne rapporten viste klar effekt av seismikk på fiskeriene, samtidig som det at rapporten ble bestilt viser at politikerne forsøker å kartlegge og ta stilling til forskjellige aspekter som kan påvirke fiskerinæringen. Fiskerinæringens økonomiske forhold står det derimot bra til med i dag, hvor økende effektivitet og god fiskepris har bidratt til gode inntekter for fiskeriene de siste årene. Rent sosialt later det til å være lite endringer å ta hensyn til, med et stabilt nivå av både landet fisk og eksport. Teknologi har derimot hatt stor innvirkning på fiskerinæringen, og det vil være viktig for næringen at de også i fremtiden holder tritt. Antallet registrerte båter, aktive timer tråling og antall ansatte har gått ned som følge av dette, men for trålerne er mengden landet fisk uendret, og fangst per fisker har gått opp. Videre innovasjon innenfor oppdrettsindustrien vil også være essensielt for å hankses med for eksempel lakselus. Av de miljømessige aspektene fiskerinæringen må ha hensyn til vil problematikken rundt lakselus være særs viktig, samt å være varsom rundt kjemikaliebruk når denne lusen skal bekjempes. Det juridiske rammeverket fiskerinæringen jobber under kom ikke frem under datainnsamlingen, men det kan dras generelle slutninger fra det teoretiske rammeverket om kontinuerlig arbeid med HMS ettersom fiskeryrket er fysisk krevende.

Reiselivsnæringen og politikerne har ut fra det empiriske grunnlaget i denne oppgaven lite med hverandre å gjøre direkte, men det er flere indirekte faktorer som må tas hensyn til. Politikernes villighet til å åpne nye felt i området vil være utslagsgivende for reiselivsnæringens fokus i fremtiden. Som informant T nevnte er reiselivsnæringen ute etter å ha et fungerende samarbeid uansett hva som skjer, og dermed vil også de måtte ta hensyn til det politiske miljøet rundt de andre næringene i området. Av økonomiske faktorer ser man at reiselivsnæringen blir påvirket på samme vis som de to andre av de makroøkonomiske forholdene i verden. Blant annet den svake norske kronen har vært med på å øke antallet turister fra inn- og utland i regionen. Utenlandsferien har blitt dyrere for nordmenn i det siste, og flere velger derfor å feriere innenlands, mens utenlandske turister har opplevd sterkere kjøpekraft i Norge, og legger dermed ferien hit. De sosiale faktorene innenfor

reiselivsnæringen i dag vil jeg si er sentrert rundt varemerket Lofoten og dets popularitet blant folket. Informant T la også vekt på dette, og ga uttrykk for at å bevare varemerket Lofoten var essensielt for deres fremtid som næring i regionen. På samme vis som i det politiske aspektet kom det ikke frem teknologiske faktorer som lå direkte innenfor reiselivsnæringens drift. Likevel snakket informant T om mulighetene for en større flyplass med større kapasitet som vil kunne hjelpe til med transportetappen for en turist. Det ble også trukket frem at andre teknologiske fremskritt, som de nye gassfergene i regionen, har blitt tilrettelagt Lofoten i flere ledd slik at større deler av aktiviteten kan skje lokalt. Reiselivsnæringen i Lofoten vil også bli påvirket av miljøet lokalt, og må passe på å dra sin del av lasset fremover. Økt turisme vil føre til økte utslipp i form av flere flyavganger, flere biler i området og i verste fall forbruk av naturen. Informant T var i løpet av samtalen vår innom flere aspekter ved dette, hvor blant annet bevaring av naturen og styring av turistene var hovedpunktene som ble tatt opp. Å legge opp til bærekraftig utnyttelse av naturen gjennom fordeling av turistmassene over landområdene, og rettlede turistenes oppførsel var to av punktene T nevnte de jobbet med i dag. På samme vis som med fiskerinæringen kom ikke det juridiske aspektet frem under datainnsamlingen.

5.4 Forslag til videre forskning

Etter nå å ha jobbet meg gjennom dette forskningsprosjektet ser jeg flere forslag til videre forskning innenfor temaet, forskning som vil kunne hjelpe utvikle en enda større og bedre forståelse for temaet. Nå som den overordnede forståelsen er på plass, ville det vært særs interessant å jobbe videre som observant hos de aktuelle næringene. Da særlig de fremtidige samtale og diskusjonen som forhåpentligvis vil komme mellom disse aktørene, både som deltagende observant og ikke. Disse diskusjonene og kommunikasjonen generelt vil være et av de kritiske områdene for næringene hvis det skal være håp om fruktbar sameksistens i fremtiden, og å gå dypere inn i dette ville gitt enda større forståelse for hvordan en slik sameksistens kan se ut. Både den interne prosessen hos de forskjellige næringene og de fora de møtes i, vil være interessante å forske videre på. På samme tid vil en slik deltagende observasjon i fremtiden være med på å skape mer kunnskap om verdiskapingspotensialet i regionen, spesielt etter at flere og mer omfattende rapporter som for eksempel en konsekvensutredning er på plass.

En annen type forskning jeg ser for meg at kan bygge på denne oppgaven, er en mer

komparativ studie av utviklingen av Lofoten, Vesterålen og Senja som petroleumsområde, med utviklingen av andre områder av lignende karakter og sensitivitet. Hvordan har næringene jobbet med dette i for eksempel Barentsregionen, og hva skiller dette arbeidet fra Lofotregionen? All petroleumsaktivitet har en grad av spenning knyttet til seg, og flere aspekter ved slik drift har potensiale for å tvinge ut andre aktører i områdene de kommer inn i; hvordan har dette blitt tatt hensyn til tidligere? En dypere studie av akkurat denne problemstillingen vil kunne hjelpe alle næringene, og petroleumsnæringen spesielt, se mulighetene og problemene klarere, og igjen være med på å gjøre arbeidet med dette enklere.

Til sist anser jeg en videre studie med scenariobygging for Lofoten, Vesterålen og Senja som interessant, hvor jeg vil legge vekt på tre spennende scenarioer som kan utvikles.

Videreføring av dagens eksklusjon av petroleumsnæringen i Lofoten, utvikling av petroleumsfelt i regionen med positivt fortegn etter forventningene til petroleumsnæringen i denne oppgaven, og til sist utvikling av petroleumsfelt i regionen med negativt fortegn etter utsiktene til fiskerinæringen i denne oppgaven. Et fjerde scenario som er mer nøkternt i sin utmåling av både positive og negative konsekvenser vil også være veldig interessant, og det er dette scenarioet jeg etter utformingen av denne oppgaven ser for meg at er mest realistisk. Hvilke verdier klarer vi å hente ut av regionen i hvert av scenarioene, og hvilke konsekvenser vil de forskjellige scenarioene ha for de berørte næringene.

6.0 Konklusjoner

Ut fra analysen jeg nå har gjennomført basert på dokumentundersøkelsen og de intervjuene jeg gjennomførte vil det nå være mulig å trekke noen konklusjoner om verdipotensialet og motsetningsforholdene vi ser i Lofoten-regionen.

Når det kommer til verdipotensialet i regionen i fremtiden er det klart at det er store verdier å hente for alle tre næringene. Fiskerinæringen kan vise til stabile historiske tall, og man ser en økning i verdiene de lander. Det faktum at de allerede tidlig i Mai hadde landet fisk for 2 milliarder kroner i førstehåndsverdi er et bevis på at det absolutt er verdier å hente for næringen. På samme vis opplever reiselivsnæringen sterk vekst hvor det kommer flere turister til regionen, og disse bruker mer tid i Lofoten enn før. Næringen har muligheter til å ekspandere, og de viser evne til å håndtere økt trykk. En krone- og øreverdi på denne turismen er vanskelig å sette, men økningen næringen generelt opplever viser klart at det er et økende verdipotensiale i fremtiden. Petroleumsnæringen derimot kan ikke vise til like konkrete verdier i regionen slik situasjonen er i dag. Det har blitt gjennomført innledende undersøkelser hvor det ble estimert store mengder ressurser, men disse estimatene er langt fra sikre før det gjennomføres en fullstendig konsekvensutredning. Næringen møter stor motstand fra flere hold, og en eventuell verdi i form av utvunnet petroleum vil ligge mange år frem i tid. Petroleumsmarkedet har i tillegg vist sin volatilitet de siste årene, og selv om det er vanskelig å fastsette en kroneverdi på ressursene i Lofoten kan det tenkes at denne ikke vil være like stor i fremtiden. Verden skifter bort fra bruk av fossilt brensel, og morgendagens marked er vanskelig å spå. De største problemene for petroleumsnæringen later til å være lav tiltro til deres evne til å minimere klimaeffekter ved en utbygging av Lofoten, samt at det er vanskelig å få til konstruktiv dialog med de andre aktørene. For å kunne likvidere de verdiene som eventuelt ligger i Lofoten må det kommes til en enighet fort. Ellers risikerer man at netto nåverdi for Lofoten går i minus, uansett hva verdien av ressursene er i dag.

Det lokale klimaet og miljøet i Lofoten-regionen står også sentralt i denne debatten, og det er også her vi ser en av de største motsetningsforholdene mellom de tre næringene.

Klimadebatten pågår over store deler av verden, og som vi har sett i analysekapittelet settes det store mål for fremtiden når det kommer til bevaring av kloden og minimering av menneskehetens fotavtrykk. Petroleumsnæringen viser klart og tydelig i konsekvensutredningen for Aasta Hansteen at det jobbes iherdig med både kartlegging og behandling av petroleumsaktivitetens klimautslipp. Det legges stor vekt på å både kvantifisere

og forklare de forskjellige utslippene som er en naturlig konsekvens av utvinning av olje og gass. Samtidig forklares det hvordan disse utslippene vil bli tatt hånd om, og hvilke tiltak som blir satt i gang for å minimere de negative virkningene av disse. Håndtering og minimering av disse utslippene ble også uttrykt av min informant fra petroleumsnæringen som vektlagt innad i næringen. Her ble det sagt at petroleumsnæringen aldri ville gått i gang med et prosjekt hvis det var tro for katastrofale konsekvenser, og at de jobber iherdig med å forbedre seg.

Reiselivsnæringen fokuserer også sterkt på det lokale klima og miljø, men fra en annen vinkling. Turistenes inntog til Lofoten vil kunne ende med et overforbruk av området og at man dermed skader det lokale miljøet. Man kan dermed konkludere at det hos begge disse næringene er klima og miljø som står i fokus, men også for fiskerinæringen er dette viktig. Fiskerinæringen velger derimot å ikke kommunisere sin egen innvirkning på klimaet, men legger heller vekt på petroleumsnæringen og deres klimaeffekt. Verken gjennom dokumentene eller intervjuet kom det frem noe annet enn lakselus-problematikken når det kom til næringens egen klimapåvirkning. Derimot ble flere av de større klimamessige problemområdene ved petroleumsdrift trukket frem. Fiskeriaktivitet vil naturlig ha en innvirkning på klimaet både lokalt og global. At det da konsekvent fokuseres på petroleumsnæringen i klimaspørsmålet er merkelig, og man kan da spørre seg om i hvor utstrakt grad de selv har kartlagt sine klimaeffekter. Klimaet påvirker oss alle, og vi må alle være med på å dra lasset, selv om noen har bidratt til skaden mer enn andre.

Et annet stort motsetningsforhold er hvorvidt det vil være mulig å få til en sameksistens mellom disse tre næringene i Lofoten-regionen. Dokumentene behandler denne problemstillingen lite, og hvis temaet tas opp i det hele tatt er det i form av mulige komplikasjoner, ikke muligheter for suksess. Samtidig er det her vi finner det største spriket i meningene hos de tre næringene, sett ut fra intervjuene. P ser på en fremtidig sameksistens som absolutt mulig, og viser til tidligere situasjoner hvor de har måttet samarbeide med fiskerinæringen. Her har de to næringene kommet frem til løsninger som har fungert for begge, og petroleumsnæringen generelt viser velvilje til å møte de andre næringene i dialog for å komme frem til gode løsninger også i Lofoten. Fiskerinæringen derimot viser lite velvilje og entusiasme, og står klar i sin sak om at petroleumsaktivitet i Lofoten vil være umulig å gjennomføre uten å skade fiskerinæringen. Det kommuniseres liten vilje til å møte petroleumsnæringen på noen som helst måte, verken i form av diskusjoner eller koordinering av de to næringenes operasjoner. Reiselivsnæringen på sin side viser større tegn til å ville møte petroleumsnæringen til diskusjon. Næringens makt som stakeholder står ikke like sterkt

som fiskerinæringens, og at næringen selv er klar over dette. En petroleumsutvikling vil kunne påvirke deres næring, men istedenfor å være bastante i sin mening legges det vekt på villigheten til å gjøre det beste ut av enhver utvikling. Ut fra det empiriske datasettet og analysen som er gjort i denne oppgaven er det klart at det er prekært å få til en diskusjon og dialog mellom næringene for å kunne sameksistere. Likevel kan det se ut til at dette vil være vanskelig å få til ettersom fiskerinæringen viser såpass lite vilje.

Bibliografi

- Agenda Nord-Norge. (2017, Februar 15). *Konjunkturbarometer for Nord-Norge*. Hentet April 5, 2017 fra [www.kbnn.no](http://kbnn.no): <http://kbnn.no/artikkel/sjomat-i-nord>
- Amaeshi, K., Nnodim, P., & Osuji, O. (2013). *Corporate Social Responsibility, Entrepreneurship and Innovation*. Routledge.
- Angwin, D., Johnson, G., Regner, P., Scholes, K., & Whittington, R. (2015). *Fundamentals of Strategy* (Vol. III). Harlow: Pearson Education Limited.
- Antonsen, K. R., Bullvåg, E., Nyvold, K. E., Ovesen, S., & Steffensen, T. (2017). *Indeks Nordland*. Bodø: Kunnskapsparken.
- Bullvåg, E., Hersinger, A., Johansen, M., Middleton, A., Mineev, A., Ovesen, S., . . . Simonen, J. (2017). *Business Index North*.
- Christoffersen, L., Johannessen, A., & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Oslo, Norge: Abstrakt forlag.
- ConocoPhillips, ExxonMobil og Statoil. (2012). *PL218 og 218B Aasta Hansteen*. Stjørdal: Statoil.
- Crane, A., & Matten, D. (2010). *Business Ethics - Managing Corporate Citizenship and Sustainability in the Age of Globalization*. New York: Oxford University Press.
- Departementene. (2017). *Nordområdestrategi - mellom geopolitikk og samfunnsutvikling*. Utenriksdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Easterby-Smith, M., Jackson, P., & Thorpe, R. (2012). *Management Research* (Vol. IV). London: SAGE Publications Ltd.
- E24. (2017, April 24). *E24*. Hentet April 24, 2017 fra E24: <https://bors.e24.no/#!/instrument/C:PBROUSDBR%5CSP.IDCENE>
- Eiterjord, G. (2016, Oktober 18). *Natur og Ungdom*. Hentet Mars 6, 2017 fra www.nu.no: <https://nu.no/saker/olje/2016/10/fremmer-klimasoksmal-mot-staten/>
- European Environment Agency. (2016, Desember 1). *European Environment Agency*. Hentet Mai 31, 2017 fra eea.europa.eu: <https://www.eea.europa.eu/themes/climate/trends-and-projections-in-europe/1-overall-progress-towards-the>

- Expert Program Management. (u.d.). *Saliience Model*. Hentet Juni 8, 2017 fra Expert Program Management: <http://www.expertprogrammanagement.com/2010/10/saliience-model/>
- Florensa, A., Mullerat, R., & Thomas, R. (2011). *Business Ethics*. Ethics International Press Ltd.
- Greenpeace. (u.d.). *Infographic: Exxon's Long History of Climate Change Denial*. Hentet Juni 8, 2017 fra Greenpeace.org: <http://www.greenpeace.org/usa/global-warming/exxon-and-the-oil-industry-knew-about-climate-change/infographic-exxons-long-history-of-climate-change-denial/>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Oslo: Cappelen Damm AS.
- Johansen, J. I., Forland, G., & Yildiz, M. (2015, Oktober 29). NRK. Hentet Mars 22, 2017 fra [www.nrk.no](https://www.nrk.no/nordland/amerikansk-turistguru_-turismen-i-lofoten-bor-kvotereguleres-1.12628573): https://www.nrk.no/nordland/amerikansk-turistguru_-turismen-i-lofoten-bor-kvotereguleres-1.12628573
- Johnson, G., Scholes, K., & Whittington, R. (2011). *Exploring Strategy* (Vol. IX). Essex: Pearson Education Limited.
- Kerzner, H., & Saladis, F. P. (2009). *Project Plan SWOT Analysis*. Hoboken, NJ, USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Lovdata. (2017). Hentet mars 20, 2017 fra Lovdata: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_6
- Melberg, E. (2016, Januar 19). *Dagens Næringsliv*. Hentet Mai 31, 2017 fra [dn.no](http://www.dn.no/nyheter/energi/2016/01/19/1400/Johan-Castberg/har-halvert-kostnadene-p-johan-castberg): <http://www.dn.no/nyheter/energi/2016/01/19/1400/Johan-Castberg/har-halvert-kostnadene-p-johan-castberg>
- Moen, E. R., & Riis, C. (2017). *Moderne mikroøkonomi*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Olje og energidepartementet. (2016, Mai 18). *Tildeling av leteareal i 23. konsesjonsrunde*. Hentet Juni 9, 2017 fra [Regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/23.-konsesjonsrunde-tildeling/id2500924/): <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/23.-konsesjonsrunde-tildeling/id2500924/>
- Olje og energidepartementet. (2017, Mars 13). *Forslag til blokker i 24. konsesjonsrunde - høring*. Hentet Juni 9, 2017 fra [Regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nyhets sak---forslag-til-blokker-i-24.-konsesjonsrunde---horing/id2542955/): <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nyhets sak---forslag-til-blokker-i-24.-konsesjonsrunde---horing/id2542955/>

- Oljedirektoratet. (2010). *Petroleumsressursene i havområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja*. Stavanger: Oljedirektoratet.
- Pahl, N., & Richter, A. (2007). *SWOT Analysis. Idea, Methodology And A Practical Approach*. University of Applied Sciences Berlin.
- Petroleumstilsynet. (2017, Mars 2). *Petroleumstilsynet*. Hentet Mars 6, 2017 fra www.ptil.no: <http://www.ptil.no/samtykker/rebsol-far-samtykke-til-leiteboring-article12666-714.html>
- Petrolia, R. D. (2014, Desember). What Have We Learned from the Deepwater Horizon Disaster? An Economist's Perspective. *Journal of Ocean and Coastal Economics*.
- Skjoldvær, I., & Gulowsen, T. (2016, Desember 6). *Greenpeace.org*. Hentet Mars 20, 2017 fra [Greenpeace.org](http://www.greenpeace.org): <http://www.greenpeace.org/norway/no/nyheter/2016/Derfor-saksoker-vi-oljestaten-Norge/>
- Strandli, A. (2017, Februar 7). *Hegnar.no*. Hentet Mai 31, 2017 fra [Hegnar.no](http://www.hegnar.no): <http://www.hegnar.no/Nyheter/Boers-finans/2017/02/Break-even-blir-stadig-lavere>
- World Nuclear Association. (2017, Mai 30). *Nuclear Power in Germany*. Hentet Juni 1, 2017 fra [World Nuclear Association](http://www.world-nuclear.org): <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-g-n/germany.aspx>

Appendiks

Appendiks 1: Intervjuguide til intervju med informant fra fiskerinæringen

- Kan du først fortelle litt om hva dere jobber med i deres organisasjon?
 - o Enn deg selv spesifikt?
- Hvilken fremtid ser du for deg i Lofoten-regionen i form av fiskeri, olje og turisme? Hvilken industri vil være sterkest?
 - o Har du noen tall for forventet verdiskaping og vekst i fiskerinæringen lokalt for fremtiden?
- Hvilke grupper vil du beskrive som de største interessentene i området, både med profesjonelle og private interesser?
- Hvordan kan et mulig samarbeid mellom disse tre industriene i Lofoten se ut, hvilket samspill kan man se?
 - o Vil det etter ditt syn være mulig med sameksistens mellom disse i Lofoten?
- Hvilken av de tre tror du har mest potensiale til å skape verdier i form av utvikling og arbeidsplasser i regionen?
- Har dere satt noen form for strategi for fremtiden i Lofoten?
- Det har i lengre tid vært en substansiell motstand mot både konsekvensutredning og oljeboring utenfor Lofoten, hvordan stiller du deg til dette?
 - o Det er og planlagt en rettssak til høsten, hvor Greenpeace saksøker den norske stat etter grunnlovens paragraf 114 "Miljøparagrafen". Har du noen tanker rundt denne rettssaken?
- Statoils representant på årets High North Dialogue, Øystein Braathen, fortalte i sitt foredrag at et oljeutslipp ikke nødvendigvis vil være katastrofalt for fisken i Lofoten, og at torskbestandene vil være tilbake til normalen etter 5-7 år. Hva tenker du om dette?

Appendiks 2: Intervjuguide til intervju med informant fra reiselivsnæringen

- Kan du først fortelle litt om hva dere i deres organisasjon driver med generelt, og kanskje litt om hva du gjør i din jobb?
- Kan du fortelle litt om utviklingen innenfor turisme i Lofoten de siste årene? Hvilken trend ser dere?
 - o Har du eventuelt noen tall på forventet verdiskaping og vekst?
- Vil dagens trend fortsette tror du?

- Hva gjør dere for å håndtere den forventede økningen i antall turister? Hva er deres strategi for fremtiden?
- Er det i dag noen konflikt mellom turisme og fiskeri lokalt, slik som du ser det?
- Blir dere påvirket av fiskerinæringen, enten positivt eller negativt?
 - o Hvis så, hvordan?
- Tror du en eventuell utbygging av et petroleumsfelt i Lofoten vil ha innvirkning på dere?
 - o Hvis så, hvordan?
- Vet turistene om at det lenge har vært en diskusjon rundt oljeboring i Lofoten?
 - o Hvis så, har de en mening om saken slik du forstår det?
- Vil det etter ditt syn være mulig for fiskeri, turisme og petroleum å sameksistere i området?
 - o Hvordan vil dette samarbeidet eventuelt se ut?
 - o Tar fiskeriene hensyn til dere i dag? Tror du petroleum vil gjøre det i fremtiden?
- Det har lenge vært substansiell motstand mot både konsekvensutredning og oljeboring utenfor Lofoten, hvordan stiller du/dere dere til dette?

Appendiks 3: Intervjuguide til intervju med informant fra petroleumsnæringen

- Kan du først starte med å fortelle litt om hva dere driver med i deres organisasjon, og hva du gjør i din jobb?
- Hvordan ser fremtiden ut for olje og gass i Norge generelt?
- Enn i Lofoten? Hvilke muligheter har man der?
 - o Har du noen tall og utsikter for petroleumsaktivitet i området?
- Hvem av petroleum og fiskeri tror du vil ha størst verdipotensiale i Lofoten de neste tiårene?
 - o Enn i form av arbeidsplasser og utvikling i regionen?
- Hvilke styrker, svakheter, trusler og muligheter ser dere for petroleum i Lofoten og Vesterålen?
- Har dere identifisert noen stakeholdere i Lofoten og Vesterålen? Hvis så, hvilke?
- Hvordan samarbeider dere med de? Eventuelt hvordan samarbeider den norske petroleumsindustrien med de?
- Ser du for deg at det kan være en sameksistens mellom petroleum og fiskeri i Lofoten og Vesterålen? Hvordan vil dette eventuelt se ut?

- Enn for turismen, vil det etter din mening påvirke reiselivsnæringen at det settes i gang petroleumsvirksomhet i området?
- Hvordan ser du for deg at interessene til reiselivsnæringen kan opprettholdes hvis det bygges ut felt i området?
- Enn med tanke på CSR, hvilke aspekter der blir det lagt vekt på ved eventuell petroleumsaktivitet i området? Er fokuset annerledes enn for resten av landet?